

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**TÜRK NÜFUS HİZMETLERİ SİSTEMİ VE
MERNİS PROJESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Lütfi Alper ÖZMEN

**Danışman
Doç. Dr. Nail ÖZTAŞ**

Ankara – 2010

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI**

**TÜRK NÜFUS HİZMETLERİ SİSTEMİ VE
MERNİS PROJESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Lütfi Alper ÖZMEN

**Danışman
Doç. Dr. Nail ÖZTAŞ**

Ankara – 2010

ONAY

(Öğrencinin Adı Soyadı) tarafından hazırlanan “*Tezin /Raporun Adı*” başlıklı bu çalışma (*Savunma Sınavı Tarihi*) yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından (*Kamu Yönetimi Anabilim / Yönetim Bilimleri Bilim*) dalında (*Tezin/Raporun Türü*) tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

.....

(Ünvanı, Adı ve Soyadı) (Başkan)

Prof. Dr. Burhan AYKAÇ

İmza

.....

(Ünvanı, Adı ve Soyadı)

Prof. Dr. Tengiz ÜÇÖK

İmza

.....

(Ünvanı, Adı ve Soyadı)

Doç. Dr. Nail ÖZTAŞ

ÖNSÖZ

Dünya'da bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması ile birlikte 20 nci yüzyılın sonlarından itibaren kamu hizmetleri bir değişim süreci içerisine girmiştir. Bu değişim ve dönüşüm süreci bilgi çağının gerektirdiği şekilde devletin yapısında olmaktadır. Bu çağın gereği olarak Devletin kurumlarıyla, vatandaşlarla ve işletmelerle olan ilişkilerindeki eski yapının yerini sanal ortam almaktadır. Vatandaşlar veya işletmeler devletle olan iş ve işlemlerini takip ederken artık e-Devlet kurallarına göre hareket etmekte, bürokratik yapı yerine az maliyetli ve hızlı olanı yani elektronik devleti tercih etmektedirler.

Tüm kamu kurum ve kuruluşlarını çok ciddi bir maliyet yükünden kurtaran e-Devlet'in en önemli projesi olan MERNİS Projesinin incelendiği bu araştırmaya MERNİS'in nüfus hizmetlerine getirdiği yenilikler ve nüfus teşkilatının incelemesi de katılmış olup, Dünyadaki e-Devlet uygulamaları da mikro düzeyde incelenmiştir. Bu incelemelere Türkiye'deki incelemeler ilave edilmiş özellikle makro seviyedeki e-Devlet uygulamaları tanıtılmış ve yerel bazda yapılabilecek e-Devlet uygulamalarının da ne olduğundan bahsedilmiştir.

Bu çalışmayı sonuçlandırmada görüşleriyle katkıda bulunan değerli danışman hocam Doç. Dr. Nail Öztaş'a, tecrübelerini aktaran ve gerekli bilgi ve belgelere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Personel ve Mali İşler Daire Başkanı Mustafa Karabina'ya, Vatandaşlık Hizmetleri Daire Başkanı İlhan Ünsal'a, Nüfus Hizmetleri Daire Başkanı Suat Küçük'e, Çankaya İlçe Nüfus Müdürü Mustafa Güngörlü'ye, Nüfus Şefleri Arif Cansaran'a, Müsavat Hacıömeroğlu'na ve Ege Mutlu'ya, desteğinden dolayı eşim Çiğdem Özmen ve tüm aileme teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmanın ve getirilen önerilerin ülkemize faydalı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK NÜFUS HİZMETLERİ

1.1 OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA NÜFUS HİZMETLERİ	8
1.2 TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE NÜFUS HİZMETLERİ	14
1.3 NÜFUS OLAYLARI VE UYGULAMASI	19
1.3.1 Doğum	20
1.3.2 Ölüm	24
1.3.3 Evlenme	29
1.3.4 Boşanma	31
1.3.5 Kayıt Düzeltme	32
1.3.6 Diğer Olaylar	34
1.3.6.1 İdarece Kayıt Düzeltme Ve Tamamlama	34
1.3.6.2 Nüfus kaydının İptali	35
1.3.6.3 Mükerrer Kayıt	36
1.3.6.4 Babalığa Hüküm ve Soybağının Reddi	36
1.3.6.5 Evlat Edinme	38
1.3.6.6 Tanıma	40
1.3.7 Yer Değiştirme	40
1.3.8 Değerli Kâğıtlar	41
1.3.8.1 Nüfus Cüzdanı	42

1.3.8.2 Uluslararası Aile Cüzdanı.....	44
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ TEŞKİLAT VE ÖRGÜT YAPISI

2.1 MERKEZ ÖRGÜTÜ	46
2.1.1 Genel Müdürlük.....	49
2.1.2 Genel Müdür Yardımcılığı.....	49
2.1.3 Daire Başkanlığı	50
2.1.4 Şube Müdürlüğü.....	51
2.2 TAŞRA ÖRGÜTÜ	52
2.2.1 İl Nüfus Ve Vatandaşlık Müdürlüğü	52
2.2.1.1 İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Görev ve Yetkileri	52
2.2.1.2 İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu	53
2.2.2 İlçe Nüfus Müdürlüğü	53
2.2.2.1 İlçe Nüfus Müdürlüğünün Görevleri	53
2.2.2.2 İlçe Nüfus Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu ..	54
2.2.3 Nüfus Şeflikleri.....	55
2.3 PERSONEL DURUMU VE SORUNLARI	56
2.4 MİLLETLERARASI AHVALİ ŞAHSİYE KOMİSYONU VE ULUSLARARASI BELGELER	57
2.4.1 Komisyonun Amacı ve Görevi	58
2.4.2 Organları.....	58
2.4.2.1 Genel Kurul.....	58
2.4.2.2 Büro	59
2.4.2.3 Komisyon Başkanı.....	59
2.4.2.4 Genel Sekreter.....	60
2.4.2.5 Diğer Milletlerarası Kuruluşlarla İlişkileri.....	61
2.4.3 Uluslararası Belgeler	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZİ NÜFUS İDARE SİSTEMİ PROJESİ

3.1 TÜRKİYE’NİN E–DEVLET DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE NÜFUS HİZMETLERİ SİSTEMİ	65
3.1.1 Elektronik Devlet Kavramı ve Dünyadaki E – Devlet Uygulamaları.....	66
3.1.1.1 Elektronik Devlet Kavramı	66
3.1.1.2 Dünyadaki E–Devlet Uygulamaları	71
3.1.2 Türkiye’nin E – Devlet Süreci ve Uygulamaları.....	84
3.1.3 Türkiye’de Nüfus Hizmetlerinin Elektronik Hizmet Olarak Sunulması: MERNİS	91
3.2 MERNİS’İN TANIMLANMASI.....	91
3.3 MERNİS’İN KURULUŞ SÜRECİ	92
3.3.1 Sistem ve İletişim Altyapı Kuruluş Süreci.....	93
3.3.2 Proje Süreci ve Yürütülen Faaliyetler.....	94
3.3.2.1 Dünya Bankası Kredisi	94
3.3.2.2 İlçe Bilgisayar Altyapısının Kurulması ve Bilgisayar Alımı	95
3.3.2.3 Personelin Eğitimi ve Veri Giriş Çalışmaları.....	95
3.3.2.4 Yazılım Çalışmaları ve Ulusal Ağın Kurulması	96
3.3.2.5 Mevzuat Çalışmaları	96
3.3.2.5.1 1587 Sayılı Nüfus Kanunu ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu	96
3.3.2.5.2 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu	98
3.3.2.5.3 Bürokratik İşlemlerin Azaltılması	98
3.3.2.6 Merkezi Yazılım (Web Tabanlı) Uygulamasına Geçiş..	100
3.3.2.7 Çağrı Merkezi	101
3.3.3 MERNİS Projesinin Tarihçesi	102
3.4 MERNİS’İN HEDEFLERİ VE SAĞLAYACAĞI KOLAYLIKLAR	105
3.4.1 Nüfus Müdürlükleri Yönünden	105
3.4.2 Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Yönünden	106

3.4.3 Yabancı Ülke Vatandaşları Yönünden.....	106
3.4.4 Kamu Kuruluşları Yönünden	107
3.5 MERNİS'İN EKSİKLİKLERİ VE MERNİS'İN UYGULANMASINDA	
KARŞILAŞILAN SORUNLAR	112
3.6 MERNİS KAPSAMINDAKİ DİĞER PROJELER.....	114
3.6.1 Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası Projesi.....	114
3.6.2 Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi	116
3.6.3 Adres Kayıt Sistemi Projesi.....	119
3.6.3.1 Numaralama Çalışması ve Ulusal Adres Veri Tabanının	
Oluşturulması	120
3.6.3.2 Ulusal Adres Veri Tabanı'nın Kontrolü	122
3.6.3.3 İkamet Adreslerinin Belirlenmesine Yönelik Alan	
Uygulaması	122
3.6.3.3.1 Kayıt Bölgelerinin Oluşturulması.....	124
3.6.3.3.2 Bilgi Formlarında Kullanılacak Etiketlerin	
Hazırlanması	124
3.6.3.3.3 Bilgi Formlarının Uygulanması	124
3.6.3.3.4 Veri Giriş Süreci	124
3.6.3.4 Adresler ile T.C. Kimlik Numaralarının	
Eşleştirilmesi	125
3.6.3.5 Muhtarlık Askı Süreci	125
3.6.3.6 Sistemin Güncelliğinin Sağlanması	125
3.6.3.6.1 Adres Kayıtlarının Güncellenmesi	125
3.6.3.6.2 Kişilerin İkamet Bilgilerinin Güncellenmesi ..	127
3.6.3.7 Temel İlkeler.....	127
3.6.4 Olağanüstü Durum Yedekleme Projesi	131
3.6.5 Türkiye Cumhuriyeti Yeni Nüfus Cüzdanı Projesi	131
3.6.6 Dijital Arşiv Projesi.....	137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**MERNİS PROJESİNİN TÜRK KAMU YÖNETİMİNE ETKİLERİ**

4.1 NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİNE ETKİSİ	139
4.1.1 MERNİS’den Önceki Nüfus Hizmetleri Sisteminin Faydaları Ve Sorunları	139
4.1.2 MERNİS’in Faydaları Ve Sorunları	142
4.2 KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA ETKİSİ	144
4.3 TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN E – DÖNÜŞÜM SÜRECİNE ETKİSİ	144
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	151
ÖZET	161
ABSTRACT	163

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKS	: Adres Kayıt Sistemi
ASAL	: Askere Alma Daire Başkanlığı
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
Bel.tr	: Belediye Türkiye (Türkiye'deki Belediyeler)
BT	: Bilgi Teknolojileri
CTC	: Merkezi Trafik Kontrol Projesi
DAP	: Dijital Arşiv Projesi
DiE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
e-Askerlik	: Elektronik Askerlik
e-Avrupa	: Elektronik Avrupa
e-Bildirge	: Elektronik Bildirge
e-Demokrasi	: Elektronik Demokrasi
e-Devlet	: Elektronik Devlet
e-Dönüşüm	: Elektronik Dönüşüm
Edu.tr	: Education Türkiye(Üniversitelere Ait web Siteleri)
e-Europe	: Electronic Europe(Elektronik Avrupa)
EFT	: Elektronik Fon Transfer Sistemi
e-Government	: Electronic Government
e-Inclusion	: Electronic Inclusion(Elektronik Katılımcılık)
e-İs	: Elektronik İş
EMKT	: Elektronik Menkul Kıymet Transfer ve Mutabakat Sistemi
e-Readiness	: Elektronik Hazır Olma Durumu

e-Sağlık	: Elektronik Sağlık
e-Ticaret	: Elektronik Ticaret
e-Türkiye	: Elektronik Türkiye
G2B	: Government to Business (Devletten İş Yaşamına)
G2C	: Government to Citizen (Devletten Vatandaşa)
G2G	: Government to Government (Devletten Devlete)
GİMOP	: Gümrük Sistemleri Otomasyon Projesi
Gov.tr	: Government Türkiye (Türkiye Devleti)
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
İLEMOD	: İllerde İl Envanterlerinin ve Kırsal Altyapı Hizmetlerinin Uygulama ve İzlenmesinde Modernizasyon Projesi
İNTRANET	: İç Ağ
K12.tr	: Kids12 (Çocuklara Yönelik web Siteleri)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOBİNET	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı
KOSBİLTOP	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Bilgi Toplumu Projesi
KPS	: Kimlik Paylaşımı Sistemi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEBSİS	: Milli Eğitim Bakanlığı Bütünleşik Yönetim Bilişim Sistemi
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
Mil.tr	: Military Türkiye (Askeriye ye ait siteler)
MIS	: Management Information System
NHK	: Nüfus Hizmetleri Kanunu
NVİ	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri
NVİGM	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
NVİKGÇ	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönergesi.
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OGR	: Optik Karakter Tanıma
OGS	: Otomatik Geçiş Sistemi
OMIS	: Operasyonel ve Yönetim Bilişim Sistemi

On-line	: Çevrimiçi
PIAL	: Özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı
Pol.tr	: Police Türkiye(Emniyet'e ait siteler)
POLNET	: Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Bilgisayar Ağı
RG	: Resmi Gazete
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAKBİS	: Tapu Kadastro Bilgi Sistemi
TAP	: Tarımsal Araştırma Projesi
TBD	: Türkiye Bilişim Derneği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TT	: Türk Telekom
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
TYS	: Trafik Yönetim Sistemi
UAVT	: Ulusal Adres Veri Tabanı
UEKAE	: Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü
UK	: United Kingdom
USD	: United States Dolar (Amerika Birleşik Devletleri Doları)
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
v.b.	: Ve Benzeri, Ve Benzerleri
VEDOPI	: Vergi Daireleri Otomasyon Projesi I
VEDOPII	: Vergi Daireleri Otomasyon Projesi II
WEB	: İnternet Ağı
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.	: 2005–2009 Yılları Arası Erkek Ve Kadın Doğum Olayları	24
Tablo 2.	: 2005–2009 Yılları Arası Ölüm Olayları	29
Tablo 3.	: 2005–2009 Yılları Arası Evlenme Olayları	31
Tablo 4.	: 2005–2009 Yılları Arası Boşanma Olayları	32
Tablo 5.	: 2006–2008 Yılları Arasında Verilen Nüfus Cüzdanları	43
Tablo 6.	: Geleneksel Devlet - E-Devlet Karşılaştırması	71
Tablo 7.	: G7 Ülkelerinin ve Diğer Ülkelerin e-Devlet Çalışmaları	73
Tablo 8.	: eAvrupa 2005 Eylem Planı Temel Hedeflerinin Dağılımı	78
Tablo 9.	: Diğer Ülkeler	84
Tablo 10.	: Türkiye’de E-Devlet Yönünde Yürütülen Başlıca Projeler	88
Tablo 11.	: Türkiye’de En Çok Kullanılan İlk 5 Erkek ve Kadın Adı;	100
Tablo 12.	: TUENA, KAMU-NET ve Çeşitli Kaynaklarından Derlenen e-Devlet Kapsamında Bulunan ve MERNİS projesinden doğrudan ve bilgi yönüyle yararlanabilecek bazı projeler.	110

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. : Kadın ve Erkek Nüfus Cüzdanları.....	44
Şekil 2. : Uluslararası Aile Cüzdanı	45
Şekil 3. : Nüfus Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması	48
Şekil 4. : E-Devlet Yapısı.....	68
Şekil 5. : MERNİS Projesi ve Kamu Kurumları İle İlişkisi.....	109
Şekil 6. : MERNİS Doğumdan Ölüme Sosyal Hayatın Bütün Yönleriyle İç İçe.....	118
Şekil 7. : Adres Kayıt Sisteminin Alanda Oluşturulma Süreci.....	123
Şekil 8: : Adres Kayıt Sisteminin Genel İşleyişi	130
Şekil 9. : Türkiye Cumhuriyeti Yeni Kimlik Kartı.	135

GİRİŞ

Nüfus hizmetleri kişinin kimliğine, aile ve vatandaşlık durumuna ilişkin bilgilerin saptanması ve kaydedilmesi olarak tanımlanabilir.

Ancak, bu tanımlama çağımızın hızla değişen siyasal, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeleri sonucu büyük ölçüde önemi artan ve kapsamı genişleyen nüfus hizmetlerinin içeriğini belirlemekten uzaktır. Bugün Türkiye’de ve birçok ülkede kişi haline (yani kişilerin doğum, ölüm, evlenme, boşanma, adres değiştirme gibi kişisel durum değişikliklerine) ilişkin olarak tutulan kayıtların kapsamı genişlemiş, kişi haline ilişkin kayıtlar ile nüfus kayıtları birleştirilmiştir. Gerçekten bugün kişilerin doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi durumlarının saptanarak kaydedilmesi yanında, öğrenim, dil, meslek ve sanat, milliyet, ikametgâh, adres gibi durumları da izlenip kaydedilmekte ve nüfusa ilişkin bir hizmet olarak kabul edilerek nüfus işleri ile görevli örgütler tarafından yürütülmektedir.

Buna göre kişi doğumdan başlayarak nüfusa konu olmakta ve onun nüfusla ilgisi yaşantısının hemen her döneminde sürmekte, hatta fiilen yaşantısı sona erdikten, yani öldükten sonra bile bu ilişki kesilmemekte ve özellikle miras hukukuna esas olmak üzere nüfus kütüklerinde yaşamaya devam etmektedir. Kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medeni durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukuki olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş özel defterlere (kütüklere) yazılması, korunması ve istenildiğinde ilgililere ve resmi kurumlara verilmesine ilişkin hizmetleri geliştirmek büyük önem taşımaktadır¹.

Bu nedenlerden dolayı kamu yönetiminde reform çalışmaları ile bireye yönelik hizmet ve işlerde kolaylık, ucuzluk, hız ve kalite hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde de bilgi ve iletişim teknolojileri en önemli araçlardır. Gelişmiş ülkelerde vatandaş-devlet ilişkisinin önemli bir bölümü artık bilgisayar üzerinden sağlanmaktadır

¹ DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Nüfus Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2001; 128.

21.yüzyılda dünya çapında birçok alanda değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Ekonomik, bilimsel, teknolojik bu gelişimler günlük hayatımızı toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan etkilemektedir. Küreselleşmenin etkileri, dünya toplumlarının hızlı bir şekilde bilgi toplumuna geçişi önlenemeyen bir süreçtir. Bu etkiler sonucunda dünyada birçok ülke kamu hizmetlerinin verildiği alanlarda bilgi ve teknolojiyi kullanarak akıllı devlet veya e-Devlet diye adlandırılan, vatandaşlarına daha hızlı, kolay ve kaliteli hizmet verebilmek için, hizmetlerini elektronik ortamdan sunabilecekleri değişik alternatifler oluşturmaktadırlar. Devlet hizmetlerinin elektronik dönüşümünü sağlamayı amaçlayan e-Devlet platformu da bu çalışmaların bir sonucudur. Bu e-Dönüşüm; vatandaş, iş dünyası (tüzel kişiler) ve kamu çalışanları arasında iletişim ve etkileşimi etkinleştirecek bir potansiyele sahiptir.

İlk bakışta kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınması faaliyetlerinin bir sonucu gibi görünen ancak özde bilişim ve iletişim teknolojilerinin birer araç olarak kullandığı ve temel hedefin bilgi işleme kapasitesi artırılmış, acil karar alabilen ve ihtiyaçlara hızla cevap verebilen bir devlet yapısını oluşturmak olduğu bir sistem oluşumu (İnce,2001: 13) olarak tanımlanan e-Devlet; bir taraftan bilgi toplumu olmanın parametresini, diğer taraftan küreselleşme olgusunun altyapısını oluşturmaktadır. Günümüzde sağlıktan yayıncılığa, turizmden eğlenceye tüm ekonomiyi, eğitimin bütün aşamalarını, siyaset ve kamu yönetimini, kısacası yaşamın tüm boyutlarını bilgi teknolojileri yoluyla değişime tabi tutmak mümkün olabilecektir. Diğer bir yaklaşımla, zaman ve mekân farklılıklarının etkisini ortadan kaldırdıka iş hayatının hızı ve içeriği de değişebilecektir. Toplumlar artık hammadde ihtiyaçlarını temin etmek ve insanların hayatlarını değiştirmek için savaş teknolojilerinden çok bilgi teknolojilerini kullanmayı tercih etmektedirler.

Gelişmiş ve vizyon sahibi ülkelerde:

- a. Kamusal hizmetleri yaygın ve erişilebilir hale getirmek,
- b. Hizmet üretim ve yönetim sürecinde vatandaşın istek ve eğilimini daha etkin değerlendirmek, katılımcı yurttaşlığın önünü açmak,

- c. Devlet kurumlarının daha rasyonel ve verimli işlemlerini sağlamak, amaçlarıyla geliştirilmeye çalışılan e-Devlet'in hayata geçirilmesinde,

Başta Singapur olmak üzere ABD, AB ülkeleri ve çoğu Güney Asya ülkeleri önemli rol üstlenmiş olup önümüzdeki bir kaç yıla kadar yapılanmalarını tamamlamış olmayı hedeflemektedirler. Dünya Ekonomik Forumunun (WEF) yaptığı araştırmalarının sonuçlarına göre ise Türkiye Bilgi Topluma Hazır Olma Durumu (Network Readiness)'e göre 2003 yılında 80 ülke arasında 50 nci sırada iken, 2008 yılında 127 ülke arasından 55 nci sırada ve 2009 yılında 134 ülke arasından ancak 61 inci sırada kendisine yer bulabilmiştir². Bu sonuca göre Türkiye'de bilgi topluma hazır olma süreci ve e-Devletin tam olarak hayata geçirilmesi süreci diğer ülkelere göre daha yavaş bir şekilde ilerlemektedir. Belirli projelerin kısmi uygulamaları ile üniversite-kamu kuruluşları öncülüğünde geliştirilmeye çalışılan e-Türkiye birçok sorunlarla yüklüdür; ancak aşılma mücadelesi de verilmektedir³.

Ülkemizde e-Devlet çalışmalarına öncelikle internet sitelerinin kurulması ile başlanmış (Ülkemizde 29 Kasım 2010 tarihi itibarıyla; kamu hizmeti sağlayan kurum ve kuruluşlara ait 22.762 internet sitesi bulunmaktadır. Bunların dağılımı ise genellikle merkezi idareye bağlı kamu kuruluşlarına ait "gov.tr" uzantılı 9.583, yerel yönetimlere ait "bel.tr" uzantılı 2.393, ilköğretim ve liselere ait "k12.tr" uzantılı 9.931, üniversitelere ve enstitülere ait "edu.tr" uzantılı 455, askeri hizmetlere ait "mil.tr" uzantılı 2 ve asayiş hizmetlerine ait "pol.tr" uzantılı 398 internet sitesi şeklindedir.⁴) ve daha sonra hazırlanan e-Devlet projeleri ile geliştirilmiştir. E-Devlet projelerinin başında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) gelmektedir. Bu proje, Türkiye'deki tüm vatandaşların nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamında saklanması sağlamaktadır (Eroğlu, 2006: 83).

² <http://www.weforum.org/pdf/gitr/2009/Rankings.pdf> (01.06.2010)

³ Şaban İnam – Hakan Ayber, "E-Devlet İçerisinde e-Kadastro ve e-Tapunun Yeri", http://www.harita.selcuk.edu.tr/arsiv/semp_pdf/515_519.pdf (10.06.2010)

⁴ www.nic.tr (25.11.2010)

MERNİS ve beraberindeki projelerin beş aşamada tamamlanması hedeflenmişti. Bu beş aşama nüfus hareketlerine ilişkin bilgilerin bilgisayara kaydedilmesi ve saklanması, herkese kimlik numarası verilmesi, bu numaranın ilgili kurumlarca kullanılması, bazı yasal değişikliklerin zorunlu hale getirilmesi ve mevcut nüfus cüzdanlarının yenisi ile değiştirilmesidir.

İlk iki aşamada, yani bilgilerin kaydedilmesi ve herkese bir kimlik numarası verilmesi, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından koordine edilmektedir. Bu koordine kapsamında yapılan çalışmalarla 1974 yılında ilçelerde eskiyen veya kaybolan nüfus bilgilerinin kopyalarının çıkartılmasıyla başlayan, 1980 yılında da bilgisayar ortamına taşınan MERNİS Projesi: hayatta olan–olamayan 120 milyon Türk vatandaşına vatandaşlık numarası vermiştir.

Şu anda bu iki aşama tamamen tamamlanmış durumdadır.

Üçüncü aşama, yani bu bilgilerin ihtiyaç duyan tüm kamu birimleri tarafından vatandaşların da işini kolaylaştıracak şekilde kullanılması, zaten “e-Devlet” yani elektronik devlet hayalinin ta kendisidir. E-Devlet hayali, dönem dönem temenni edilmesine, hakkında toplantılar yapılmasına karşın, henüz bütün kamu kuruluşlarını aynı sistem altında toplayacak bir yapı tam olarak oluşturulamamıştır.

Eğer bu hayal gerçekleştirilebilirse, ihtiyacı olan her kamu kuruluşu, sadece bir vatandaşlık numarasıyla, vatandaşlar ile ilgili pek çok bilgiye ulaşabilecek duruma gelecektir. Bu hem kamudaki işlemleri süratlendirip, etkinleştirip, olabildiğince hatasız hale getirecek, hem de vatandaşlar oy günü eve kapanmak, seçim için sandığa gitmek, pasaport almak gibi bir dizi bürokratik işlemi, belki evinden, belki işinden zahmetsizce yapma imkânı bulabilecektir.

Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu aşama ülkemiz için ilk zamanlarda çok uzak bir hayal olarak görünüyordu. Fakat MERNİS'in hızlı ve etkin bir şekilde çalışması ve diğer kamu kurumlarının da kendileriyle ilgili

olan e-Devlet projelerine önem vermesiyle birlikte artık e-Devlet hayali hayal olmaktan çıkmış bir vaziyette karşımızda durmaktadır.

Dördüncü aşamada MERNİS Projesi ile birlikte bazı mevzuatlarda değişiklikler zorunlu hale gelecektir. Kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ve kamu kurumları ile özel şirketler arasındaki kimi ilişkiler yeniden düzenlenecektir. Bu çerçevede bir takım kanunlar birbirleri ile ilişkili olacak bir şekilde değiştirilecektir.

Beşinci ve son aşama ise mevcut nüfus cüzdanlarının yenisiyle değiştirilmesi aşamasıdır. Yeni nüfus cüzdanları için akıllı kart sistemi kullanılmakta olup Bolu ilindeki pilot çalışma uygulaması 4 Temmuz 2007 tarihinden itibaren devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, böylesine büyük bir projenin hangi aşamada olduğunu, bu aşamalara nasıl geldiğini ve “batık proje” niteliğinin gerçek olup olmadığını, projenin “modern fişleme” olarak değerlendirilmesinin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını, uygulamaya konulmuş olan MERNİS Projesinin belirtilen hedeflere ulaşp ulaşmadığını veya hedeflerin ne kadarının gerçekleştiğini, projenin uygulama aşaması incelenirken, eksiklikleri var ise bunların nedenlerini ortaya koyarak, eksikliklerin giderilmesi konusunda yapılan veya yapılması düşünülen çalışmaların neler olduğunu saptamak, konu ile ilgili uzun yıllardır hizmet veren kurum yöneticileri ile görüş alışverişinde bulunularak önerilerde bulunmak, MERNİS projesi konusunda uzun yıllardır yapılan çalışmaları imkanlar ölçüsünde tek bir kaynak altında toplayarak, kurumsal ve bireysel düzeyde faydalanmak isteyenlere kolaylık sağlamaktır.

Bu çalışmada, Türk nüfus hizmetlerinin gelişim sürecini MERNİS Projesi kapsamında ele alarak bu projenin gerek kamu kesimindeki gerekse özel sektördeki yönetim süreçlerini nasıl etkileyeceği saptanmaktadır. MERNİS Projesinin Türk Kamu Yönetimine olan etkileri; nüfus teşkilatı, kamu kurum ve kuruluşları ile Türk Kamu Yönetiminin e-Dönüşüm sürecine olan etkileri çalışmamızda kısmi olarak tespit edilmeye çalışılmıştır

Klasik yöntemlerle yapılan kayıt sistemlerinde vatandaşların kişisel hal değişimleri ve bilgiye erişim süreçleri zaman almaktaydı. MERNİS projesinin hayata geçmesi ile birlikte kişisel verilerin ortak bir depoda toplanması sonucunda vatandaşların kişisel durumlarına ilişkin her türlü değişim çok daha güvenli ve hızlı bir şekilde kayıt altına alınmış olacaktır. Böylece nüfus hizmetleri daha hızlı bir şekilde yapılmış olacaktır. MERNİS Projesi kapsamında geliştirilen KPS Projesi ile birlikte kamu kurumları arasındaki bilgi istemine dayalı bürokratik engellerde ortadan kaldırılacak ve vatandaşlar kamu kurumlarında işlerini daha hızlı bir şekilde yaptırmış olacaktır.

Bu proje ülkemizin geliştirdiği elektronik devlet projelerinin en önde gelenidir ve diğer yapılan ve yapılacak olan bütün elektronik devlet projelerinin de temel dayanağını oluşturmaktadır.

Ele alınan ve incelen bu çalışma ile ülkemizin diğer ülkelere göre emekleme sürecini geçirmeden direk yürüme sürecine başladığı elektronik devlet odaklı kamu yönetimine hızlı bir giriş yapmaya çalıştığını, bu süreçte de MERNİS Projesinin Türk Kamu Yönetimine elektronik devlet odaklı bir yeni bir yönetim modelini getirmeye çalıştığı anlatılmaktadır.

Bu çalışmada ülkemiz vatandaşlarının yaşantılarında karşılaştıkları nüfus olayları (doğum, ölüm vb.) konuları hakkında daha iyi bilgi sahibi olmaları için bu olayların herkesin tam olarak anlayabileceği bir şekilde anlatılması amaçlanmıştır. Nüfus olaylarını açıklarken sunulan istatistikî veriler 2005 – 2009 yıllarına aittir. Bu yılları referans olarak almamızdaki neden MERNİS'in nüfus müdürlüklerinde bu yıllarda tam olarak çalışmaya başlaması ve elde edilen istatistikî verilerin kesin sonuçlar vermesidir.

Çalışma kapsamında Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi ve e-Devlet konularında kaynak taraması yapılmış, özellikle MERNİS ve nüfus hizmetleri konularında sınırlı sayıda yazılı kaynağa ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra elektronik ortamdan faydalanılmış, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne ve İl ve İlçe Nüfus Müdürlüklerine gidilerek yetkililerle

görüŖülmüŖ, alınan bilgi notları alıŖmanın temelini oluŖturulmasında büyük katkı saėlamıŖtır.

Ayrıca eski bir Nüfus Müdürlüğü alıŖanı olarak, MERNİS Projesinin uygulama alıŖmalarında edindiğim izlenimler ve oluŖan bilgi birikimi de alıŖmanın birkaç tuğlasını oluŖturmuŖtur.

“Türk Nüfus Hizmetleri Ve MERNİS Projesi” baŖlıklı bu alıŖma plan olarak dört bölümden oluŖmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar olan süreçteki Türk nüfus hizmetlerinin tarihi gelişimi incelenmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda nüfus hizmetleri, Türkiye Cumhuriyetinde nüfus hizmetleri ve günümüzdeki nüfus olayları ve uygulamaları ilk bölümün içeriğini oluŖturmaktadır.

İkinci bölümde, Nüfus ve Vatandaşlık İşlerinin teşkilat ve örgüt yapısı incelenmiştir. Bu bölümde teşkilatın ve teşkilatta alıŖanların görevleri, teşkilatın personel yapısı ve personelin sorunları ile teşkilatın uluslararası görevleri ve sorumlulukları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, kısaca MERNİS olarak adlandırılan Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi tanıtılmaktadır. Türkiye’nin ilk e-Devlet projesi olan MERNİS anlatılmaya baŖlanmadan önce bu bölümde elektronik devlet kavramı tanıtılmış ve e-Devlet’in dünyadaki ve Türkiye’deki uygulamalarından bahsedilmiştir. Daha sonra MERNİS’in kurulum süreci, hedefleri, sağlayacağı kolaylıklar, eksiklikleri ile uygulanmasında karşılaşılan sorunlar anlatılmıştır. Bölümün sonunda ise Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün MERNİS kapsamında uygulamaya koyduğu yeni projeler ele alınmaktadır.

alıŖmanın dördüncü ve son bölümünde ise MERNİS projesinin Türk Kamu Yönetimine olan etkileri; nüfus teşkilatı, kamu kurum ve kuruluşları ile Türk Kamu Yönetiminin e-DönüŖüm sürecine etkileri incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK NÜFUS HİZMETLERİ

Türk nüfus hizmetlerinin Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak günümüze geçen zaman sürecindeki gelişimi, bu süreçte Osmanlı İmparatorluğundaki ve Türkiye Cumhuriyetindeki nüfus hizmetleri ve nüfus olaylarının tarihi gelişimi bu bölümde detaylı bir şekilde incelenmektedir.

1.1 OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA NÜFUS HİZMETLERİ

Osmanlı Devleti idaresinde, yeni fetholunan veya Osmanlı topraklarına katılan memleketlerin arazilerinin tescili amacıyla, düzenli kayıtlar yapılırdı. Bu yazı işine (tahrir), bilgilerin kaydedildiği defterlere de (Tahrir Defteri) denilirdi.

Bu tespitler, takriben 40–50 yılda bir veya gereksinime göre daha da kısa aralarla yinelenirdi. Bu arada, Osmanlı Sultanları'nın idareyi ele almalarını takiben Tahrir Defterleri'ni yeniden tanzim ettirdikleri de sıkça rastlanan olaylardandı.

Ayrıca, vergi gelirlerinin herhangi bir suretle artmış veya eksilmiş görünmesi, tensikat, defter harici kalan gelirleri deftere almak gibi, zamanla oluşan değişiklikler dolayısıyla de tahrir yapılırdı.

Tahrir, yani arazilerin tespit işleri, Divan-ı Hümayun'dan (Nişancı) adıyla anılan bir yetkilinin kontrolü altında yapılırdı.

Bir yerin tahriri yapılacağı zaman, öncelikle bunun idare edecek namuslu, doğru, kabiliyetli ve çalışmasına, bilgisine son derece güvenilir biri seçilirdi ki, buna İl Yazıcı (Emin) denirdi.

İl Yazıcı, tespit edilecek arazinin büyüklüğüne göre yanında yeteri kadar kâtipleri bulunduğu halde, o bölgeye giderdi. Devletin bütün mahalli, idari ve adli teşkilatları İl Yazıcılarına istedikleri yardımları yapmakla mükelleftirler.

Arazi, öncelikle Padişahlara ve yakınlarına ait Has'lar, Zeamet ve Tımarlar; Padişahlara mahsus Vakıflar, diğer Vakıflar ve Mülk'ler olmak üzere çeşitli cinslere bölünürdü.

İl Yazıcı, ekibiyle birlikte şehir, kasaba ve köyleri ve mezarları birer birer dolaşarak, buralarda oturanları, vergi mükelleflerinin künyelerini; içlerinde vergiden muaf olanlarını belirterek, yazar; bu arada topraklı; evli, bekâr, ihtiyar, sakat, zanaat sahibi veya ilmiye sınıfına mensup olanları, müslüman ve hristiyan nüfusu isimleriyle ayrı ayrı kaydederdi.

Her köyün merası, mezarı, kışlağı, yaylağı, korusu, ormanı, cins cins gösterilmek üzere yetiştirdiği her çeşit ürünlerin yıllık miktarları da tespit olunurdu.

İl Yazıcı, elindeki kayıtları birleştirerek bir defter meydana getirirdi. Aynı zamanda İdari Teşkilâtı da gösteren bu deftere “Mufassal” denirdi.

Nişancı tarafından tetkik ve gereğinde Padişah'ın fermanıyla tashihine izin verilen bu defterler, iki nüsha olarak hazırlanırdı. Biri İstanbul'da Defterhane Hazinesi'nde, diğeri ise tuğrasız olarak Saray'da muhafaza edilirdi.

Bu Tahrir Defterleri, Osmanlı Devleti topraklarının ana ve asıl kayıtlar olup, tapu hükmünde idiler. Sonraları Tapu Defteri olarak kabul edilmişlerdir⁵.

Tapu defterlerinin nüfusun hesaplanmasına ve imparatorluk içindeki dağılımın anlaşılmasına yarayan istatistikler oldukları üzerinde çok durulmuştur (Arslan, 2001: 88).

Osmanlı Devleti'nde tahrirlerin ilk asırlardan beri yapılmakta olduğu bilinmektedir. Elde bulunan en eski tahrir defteri; hicri 835 (1431 – 1432) tarihini taşıyan Arvanid sancağına ait defterdir⁶.

Osmanlı İmparatorluğunda her ne kadar muntazam tahrirler yapılmış olsa bile kuruluşundan, yani XIV. asır başlarından XIX. asra kadar, memleket

⁵ http://www.gulyali-bld.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=376&Itemid=222 (10.05.2010)

⁶ Arvanid Sancağına ait tahrir defteri 1987 yılında 2.baskısı yapılarak Atatürk Kültür ve Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınlarından günümüz Türkçesine uyarlanarak “Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid” adıyla yayınlanmıştır.

nüfusunu gösterecek muntazam ve sağlıklı rakamlara maalesef sahip bulunmamaktayız (Arslan, 2001: 90).

Nüfus ve nüfusun etnik-dini dağılımına yönelik kapsamlı ve ayrıntılı bilgi veren, kademeli olarak tam anlamıyla sayıma dönüşen düzenli nüfus tahrirleri yalnızca 1830'dan 1914'e kadar yapılmıştır. 1893'ten sonra, nüfus idarelerinin raporlarını temel alan listeler de Osmanlı yönetimince periyodik olarak yayımlanmıştır (Karpaz, 2002: 41–42).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Gülhâne Hattı Hümayûnu (1839) ile başlayan idari düzenlemeler kapsamında, halkın sızlanmasına ve pek çok haksızlıklara neden olan “iltizam usulünün” kaldırılması ve vergi adaletinin sağlanması için vergiye esas olacak “emlak” ve “nüfus” un yazılması bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle vergi işlerini düzenlemek amacıyla il (sancak) ve ilçelere (kazalara) birer “Emval Muhassılı” (Vergi Tahsildarı) atanmış ve bunlarla birlikte görev yapmak üzere birer de “Nüfus Kâtibi” görevlendirilmiştir. Bu görevliler, kendilerine verilen talimata göre nüfus yazımı işine girişmişler ve hiçbir ayırım yapmaksızın herkesin isim ve şöhretini bir deftere kaydetmişlerdir. Bu kayıtlar, hukuki anlamda bugünkü nüfus kütüklerinden oldukça farklı bir niteliğe sahiptirler. Ancak, ülke nüfusunun saptanması yönünden önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma devlet tarafından nüfus kaydının tutulması gerekliliğini ve zorunluluğunu ortaya koyması açısından önemli bir olgudur.

Osmanlı İmparatorluğunda gerçek anlamda ilk nüfus sayımı II. Mahmut zamanında 1831 senesinde sadece erkek nüfusu kapsayacak bir şekilde yapılmıştır.

Sayım, yalnız erkek nüfusun sayımı yapıldığı için Rumeli ve Anadolu'nun tam nüfusunu göstermekten uzaktır. Mamafih erkekler sayısına göre kadın mevcudunu aşağı yukarı tahmin de mümkün olduğundan, on dokuzuncu asrın ilk yarısında Rumeli ve Anadolu'da yaşayan insanların miktarı hakkında doğruya yakın bir fikir kabil olacaktır (Karal, 1997: 20).

1831 yılında tahriri yapılan bölgelerde yalnız erkeklerin sayısı 3.753.643 olarak tespit edilmiştir. Bu sayımdan 13 sene sonra 1844 yılında, Padişah Sultan Abdülmecit zamanında ikinci bir sayım demesi yapılmıştır. Bu

sayımda yalnız erkek nüfusu değil, erkek ve kadınlar birlikte sayılmıştır. Ancak, tahririn yine de mükemmel olduğunu iddia etmek bir hayli güçtür. Bu sırada Osmanlı ülkelerinin hudutları dâhilinde nüfusun 36,5 milyon olduğu iddia edilmektedir (Arslan, 2001: 91).

Osmanlı İmparatorluğunun güçlü ve zengin olduğu dönemlerdeki “himayeci” tutumunun dini kurallarla birleşmesi sonucunda yepyeni bir vatandaşlık anlayışı geleneksel bir hale dönüşmüş ve “yalnızca Osmanlı ülkesinde yaşıyor olmak” vatandaş olabilmek için yeterli bir koşul olarak görülmüştür. Her ne kadar Osmanlı sınırları içerisinde yaşayanlar arasında müslim ve gayrimüslim biçiminde bir ayırım söz konusu edilmiş ise de bu ayırım, kişinin vatandaşlığından çok statüsü ile ilgili bir husus olmuştur. Böylece bir Türk Devleti olan Osmanlı İmparatorluğunda, vatandaş olabilmek için İslam dinine mensup olmanın yeterli koşul olarak görülmesi nedeniyle, bu Türk Devleti topraklarında yaşayan Türkler kendi devletleri içinde Araplarla ve Arnavutlarla eşit sayılmışlar ve imparatorluk nimetlerinden de eşit olarak yararlanmışlardır. Bu anlayış nedeniyle devletle kişi arasında oluşturulan “vatandaşlık bağı” dini kurallara dayalı kalmıştır. İmparatorluğun çöküş döneminde ise bu vatandaşlık bağının güçsüzlüğü kendisini göstermiş ve devlet yüzlerce yıldır koruduğu, beslediği ve yücelttiği tebaası tarafından yıkılmaya, yok edilmeye çalışılmış, dört bir yandan başlayan ihanetlerin ardı arkası kesilmemiştir. Özellikle İmparatorluğun son 50 yılı içerisindeki çöküntüden pay alma sarhoşluğuna kapılan yabancılara, yerli halkın da “yabancılaşarak” katılması nedeniyle devlet, işin önemini kavramış ve vatandaşlık konusunu “dinsel kurallardan ve geleneksel anlayış tarzından” uzaklaşarak yeniden düzenlemiştir. Bu yeni düzenleme 1869 tarihli “Osmanlı Tabiiyet Kararnamesi” ile gerçekleştirilmiş olup, bu yasa ile dinsel anlayış bir kenara itilerek vatandaş olma şartı “kan bağına ve toprak esasına” dayandırılmıştır. Bugünkü vatandaşlık uygulamalarının da temel ilkelerini oluşturan “kan bağı ve toprak esası” devletle birey arasındaki hukuki statüyü kesin ve vazgeçilmez çizgilere ulaştırmış, vatandaşlık bağının oluşmasını ve gelişmesini her Türkün doğal yapısında bulunan milli duygularının sarsılmaz gücüne emanet etmiştir.

Böylece nüfus kaydının oluşturulması amacıyla yapılan yazım ile vatandaşlık işlemlerinin yeniden düzenlenmesi olgusu Devletin “nüfus hizmetleri” konusunda duyduğu ihtiyacın açık bir göstergesi olmaktadır. Nitekim 1870 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” ile ihtiyaç duyulan yenilikler getirilmiş ve il idare şube başkanları arasına “emlak” ve “nüfus” memurları da katılmışlardır. Bu Nizamnamenin (Tüzüğün) 31 inci maddesine göre nüfus memurları “il içerisinde emlak ve arazinin ve nüfusa ait kuyudatı düzenlemek ve doğum, ölüm ve yer değiştirmeye ve pasaportlara ilişkin işlemleri” yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Bu tüzüğe göre, liva ve kazalarda emlak ve nüfus memurlarının görevleri ildekilerin bir benzeri olarak tespit edilmiştir. Keza, 1876 tarihli Kanun-u Esasi’ nin 8 inci maddesinde de “Devlet-i Osmaniye tâbiyetinde bulunan efradın cümlesi herhangi din ve mezhepten olur ise olsun bilâ istisna Osmanlı tabir olunur ve Osmanlı sıfatı kanunen muayyen olan ahvale göre istihsal ve ize edilirdi.” hükmüne yer verilerek görev bir “Anayasal görev” niteliğine erişmiştir.

Esasen Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün tarihsel gelişimi, İçişleri Bakanlığının kuruluş ve gelişmesiyle çok yakından ilgilidir. Bakanlığın teşkilat yapısında, ülkenin gelişen ve değişen ihtiyaçlarına karşılık vermek üzere ortaya çıkan değişiklikler ile nüfus hizmetlerine ilişkin görüş ve düşüncelerdeki değişiklikler de bu Genel Müdürlüğün kuruluş ve görevlerini etkilemiştir. Önce, 1836 yılında “Umuru Mülkiye Nezareti” adı altında kurulan ve daha sonra 1838 yılında “Dâhiliye Nezareti” olarak adı değiştirilen bu Nezarete bağlı olarak “nüfus hizmetlerini yürütmek üzere” 1884 yılı Ekim ayında “Nüfusu Umumiye Müdüriyeti” kurulmuştur. Bu Genel Müdürlüğe 1889 yılında “Sicilli Nüfus Ahali İdare-i Umumiyesi” adı verilmiş ve asıl hizmetinin yanında pasaport kalemi, mürur kalemi, vilayet kalemi, dersaadet kalemi gibi alt kademelere ayrılarak yapılmıştır. Bu yapı gereğince Osmanlı halkına ilk nüfus tezkeresi dağıtılmaya başlanmıştır. Ancak bu nüfus tezkerelerinin, herhangi bir nüfus kaydına dayanmaması ve tezkerayı taşıyan kişinin herhangi bir nüfus kütüğüne kayıtlı olmaması nedeniyle özel ve resmi

işlemlerde pek yararlı olamamıştır. Bu sebeple toplumumuz hiçbir işe yaramayan bu belgelere “kafa kâğıdı” adını takmıştır (www.nvi.gov.tr).

Daha sonra, kütük kaydına dayanmayan kafa kâğıtlarının kendisine ait olmayanlar tarafından kullanılması sakıncaları doğmuş, bu nedenle de sabit ve belirli bilgilere dayanan nüfus tezkeresi düzenlemek amacıyla yeniden nüfus yazımı işlemlerine girişilmiştir. Bu yazımlar sonucu tesis edilen Atik Defterler (eski zamana ait kıymetli defterler) halen muhtelif ilçelerdeki nüfus idarelerinde bulunmaktadır (Özkan ve Ataç, 2004: 395).

Devlet de bu kafa kâğıdı olarak adlandırılan belgelerden bir yarar sağlanamayacağını anladığından, hizmete ilişkin kalıcı ve bu işlemlere çözüm getirici bir sistemin arayışına geçilmiştir. Düşünülen sistemin temel unsurunu oluşturacak olan ilk “Genel Nüfus Yazımı” 1905 yılında yapılmıştır. Bu yazımda elde edilen kayıtlardan ilk nüfus kütükleri düzenlenmiştir. Bundan sonraki aşama, nüfus kütüklerinin güncelliklerinin sağlanması ve bu kayıtlara dayanılarak nüfus cüzdanı verilmesi işlemi oluşturmaktadır. Nüfus kütükleri; nüfus esas defteri ve vukuat defteri olmak üzere birbirini bütünleyen iki ayrı unsurdan meydana gelmektedir. Nüfus kütüklerinin tutuluşuna ilişkin ilkeler ise; nüfus kütüklerine yalnızca Türk vatandaşlarının kaydedilmesi, kütüğe kayıt edilirken ikamet edilen yerin esas alınması, kayıt sırasında “Secere” düzenine özen gösterilmesi, kütükte her aileye bir bölüm (hane) ayrılması, nüfus kayıtlarının kişinin kimliğine ilişkin bilgiler yanında mensup oldukları dini, mesleğini, sanatını, okur-yazarlık durumunun ve bedensel özürlerini de kapsamı, kütüklerin yazımında Arap harf ve sayıları ile tarihlerinin yazımında hicri-kameri ve Şemsi Takvim esasının kullanılması, misafir nüfus durumunda bulunanların, misafir defterine kaydedilmekle birlikte yerli kayıtlı oldukları yer nüfus idarelerine bildirilmesi, nüfus kayıtlarının yalnızca mahkeme kararı üzerine düzeltilebilmesi veya değiştirilebilmesi, doğum, ölüm ve yer değiştirme işlemleri için muhtarlarca verilecek belgelerin, evlenme ve boşanma işlemleri için imam, papaz veya haham tarafından verilecek belgelerin kullanılması, bütün işlemlerin amir ve savcı tarafından denetlenmesi biçiminde tespit edilmiştir. Bu ilkelerin uygulanması sürerken,

Dâhiliye Nezareti merkez örgütünün 1914 tarihli Tüzükle yeniden düzenlenmesi üzerine nüfus hizmetlerini yürütmekle görevli olan Genel Müdürlüğe “Nüfus Müdüriyeti” adı verilmiş ve görevleri de “Devletin nüfus işlemlerini ve Bakanlığın bununla ilgili yazışmalarını idare ve icra etmek ve nüfus istatistiklerini düzenlemek ve nüfus yazımı yapmak” olarak belirlenmiştir. Yine nüfus hizmetlerinin ve nüfus idarelerinin köklü bir biçimde düzenlenmesi aynı yıl içinde gerçekleştirilmiştir. 1914 tarihli “Nüfus Kanunu” ile 02.04.1915 tarihli “Sicilli Nüfus İdarelerinin Teşkilatı İle Memurların Vezaifini Mübeyyin Nizamname” ile nüfus idarelerinin kuruluş ve görevleri toplu bir biçimde ele alınarak düzenlenmiştir (www.nvi.gov.tr).

1.2 TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE NÜFUS HİZMETLERİ

Osmanlı İmparatorluğu döneminde uygulanan sistem Cumhuriyet dönemine kadar herhangi bir değişiklik görmeden süregelmiştir. Ancak, Cumhuriyet döneminde nüfus hizmetleri de Atatürk devrimleri ile bir olgunluğa erişmiştir. Bu dönemde yapılan yenilikleri açıklarsak:

- a. 1924 Teşkilatı Esasiye Kanununun (Anayasanın) kabulü ile vatandaşlık hakkı bir esasa bağlanmıştır. Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun 88 inci maddesinde “Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla (Türk) ıtlak olunur.
- b. Türkiye’de veya hariçte bir Türk babanın sulbünden doğan veyahut Türkiye’de mütemekkin bir ecnebi babanın sulbünden Türkiye’de doğup da memleket dâhilinde ikamet ve sınıri rüşde vusulünde resmen Türklüğü ihtiyar eden veyahut Vatandaşlık Kanunu mucibinde Türklüğe kabul olunan herkes Türk’tür.” “Türklük sıfatı kanunen muayyen olan ahvalde izae edilir” denilmektedir.
- c. 1925 yılında takvim başlangıcında olarak “Miladi takvim” esas alınması benimsenmiştir. Böylece 01.01.1926 tarihinden itibaren 1300’lü tarihler 1900’lü olarak yazılmaya başlanmıştır.
- d. 1926 yılında Türk Kanunu Medenisinin yürürlüğe konulması ile evlenme ve boşanma işlemlerinde ve bu olayların bildiriminde

kullanılan ilmühaber esası kaldırılmış, bunların yerini evlenme bildirimi ve mahkemelerce verilen boşanma kararları almıştır.

- e. 1927 yılında 1041 sayılı Şeraiti Muayyene-i Haiz Olmayan Osmanlı Tebaasının Türk Vatandaşlığından Iskatı Hakkında Kanun ile bazı şahısları kapsayacak şekilde vatandaşlık işlemleri bir kez daha düzenlenmiştir. Hemen bunun ardından da 1928 yılında 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu yürürlüğe konulmuştur.
- f. 1928 yılında Latin alfabesinin kabulü ile kütüklerin yazımında Arap harfleri ve sayıları terkedilmiştir.
- g. 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile Köy Kanunu nedeniyle işlemlerde değişiklikler yapılmıştır.
- h. 1934 yılında tescil edilmeyen birleşmelerle ve bunlardan meydana gelen çocukların nüfus kütüklerine cezasız ve kolaylıkla nesebi sahih olarak tescilini sağlamak amacıyla geçici süreli kanun çıkarılmıştır. Halk arasında Af Kanunu denen bu uygulama günümüze 1945 yılında 4727 sayılı Af Kanunu, 1950 yılında 5524 sayılı Af Kanunu, 1956 yılında 6652 sayılı Af Kanunu, 1961 yılında 225 sayılı Af Kanunu, 1965 yılında 554 sayılı Af Kanunu, 1966 yılında 780 sayılı Af Kanunu, 15.05.1974 tarihinde 1083 sayılı Af Kanunu, 28.06.1974 tarihinde 1826 sayılı Af Kanunu, 1981 yılında 2526 sayılı Af Kanunu, 1991 yılında 3716 sayılı Kanunla süregelmıştır.
- i. 1934 yılında her aile ve kişi soyadı almış, unvanlar ve lakaplar kaldırılmıştır.
- j. 1945 yılında bazı ay adlarında değişiklik yapılmıştır.

Görüldüğü üzere bu değişiklikler yeni bir sistem getirmemekle birlikte, köklü sistemi desteklemiş, sadeleştirmiş, kolaylaştırmış ve güncelleştirmiştir.

Cumhuriyet döneminin toplumsal yaşamımızda batılılaşma süreci içine girmesine ve yeni yaşam tarzı benimsemesine neden olan Türk Medeni Kanunu, Soyadı Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Köy Kanunu, Vatandaşlık Kanunu, İskân Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Kemal Öz Adlı

Cumhur reisimize Verilen Soyadı Hakkında Kanun, Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun Ve Bunların Uygulanmasını Gösterir Tüzük ve yönetmelikler nüfus hizmetlerinde geniş ölçüde değişim meydana getirmiştir.

Keza 1950 yılında İsviçre'nin Bern şehrinde kurulan Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonuna 1953 yılında üye olan ülkemizin, bu komisyonla ilgili Türk Milli Seksiyonunun sekretarya işlerini de Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü yürütmektedir. Bununla ilgili olarak, kişilerin durumuna, aile ve uyrukluk haklarına, üye devletler arasında ortaya çıkan kişi hallerine ilişkin sorunlara çözüm getirmek amacıyla çalışmalar yapan ve çeşitli konularda sözleşmeler hazırlayan bu komisyonun “en çok öneri getiren” üye olarak Türkiye önemli bir konumdadır. Nitekim bu komisyonca hazırlanan 31 ayrı uluslararası sözleşmenin 6 tanesi hariç tümü imzalanmış ve bunların hepsi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış bulunmaktadır.

27 Mayıs 1960 İnkılâbından sonra Kurucu Meclis tarafından hazırlanan 1961 Anayasasının “Siyasi haklar ve ödevler” başlıklı 54 üncü maddesinde:

- a. Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.
- b. Türk babanın ve Türk ananın çocuğu Türk'tür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlık durumu Kanunla düzenlenir.
- c. Vatandaşlık, Kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak Kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.
- d. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.
- e. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz” denilmektedir.

İlerleyen tarih içinde nüfus cüzdanları değerli kâğıt niteliğine kavuşturulmuş ve 1963 yılında 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu kapsamına alınmıştır.

Halen yürürlükte bulunan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 1964 yılında, 1961 Anayasasının hâkim olduğu görüş doğrultusunda hazırlanmıştır.

1965 yılında Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzük yürürlüğe konulmuştur.

1960'lı yılların sonunda Almanya'nın duyduğu insan gücü ihtiyacını Türkiye'den karşılaması nedeniyle yurt dışına büyük ölçüde göç başlamıştır. Sanayi kentlerimizden, nitelikli ve niteliksiz işçilerin yurt dışına gitmesi sonucunda, bunların boşalttığı yerler için bu defa da yurt içindeki göç bazı düzenlemelere ihtiyaç göstermiştir. Bu nedenle 1913 yılından beri yürürlükte bulunan Sicilli Nüfus Kanununun yerini alacak Nüfus Kanununun hazırlıkları yapılmıştır.

Bunların sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 24.02.1972 tarihinde kabul edilen 1543 sayılı Genel Nüfus Yazımı Kanunu ile bu Kanunun bir çeşit devamı niteliğinde olan ve 05.05.1972 tarihinde kabul edilen 1587 sayılı Nüfus Kanunu ile hizmette çağdaşlaşma atılımı yapılabilecek bir aşamaya gelinmiştir.

1 Eylül 1974 tarihinde yürürlüğe giren ve Nüfus İşleri Genel Müdürlüğünü İçişleri Bakanlığına bağlı bir birim statüsüne göre düzenleyen 1587 sayılı Kanun Dönemi nüfus hizmetlerini yeniden düzenleme olanaklarını sağlayan, nüfus idarelerinin derlenip toplandığı bir dönem olmuştur.

Genel Nüfus Yazımı Kanunu gereğince "Nüfus idarelerinde mevcut bütün nüfus kütükleri idari birim esasına (köy ve mahalle esasına) göre yeniden, standart bilgileri içerecek şekilde ve iki örnek halinde" yenilenmiştir.

Yenilenen ve uygulamaya konulan nüfus kütüklerinde “Teknik açıdan” işlem yapabilmek için bütün nüfus mevzuatını kapsayacak şekilde hazırlanan “Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği” Bakanlar Kurulunun 08.03.1977 tarihli ve 7/13269 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Yasa ve Yönetmelik; Nüfus teşkilatında görevli personelin öğrenim düzeyinin yükseltilmesini, müstakil bütçe uygulamasını ve Merkez Arşivi kurulmasını öngördüğünden, yeni bir teşkilatlanmaya gidilmiş ve hizmette yeni bir anlayışın hâkimiyetine yol açılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi yürürlükten kaldırılarak yerine 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi nedeniyle 1587 sayılı Nüfus Kanununda değişiklik yapma ihtiyacı doğmuş ve 29.04.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu 1587 sayılı Nüfus Kanununu yürürlükten kaldırmıştır (www.nvi.gov.tr).

Ayrıca ülkemizde 1844 yılından Cumhuriyet dönemine kadar başkaca bir nüfus sayımı yapıldığına dair bilgiler yoktur. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır ve bu sayımda ülke nüfusu 13.648.270 olarak tespit edilmiştir. Bundan sonra ikinci nüfus sayımı 1935 yılında yapılmış ve bu yılı takiben de her beş yılda bir nüfus sayımı yapılarak bu sayımlar 1990 yılına kadar devam etmiştir. 1990 yılından sonra 1997 yılında ve en son olarak ta 2000 yılı Ekim ayında ülkemizde nüfus sayımı yapılmış ve bu sayımda nüfusumuz 67.803.927 olarak tespit edilmiştir (Özkan ve Ataç, 2004: 390).

2007 yılından itibaren yerleşim yeri nüfusları, 2007 yılında kurulan ve İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NİİGM) tarafından güncellenen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)’nden alınan nüfusla birlikte kurumsal yerlerde kalan nüfus dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Kurumsal yerlerde (kışla, cezaevi, huzurevi, üniversite öğrenci yurtları vb.) kalanlar uluslararası tanım gereği ikamet adreslerinde değil, kurumsal yerlerin bulunduğu yerleşim yeri nüfusuna dâhil edilmişlerdir.

Ayrıca il, ilçe, belediye, köy ve mahallelere göre nüfuslar belirlenirken; NVİGM tarafından, ilgili mevzuat ve idari kayıtlar uyarınca Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT)'nda yerleşim yerlerine yönelik olarak yapılan; idari bağıllık, tüzel kişilik ve isim değişiklikleri de dikkate alınmıştır.

31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 72.561.312 kişidir. Nüfusun % 50,3'ünü (36.462.470 kişi) erkekler, % 49,7'sini (36.098.842 kişi) ise kadınlar oluşturmaktadır⁷.

2007 yılına kadar ülkemizde nüfus sayımı yapmaya yetkili olan tek kuruluş Türkiye İstatistik Kurumu iken 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) geçilmesi ile birlikte sayım işi artık ilgili kurumlar tarafından çevrimiçi (on-line) olarak yapılmaktadır.

1.3 NÜFUS OLAYLARI VE UYGULAMASI

Nüfusun miktarında ve bünyesinde değişimlere yol açan hadiselerle “hayati olaylar” denir. Hayati olaylar denince hatıra doğumlar ve ölümler gelir. Bununla beraber aynı nüfus içerisinde bir kısım fertlerin bir durumdan diğerine transferinden ibaret olan muhaceret (göç), evlenme ve boşanma gibi hadiselerle aslında “nüfus hareketleri” demek gerekirken bazen hayati olaylar dendiği de vakidir. Dar manada hayati olaylar; doğumlar ve ölümlerden ibaret olduğu halde nüfus hareketleri, bunlara ilave olarak evlenme, boşanma ve muhaceret gibi hareketleri de kavradığı için daha geniş mefhumdur. Nüfus dinamiği (population dynamics) yani nüfusun gelişmesi bu faktörlere tabidir. Doğum, ölüm ve muhaceret istatistiklerinin varlığını lüzumlu kılar (Arslan, 2001: 82).

Nüfus hizmetlerini tanımlarsak; Kişinin doğumundan ölümüne kadar önem arz eden ve hukuki sonuçlar doğuran, kamu düzeninin sağlanmasında etkili olan her türlü nüfus olayının (doğum, ölüm, boşanma vs.) nüfus idarelerince bu amaçlar için düzenlenmiş kayıtlara yazılması, kayıtlardan silinmesi, bu kayıtların korunması, kayıtlarla ilgili bilgilerin istenildiğinde ilgili

⁷ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11 (24.03.2010)

kişi ve kurumlara verilmesi, gönderilmesi, kişilere kimliğini bildiren nüfus cüzdanı verilmesi, vatandaşlık durumlarının tespiti gibi işlemlerin istatistik amaçla toplanmasını, gerektiğinde tasnif edilerek değeriendirilmesini nüfus hizmetleri olarak tanımlayabiliriz (Özkan ve Ataç, 2004: 391).

Nüfus olayları günümüzde Doğum, Ölüm, Evlenme, Boşanma, Kayıt Düzeltme, Diğer Kişisel Durum Değişiklikleri (Diğer Olaylar) ve Yer Değiştirme olarak yedi başlık altında toplanmaktadır. 967 İlçe Nüfus Müdürlüğüne nüfus olaylarına ilişkin başvurular kabul edilmekte, tescilleri yapılarak işlemler sonuçlandırılmaktadır. Ayrıca ikamet esasına göre, nüfus cüzdanı ve uluslararası aile cüzdanı da düzenlenmektedir.

1.3.1 Doğum

Çocuk sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren medeni haklardan istifade eder. Şahsiyet çocuğun, sağ olarak tamamıyla doğduğu andan başlar ve ölüm ile sona erer (TMK.28).

Doğum olayı nüfus sicilindeki kayıtlarla ispat olunur. Nüfus sicilinde bir kayıt yoksa veya bulunan kaydın doğru olmadığı anlaşılırsa, gerçek durum her türlü kanıtla tespit edilebilir.

Sağ olarak dünyaya gelen her çocuğun, doğumdan itibaren Türkiye’de otuz gün içinde olayın olduğu yer veya herhangi bir nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise altmış gün içinde dış temsilciliğe bildirilmesi zorunludur (NHK.15/1). Aksi hal para cezasını gerektirir.

Bildirim; ana, baba, vasi veya kayyım, bunların bulunmaması halinde, çocuğun büyük ana, büyük baba veya ergin kardeşleri ya da çocuğu yanında bulunduranlar tarafından, doğumu gösteren resmi belgeye veya sözlü beyana dayalı olarak da yapılabilir (NHK.15/2).

Evlilik dışında dünyaya gelen çocukların bildirimi ise ana, ananın küçük, kısıtlı veya ölmüş olması ya da velayetin kendisinden alınmış olması durumunda çocuk için atanacak vasi ve kayyımları tarafından veya velayetin

babaya verilmesi durumunda baba tarafından yapılır. Resmi vekiller çocuğun adının da belirtildiği özel vekillik belgesi ibraz etmek suretiyle müvekkilleri adına bildirimde bulunabilirler. Ayrıca, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 21 inci maddesi ile yetkili kıldığı kuruluş yetkilileri, yetiştirme yurtları, bakım evleri ve benzeri yerlerin sorumluları ile kişiler, kolluk görevlileri, okul müdürleri, kamu ve özel kurumlar bildirimde bulunmakla yükümlüdürler.

Doğumla ilgili yapılan bildirimler nüfus müdürlüklerince doğum tutanağına geçirilir. Herhangi bir belge ibraz edilememesi halinde ilgilinin sözlü beyanı esas alınır. Yurt dışındaki doğum bildirimleri, yabancı makamlardan alınmış resmi belge veya raporun dış temsilciliğe verilmesi ile yapılır. Bildirim, çocuğa konulan adın belirtildiği dilekçe, ana ile babanın tam kimlik bilgileri ve nüfusa kayıtlı oldukları yeri gösteren belgelerle birlikte dış temsilciliğe gönderilmesi suretiyle de yapılabilir. Dış temsilcilik, bildirim tarihi olarak evrakın postaya verildiği tarihi esas alarak düzenlenecek olan doğum tutanağını nüfus müdürlüğüne göndermekle yükümlüdür.

Nüfus müdürlüklerine doğum olayına ait bildirim yapıldığında, memur tarafından üç örnek doğum tutanağı düzenlenir ve bildirimde bulunana okutulur. Yanlışlık olmadığı takdirde bildirimde bulunan, nüfus memuru, nüfus şefi veya nüfus müdürü tarafından imzalanır. Bildirimde bulunanın okuma yazma bilmemesi durumunda imza yerine parmağının izi (sol el işaret parmağı) ile varsa imza kaşesi alınır.

Doğum bildirimi için müracaat edenlerin köyde ve ilçede doğan çocuklarının doğum yeri olarak doğum tutanağına sadece ilçe adı yazılır. İlin merkez ilçesine bağlı köy ve mahallelerde doğmuş olanların doğum yeri il adı, büyükşehir statüsünde olan illerde merkez ilçe bulunmaması halinde doğum olayının olduğu ilçe adı, merkez ilçe var ise il adı, yurt dışında doğanların ise doğdukları yer adı ile birlikte ülke adı yazılır ve aile kütüklerine bu şekilde tescil edilir. Doğum yeri köy adı olarak yazılmış olanların kayıtları olduğu gibi muhafaza edilir. Ancak ilgilinin talebi halinde doğum yeri ilçe adı yazılmak suretiyle tamamlanır.

Altı yaşından küçük (72 ay) çocukların tescili için yapılan bildirimlerde, yaş tespiti yapılmadan doğum tutanağı düzenlenerek tescil edilir. Beyan edilen yaşta tereddüde düşülmesi halinde çocuğun resmi sağlık kuruluşunca yaşının tespit edilmesi sağlanır. Altı yaşından büyük (72 ay+1 gün) ve onsekiz yaşından küçük (216 ay) çocuklara ait bildirim yapılırken yaş tespiti için çocuğun bildirim yapılan nüfus müdürlüğüne getirilmesi zorunludur. Çocuğun sağ veya sol kolu nüfus müdürlüğü mührü ile mühürlenmek suretiyle yaş tespit formu düzenlenerek sağlık kuruluşunca yaşının tespit edilmesi sağlanır ve belirlenen yaşa göre doğum tutanağı düzenlenir. Doğuma ait resmi belge ibraz edilmesi halinde yaş tespitine gerek kalmaz.

Yaşının küçüklüğü nedeniyle kendisini ifade edemeyen bulunmuş çocuklar kolluk görevlilerinin veya ilgili kurumların bu durumu belirten tutanaklarına veya ilgililerin beyanlarına dayanılarak bulundukları yerin nüfus kütüklerine tescil edilir. Küçük çocuk bulanlar, köylerde muhtarlara, kasaba ve şehirlerde kolluk kuvvetlerine bildirmekle ödevlidir (NHK.19/1).

Sağ olarak doğmuş, ancak nüfus kütüğüne tescil edilmeden ölen çocuklara ait ölüm tutanakları nüfus müdürlüklerince kabul edilir. Ölüm tutanağındaki bilgilere dayanılarak doğum tutanağı tutulur ve her iki tutanak sırası ile aile kütüğüne geçirilir. Ölü doğmuş olan çocuklara ait bildirim kabul edilmez.

Zihinsel özürlü olup da bulunmuş onsekiz yaşından büyük kişileri, mahkemece tayin edilecek olan kayyımları bildirmekle yükümlüdür. Bildirimin tam teşekküllü devlet hastanesinden alınacak sağlık kurulu raporu ile nüfus müdürlüğüne yapılması zorunludur (NHK.19/2).

Türkiye’de doğan ve vatandaşlığını ana ve babasından doğumla kazanamayan çocuklar bu durumunun Dışişleri Bakanlığından, ana ve babanın vatansız olması halinde ise Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan yazı ile belgelendirilmesi ve İçişleri Bakanlığına da uygun görülmesi üzerine, Türk vatandaşı olarak ailesinin yerleşim yerinin aile kütüklerine bağımsız bir sıra numarası ile tescil edilir.

Yabancı devlet vatandaşlarının Türkiye’de doğan çocuklarına ait bildirimler nüfus müdürlüklerince kabul edilir, doğum tutanağına “..... Devleti vatandaşdır” şeklinde açıklama yapılır. Doğum tutanakları aile kütüklerine tescil edilmez.

Yabancı ülkelerde, mahalli yasaların doğum olaylarının bildirilmesini zorunlu kıldığı hallerde, doğum olayı ilgililerce o yer yetkili makamlarına bildirilir. Bunun üzerine mahalli makamlardan veya doğumun hastane, bakımevi gibi sağlık kurumlarında ya da ceza ve tutukevlerinde olması halinde, bu kurumların sorumlu yöneticilerinden alınacak resmi belgenin en yakın dış temsilciliğe verilmesi suretiyle bildirim yapılır.

Mahalli yetkili makamlarca doğumun bildirilmesinin zorunlu olmadığı veya bildirildiği halde herhangi bir belge verilmediği ya da birinci fıkrada sözü edilen kuruluşlardan bir belge alınmadığı hallerde, doğum bildirimi dış temsilciliklere beyan yoluyla yapılır.

Nüfus yazımlarında kayıt dışı kalanlar; nüfus ve uluslararası aile cüzdanları, nüfus müdürlüklerinden alınmış onaylı nüfus kayıt örnekleri, askerlik terhis belgesi, yaş, ad ve soybağı gibi kişi hallerine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı, Genel Müdürlükçe verilmiş onaylı vatandaşlık kararları, Türkiye Cumhuriyeti pasaportları, vatandaşlık durumu açıklanmış veya kayıtlı oldukları yer gösterilmiş olmak kaydıyla okul diploması, tasdikname veya diğer belgeler ile çalışılan kurumlarca verilen onaylı kimlik belgelerinden biriyle, Türkiye’de bulundukları yer nüfus müdürlüğüne, yabancı ülkelerde ise bulundukları bölgedeki, yoksa o yere en yakın dış temsilciliğe veya doğrudan İçişleri Bakanlığına başvururular.

Tablo 1. 2005–2009 Yılları Arası Erkek Ve Kadın Doğum Olayları

YILLAR	ERKEK	KADIN	TOPLAM
2005	632.743	598.935	1.231.678
2006	635.950	602.775	1.238.725
2007	650.845	605.658	1.266.503
2008	648.875	613.458	1.262.333
2009	627.052	590.799	1.217.851

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

1.3.2 Ölüm

Bir insanın hayatının tam ve kesin olarak sona ermesine ölüm denir. Hukuki olarak ölüm, kişiliğin (şahsiyetinin) sona ermesidir. Kişilik nüfus kaydına kayıt edilmesi ile ispat olunur. Nüfus kayıtlarında kişinin ölü olduğuna dair bir kayıt yoksa veya bulunamıyorsa, gerçek durum mahkemede her türlü delille ispat olunabilir. Bir kimsenin ölümünün kabul edilebilmesi, cesedinin var olmasına bağlıdır. Cesedi bulunmamış kimselerin ölü olduklarının kabulleri için ölümlerine kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar (Örneğin; Kişi tekne ile açılıyor, arkasından fırtına kopuyor, tekne ortada, fakat kişinin cesedi bulunamıyor olma hali) içinde kaybolmaları gerekmektedir (Özkan ve Ataç, 2004: 533).

Ölüm, meydana geldiği yer ve koşullara bağlı olarak:

- Şehir ve kasabalarda 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 216 ncı madde gereğince-Belediye tabipleri olan yerlerde defin ruhsatıyerleri bu tabipler tarafından, bulunmadığı takdirde Hükümet tabipleri tarafından mevtanın muayenesinden sonra verilir. Ölümüne sebep olan hastalık esnasında tedavi eden tabibin verdiği ruhsatname resmi tabipler tarafından tasdik edilmek şartıyla muteberdir-defin ruhsatı vermeye yetkili olanlar,
- Köylerde, varsa resmi tabip veya sağlık kuruluşu yetkilileri, yoksa köy muhtarları,

- c. Hastane ve bakım evi gibi sağlık kurumlarında kurum amirlikleri,
- d. Askeri birliklerde tabipler veya iç hizmet mevzuatına göre kıta komutanlıklarınca görevlendirilmiş olanlar ve askerlik şubeleri,
- e. Afetlerde mülki idare amirlerince görevlendirilecek memurlar,
- f. Adli olaylarda ve kazalarda ölüm olayları yurt içinde ilgili Cumhuriyet Savcılıkları tarafından olayın meydana geldiği tarihten itibaren, yurt dışında ise dış temsilcilikler olaydan haberdar oldukları tarihten itibaren on gün içerisinde, Genel Müdürlüğe ya da nüfus müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdürler (NHK.31/1).

Kanuni süre geçtikten sonra nüfus müdürlüklerine gelen ölümlere ait tutanaklar resmi sağlık kurumları kayıtlarına veya diğer resmi belgelere dayanılarak düzenlenmiş ise nüfus müdürlüklerince kabul edilip işleme alınır (NHK.31/2).

Yurt içinde meydana gelen ölümlerde, ölüm nerede meydana gelmiş ise o yerin nüfus müdürlüğüne, ölüm yerinin tespit edilememesi halinde ceset nerede bulunmuşsa o yerin, ölüm bir taşıt içinde olmuşsa taşıttan çıkarıldığı yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir. Ölüm tutanaklarına, varsa nüfus cüzdanı da eklenir (NHK.31/3).

Yer sarsıntısı, çöküntüsü ve kayması, sel baskını gibi doğa olaylarında veya hava, deniz, demir ve karayollarında ya da maden ocaklarında meydana gelen kazalarda, binaların çökmesi, yıkılması gibi nedenlerle toplu ölümlerin olması halinde mülki idare amirlerince görevlendirilecek memurlarca ölenlerin kimlikleri tespit edilir.

Kocası ölen kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalır ve kocasının soyadını taşımaya devam eder. Yazılı talebi halinde bekârlık hanesine dönerek bekârlık soyadını alıp kapanmış olan nüfus kaydı açılabilir.

Türk vatandaşı ile evli olan yabancının Türkiye’de veya yurt dışında ölümü halinde, yurt dışında dış temsilciliğe, yurt içinde ise bulunduğu yerin

nüfus müdürlüğüne kişinin öldüğünü gösteren belgelerin intikal ettirilmesi halinde, Türk vatandaşının kaydının düşünceler alanına olaya ilişkin açıklama yapılır ve kişinin medeni hali “dul” olarak düzeltilir.

Ölmüş olduğu halde aile kütüklerinde sağ görünenlere ait ölüm tutanakları, ölüm olayını gösterir belge ile başvurulması halinde nüfus müdürlüklerince düzenlenir ve gerekli işlem yapılır. Herhangi bir belge ibraz edilememesi durumunda ölüm beyanının doğruluğu nüfus müdürlüklerince tahkik ettirildikten sonra düzenlenecek ölüm tutanağı, mülki idare amirinin onayı ile işleme konulur (NHK.33).

Ölümü belirten resmi belge olarak; sağlık kuruluşları veya özel hastanelerce düzenlenen kayıtlara dayanılarak kamu kuruluşlarınca verilmiş yazı veya raporlar, trafik kazalarıyla ilgili raporlar, mahkeme kayıtları, mahkeme kararları veya benzeri belgeler kabul edilir.

Bildirim sırasında herhangi bir belge verilmediği takdirde ise ölünün hısımlarının ve ölüm olayını bilenlerin kimlikleri ve yerleşim yeri adresleri tespit edilir. Belgeler bir yazı ekinde güvenlik makamlarına mülki idare amirliği aracılığı ile gönderilerek ilgili kişinin ölümünün araştırılması istenir. Kişinin öldüğünün tespit edilmesi halinde tutanak düzenlenerek ölüm olayı aile kütüğüne tescil edilir.

Yurt dışında bulundukları sırada ölen Türk vatandaşlarının ölüm olayı, ilgili yerel makamlardan alınan belgenin dış temsilciliğe verilmesi suretiyle bildirilir. Yabancı makamların ölüm belgesine dayanılarak dış temsilcilikte ölüm tutanağı düzenlenir. Ölüm tutanağına ölenin nüfus cüzdanı eklenerek aile kaydının bulunduğu yerin nüfus müdürlüğüne gönderilir. Yurt dışında Türk vatandaşının ölümü herhangi bir nedenle dış temsilciliğe bildirilmediği takdirde, tercüme ve onay işlemi yapıldıktan sonra müracaat edilen nüfus müdürlüğüne ölüm tutanağı düzenlenir.

Ölüm tutanaklarını alan nüfus idaresi, kendisine gelen ölüm tutanaklarını aile kütüklerine işler. Eğer kişinin kayıtlarında; aşağıdaki bilgiler varsa, bilgisayar kendiliğinden vermekle birlikte, görevli memur; kağıt

ortamında, ölümü aile kütüklerinde işlediğinde, böyle bir olayı görürse önce bilgisayar ortamına eksik olan bilgileri tamamlayarak, işlemi sonuçlandırır (Özkan ve Ataç, 2004: 535-536).

- a. Kaydın karşısında, vasiyeti var ise; vasiyeti düzenleyen yere bilgi verir.
- b. Kaydının karşısında, sosyal güvenlik kurumundan maaş aldığına dair bilgi var ise; maaş alınan kuruma bilgi verilir.
- c. Vergi Usul Yasası'na göre Veraset Vergi Dairesine ilgili formu, bilgisayar çıktısı olarak alır. Ay sonu gönderilecek özel dosyasına takar. Ancak; ölenin yerleşim yeri (ikamet) ölüm kaydının işlendiği ilçede değilse hazırlanan ölüm ve mirasa bildirim, ölenin ikametinin olduğu yere gönderilir.
- d. Kayıtların tetkikinde vesayeti gerektiren çocuklar varsa; vasi tayini için Sulh Hukuk Hâkimliğine bildirilir.
- e. Ölen kişi erkek ve askerlik çağında ise; Askerlik Şube Başkanlığı'na bilgi vererek kayıtların düzeltilmesini sağlar.
- f. Daha önce işlenmiş bir ölüm olayı varsa; her iki ölüm tutanağını kontrol eder. Ölüm tarihlerinde farklılık yoksa ölümü işlemez. Farklılık varsa ve ikinci gelen ölüm tutanağı sağlık kuruluşu veya resmi kurumlara ait ise; tarih konusunda hata olup olmadığının bir kez daha sorularak tespiti istenir. Ölüm tarihinde ısrar edilirse; ölüm aile kütüklerine işlenerek, Cumhuriyet Başsavcılığı'na bilgi verilir. Gerçek ölüm tarihinin tespiti istenir.
- g. Mirasçı bırakmadan ölen kişinin ölüm kaydı (Hazineye) o yer Mal Müdürlüğü veya Defterdarlığa bildirilmelidir. Ancak uygulamada bu bildirim o yerin Sulh Hukuk (Tereke) Hâkimliğine yapılmaktadır. Medeni Kanunun 501 inci maddesine göre mirasçısı olmayanların mirasçısı Hazine (Devlet) olacaktır.

Ölüm tutanaklarına dayanılarak düzenlenecek ölüm ve mirasçı bildirimlerinin ilgili vergi dairesine bildirilmesinde ölenin yerleşim yeri adresi esas alınır.

Aile kütüğündeki nüfus kaydına tescil edilmiş olan ölüm kaydı, mahkeme kararı ile kaldırılır.

Ölüm karinesi; bir kimse, ölümüne kesin gözle bakmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolursa, cesedi bulunmamış olsa bile o yerin en büyük mülki idare amirinin onayı ile kütüğe ölüm kaydı düşülür (NHK.32/1).

Ölüm karinesi bulunan kişinin alt veya üst soyundan bir kişinin ya da kardeşlerinin, bunlar yoksa mirasçılarının dilekçe ile başvurarak olayı belgelendirmeleri ya da yetkili makamların durumu resmi bir yazı ile nüfus müdürlüğüne bildirmeleri gereklidir. Sözü edilen yazılı başvuru sırasında varsa, iddiayı kanıtlayacak ilgili makamlardan alınan resmi belgeler ya da olayın meydana geldiği yerdeki kurumlardan alınacak resmi belgeler de dilekçeye eklenir. Herhangi bir resmi belge verilmemişse iddianın belgelendirilmesi istenir. Nüfus müdürlüğünce yapılan soruşturma sonucu bilgi ve belgeler yeterli görülürse, durum gerekçeli olarak mülki idare amirinin onayına sunulur. Mülki idare amirince ölüm kaydının tescili uygun bulunmadığı takdirde ilgililerin istekleri reddedilir. Kendilerinden mahkemeye başvurarak kaybolan kimsenin ölü veya sağ olduğunun hâkim tarafından hükme bağlanması istenir.

Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir (TMK.32).

Gaiplik kararının istenebilmesi için, ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl veya en son haber tarihinin üzerinden en az beş yıl geçmiş olması gerekir (TMK.33).

Gaiplik ölümün hukuki neticelerini doğurur. Gaiplik kararları mahkemelerce on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir ve tescili istenir (NHK.45).

Tablo 2. 2005–2009 Yılları Arası Ölüm Olayları

YILLAR	ERKEK	KADIN	TOPLAM
2005	110.253	87.267	197.520
2006	116.923	93.223	210.146
2007	118.059	94.672	212.731
2008	119.391	96.171	215.562
2009	190.208	154.018	344.226

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

1.3.3 Evlenme

Evlenme, kayden bekâr gözüken bir kadın ile erkeğin usulen vaki başvuruları, üzerine yetkili idari mercilerce gerçekleştirilen ve kayden bekâr olan bir kadın ile erkeğin kişisel statüsünü ve de bekâr olarak nüfusta kayıtlı bulundukları medeni hal işaretlerini evli şekline dönüştüren bir idari işlemdir (Demiralp, 2003: 12).

Yurt içinde; evlendirme yetkisi ve görevi verilmiş olanlar (Belediye başkanları veya görevlendirecekleri memurlar, İlçe Nüfus Müdürleri veya yetki verilen nüfus personeli ve Köylerde muhtarlar veya yetki verilen öğretmenler), evlenmenin yapıldığı tarihten başlayarak on gün içinde düzenlenecek evlenme bildiriminin iki örneğini o yerin nüfus müdürlüğüne göndermekle yükümlüdür. Dış temsilciliklerde yetkili personel (Mahalli yasaları izin verdiği takdirde Türk Konsolosları veya yetki verilen personel) tarafından yapılan evlendirmelere ilişkin bildirimler otuz gün içinde, Türk vatandaşı olan kişinin kayıtlı bulunduğu nüfus müdürlüğüne gönderilir. Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak hâkim

olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir (TMK.124).

Boşanan kadın evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe yeniden evlenemez (TMK.132). Boşanma ve evliliğin iptal edilmesinde kararlarının kesinleştiği tarihte, kocası ölen kadının bekleme süresi kocasının ölüm tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Yabancı uyruklu kadının milli hukuku bekleme süresi öngörmüyorsa evlendirme memurluklarınca bu süre göz önüne alınmaz.

Evlenen kadın kocasının soyadını alır. Kadın kocasının soyadı ile birlikte önceki soyadını da taşımak istediğini evlenme sırasında yazılı olarak evlendirme memurluğuna, evlenme sırasında müracaat etmemiş ise daha sonra nüfus müdürlüğüne başvurarak yazılı olarak talep edebilir. Evlenmeden önce iki soyadı taşıyan kadın bu soyadlarından sadece birinden yararlanabilir (TMK.187). Önceki soyadı, koca soyadı ile birlikte tescil edildikten sonra, kadın sadece kocasının soyadını taşımak isterse bu ancak mahkeme kararıyla mümkün olur.

Nüfus müdürlüğüne gönderilen evlenme bildirimleri üzerinde yapılan ilk inceleme sonucunda; evlenmenin kanunen yetkili kılınmış memurlarca yapılmadığının anlaşılması, aile kütük kayıtlarına göre karı ve kocadan birinin başkasıyla evli olduğunun tespit edilmesi, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması ya da evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması veya karı ve koca arasında 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 129 ncu maddesinde belirtildiği şekilde – üstsoy ile altsoy arasında, kayın hısımlığı sona ermiş olsa bile eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında, evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında - evlenmeye mani derecede kan ya da kayın hısımlığının bulunması hallerinde evlenme aile kütüğüne işlenir ve durum tescil işlemini yapan nüfus müdürlüğünce Cumhuriyet Savcılığına bildirilir.

Tablo 3. 2005–2009 Yılları Arası Evlenme Olayları

YILLAR	2005	2006	2007	2008	2009
EVLENME SAYISI	641.241	636.121	638.311	641.973	581.342

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

1.3.4 Boşanma

Boşanma kayden evli gözüken kadın veya erkeğin yekdiğeri hakkında bir boşanma davası açması üzerine yetkili asliye hukuk mahkemesince verilip usulen kesinleşen boşanma kararı üzerine kayden evli olan bu kadınla erkeğin kişisel statüsünü ve evli olarak nüfusta kayıtlı bulundukları medeni hal işaretini boşanmış şekline dönüştüren bir olaydır (Demiralp, 2003: 8)

Boşanma tarihi boşanma kararının kesinleştiği tarihtir. Yabancı mahkemelerce verilen boşanma kararlarının Türk mahkemelerince tenfiz veya tanıma kararı verilip kesinleşmesi halinde, yabancı mahkemece verilmiş olan kararın kesinleşme tarihi, boşanma tarihi olarak kabul edilir.

Boşanan kadının koca hanesindeki kaydı kapatılıp önceki soyadı verilerek, bu evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu hanedeki kaydı açılır.

Dul olarak evlenen kadının boşanması durumunda, bekârlık soyadını taşımasına mahkemece izin verilmiş ise kadın bekârlık soyadını alarak bekârlık hanesindeki nüfus kaydı açılır (TMK.173).

Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir (TMK.173).

Boşanan kadına öngörülen bu olanak özellikle evlilik hayatında kocasının soyadıyla, örneğin; bir sanat çevresinde tanınıp şöhrete ulaşan kadınlar yönüyle maddi ve manevi bir önem arz etmektedir (Demiralp, 2003:15).

Hâkim, boşanan kadının kocasının soyadını taşımasına izin vermiş ise kadın bu evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu haneye, taşımasına izin verilen koca soyadı ile döner ve buradaki nüfus kaydı açılır.

Kocası ile birlikte Türk vatandaşlığına alınan ya da Türk vatandaşı ile evlenmesi nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanıp kocasının kütüğüne kocasının soyadı ile tescil edilen kadın boşandığı takdirde; bulunduğu yere ait aile kütüğünün son aile sıra numarasından sonra yeni bir aile sıra numarası altında, boşanma kararında belirtilen soyadıyla, boşanma kararında soyadı belirtilmemiş ya da boşanma kararı yabancı yetkili mahkemelerce verilmiş ve Türkiye’de tanınmış veya tenfiz kararına bağlanmış ise evlenmeden önceki soyadı ile tescil edilir. Ancak evlenmeden önceki soyadının tespit edilememesi ve boşanan kadının başvurusu sağlanamadığı takdirde, bulunduğu yer mülki idare amirince soyadı verilir.

Tablo 4. 2005–2009 Yılları Arası Boşanma Olayları

YILLAR	2005	2006	2007	2008	2009
BOŞANMA SAYISI	95.895	93.489	94.219	99.663	90.149

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

1.3.5 Kayıt Düzeltme

Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmi dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesine açılır. Kayıt düzeltme davaları Cumhuriyet savcısı ve nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzurunda görülür ve karara bağlanır (NHK.36/1-a).

Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir. Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder (NHK.36/1-b-c).

Kişisel durum sicilini düzeltme davalarında nüfus müdürü veya görevlendireceği şef ya da nüfus memuru nüfus müdürlüğünü temsilen taraf olarak bulunur. Ceza mahkemelerinde görülmekte olan davalarda da yaş düzeltme aşamasında nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru taraf olarak bulunur. Nüfus müdürü veya nüfus memuru, düzeltme isteğinin mevzuata uygun olup olmadığını mahkemeye yazılı olarak bildirmekle veya duruşma sırasında tutanağa geçirilmek üzere beyanda bulunmakla yükümlüdür.

Kesinleşmediği halde, yanlışlıkla kesinleşme kararı verilen kararlara dayanılarak tescil edilen nüfus olaylarının, sonradan kesinleşmediğinin ilgili mahkemece yazı veya ara kararı ile bildirmesi halinde, ilgili nüfus olayı idarece silinerek kayıtlar eski haline getirilir.

Soyadını düzelttiren veya değiştiren erkek ise; mahkeme kararında bir açıklama aranmaksızın, kendisi ile birlikte varsa karısının ve karar tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir veya değiştirilir. Soyadını düzelttiren veya değiştiren kadın ise; kendisinin ve karar tarihinde ergin olmayan evlilik dışı doğmuş çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir veya değiştirilir.

Adını düzelttiren ya da değiştiren kişinin çocukları var ise mahkeme kararında bu işleme ilişkin herhangi bir hüküm aranmaksızın çocukların kaydındaki ana veya baba adları da düzeltilir veya değiştirilir. Baba veya ana adının düzeltilmesinden veya değiştirilmesinden önce yer değiştirme evlenme, evlat edinme gibi nedenlerle bu haneden gitmiş olan ergin çocukların nüfus kayıtlarındaki gerekli düzeltme işlemi, kararı tescil eden nüfus müdürlüğü tarafından ilgililerin gittikleri yerlerdeki kayıtlarına da yapılır.

Doğum tarihini, ad ve soyadını değiştiren askerlik çağında ise yapılan işlemler nüfus müdürlüğünce yedi gün içerisinde askerlik şubesine bildirilir.

1.3.6 Diğer Olaylar

1.3.6.1 İdarece Kayıt Düzeltme ve Tamamlama

Aile kütüklerine tescil edilmesi gereken bilgilerden; dayanak belgesi bulunduğu halde nüfus kütüklerine hatalı veya eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan bilgiler veya mükerrer kayıtlar maddi hata kapsamında değerlendirilir. Bu tür maddi hatalar Genel Müdürlükçe ya da dayanak belgesinin bulunduğu nüfus müdürlükleri tarafından düzeltilir veya tamamlanır (NHK.38).

Dayanak belgelerindeki bilgilerin aile kütüklerine işlenmesi sırasında yapılmış maddi hata söz konusu değil ise aile kütüğünün herhangi bir kaydında düzeltme veya değişiklik mahkeme kararı ile yapılır.

Aile kütüklerindeki din bilgisine ilişkin talepler, kişinin yazılı beyanına uygun olarak tescil edilir, değiştirilir, boş bırakılır veya silinir (NHK.35/2). Din değişikliği veya silinmesi talepleri herhangi bir sayısal sınırlamaya tabi değildir.

Geri alma işlemi, yanlış yapılmış olan idari bir işlemin alınacak idari bir karar ile hükümsüz hale getirilmesidir. Geri alma işlemi tescili gerçekleştiren nüfus müdürlüğünce yapılır. Geri alma işlemine Genel Müdürlükte yetkilidir.

Tamamlama; dayanak belgelerinden aile kütüklerine geçirilmemiş olan kişisel duruma ilişkin bilgilerin sonradan Genel Müdürlük talimatı veya nüfus müdürlüğünce aile kütüğüne geçirilmesine ilişkin işlemdir.

Soyadı alınmasına dayanak olan belge, soyadı alınmasına ilişkin beyanname ya da soyadı defterleridir. Soyadı düzeltmelerinde bu dayanak belgeleri esas alınır ve farklılıklar bu dayanak belgelerine göre düzeltilir. Soyadı beyannamesi ya da defterleri bulunmadığı takdirde, eski nüfus kütüklerindeki soyadı bilgileri esas alınır.

İdari birimin veya bağlı olduğu ilçenin adı değiştiğinde aile kütükleri üzerinde resen düzeltme yapılır. Daha önce kütüklere yazılmış olan

köy/mahalle veya yer adları ait oldukları ilçenin adı verilerek tamamlanır. Doğum yeri alanında yazılı olan ülke, il, ilçe, idari birim adının sonradan değişmesi halinde, ilgililerin bu yolda yapacakları yazılı başvurularına göre doğum yeri tamamlanır.

Genel Müdürlük, nüfus kayıtlarına göre hicri veya rumi tarihle yazılmış nüfus olaylarının tarihlerini 30.10.2002 tarihli 14212 sayılı “Doğum Tarihleri” hakkındaki genelge ile miladi yıla çevirerek⁸ aile kütüklerine geçirmeye, doğum tarihlerinin ay ve günü belli olmayanların da eksikliklerini tamamlamaya yetkilidir (NHK.39/1).

Doğum tarihlerinde doğum yılı yazılıp, doğum ayı ve günü yazılmamış olanların yaşlarının hesaplanmasında doğduğu yılın Temmuz ayının birinci günü, ayı yazılıp da günü belli olmayanlar için de o ayın birinci günü başlangıç olarak alınır (NHK.39/2).

Genel ve yersel yazım (genelde yangın veya herhangi bir doğal afet sonucu ilçe kayıtlarının bir kısmının veya tamamının yok olması sonucu yapılan yazımlar) suretiyle tesis edilen aile kütüklerindeki kayıtlarda maddi hata veya din bilgisinin silinmesi ya da değiştirilmesi istekleri dışında mahkeme kararı olmadıkça herhangi bir düzeltme yapılamaz.

1.3.6.2 Nüfus kaydının iptali

Kuralına göre düzenlenmiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da nüfus müdürlüklerinin isteği üzerine mahkemece verilecek kararla iptal edilir. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan açıklamaların iptal edilmesi de aynı şekilde olur (NHK.40). Nüfus kayıt iptal davaları üç biçimdedir. Bunlar:

⁸ 1334 rumi = 1918 yılından evvelki yıllara ait olanların, miladi tarihe çevrilmeleri için, gün sayısına 13 gün ilave edilerek, 13 gün ilavesinden sonra hangi ay’a geçti ise, o ay’a göre Ocak, Şubat ayları için 585, diğer aylar için 584 eklenecektir.

1334 rumi = 1918 miladi yılı ve daha sonraki yıllar için; Yalnız Rumi seneye 584 eklenecektir. Ay ve günler aynıdır.

- a. Aynı soydan olmadığı gerekçesi ile açılan nüfus kaydının iptali davası,
- b. Hukuken geçerli olmayan bir belgeye dayanarak yapılan kaydın iptali davası,
- c. Mükerrer nüfus kayıtlarının iptali (silinmesi) davaları.

Nüfus kayıt örneklerinde kaydın iptali ve hukuken geçersiz olduğu belirtilir. İptal edilmiş nüfus kayıtları üzerinde herhangi bir işlem yapılmaz ve bu kayıtlar herhangi bir hukuki işleme esas alınmaz.

1.3.6.3 Mükerrer Kayıt

Mükerrer kayıt aynı ya da farklı dayanak belgeleri ile kişinin aile kütüklerine birden fazla kaydının yapılmış olmasıdır. Genel müdürlük, nüfus müdürlükleri veya bir dava dolayısıyla mahkemeler, mükerrer kaydın iptal edilmesine karar vermeye yetkilidir.

Bu tür davalar kişinin nüfusa iki kez yazılması halinde gündeme gelir. Örneğin; resmi bir kurumda doğan çocuğun hem bu kurum belgesine göre hemde sonradan muhtar ilmuhaberine göre iki kez nüfusa tescil edilmesi söz konusu ise, gerçek dayanak resmi kurum belgesi olduğundan muhtarlık ilmuhaberine göre sonradan oluşturulan ikinci nüfus kaydının iptalinin istenmiş olası hali gibi (Demiralp, 2003: 258-259).

1.3.6.4 Babalığa Hüküm ve Soybağının Reddi

Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur (TMK.282).

Mahkemelerce babalığa hüküm kararı verilmesi halinde; çocuk daha önce anasının hanesinde kayıtlı ise başka bir belge veya ana ve babanın beyanı aranmaksızın mahkeme kararına dayanılarak çocuğun kaydı baba soyadı ile baba hanesine taşınır. Çocuk kayıtlı değil ise doğum tutanağı

düzenlenerek baba hanesine baba soyadı ile tescil edilir. Çocuk ile ana arasında gerekli soybağı kurulur.

Çocuğun babasının Türk, anasının yabancı uyruklu olduğunun mahkeme kararında belirtilmesi durumunda çocuk baba hanesine baba soyadı ile tescil edilir. Anasının Türk, babasının yabancı uyruklu olduğunun mahkeme kararında belirtilmesi durumunda, anasının kayıtlı olduğu idari birimin sonuna baba soyadı ile tescil edilir ve ana hanesi ile aralarında bağ kurulur.

Çocuk onsekiz yaşından büyük ve nüfusa kayıtlı değil ise babalığa hüküm kararı Bakanlığa gönderilerek vatandaşlık durumunun tespiti istenir ve Bakanlığın kararına göre işlem yapılır. Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır. Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır (TMK.286).

Soybağına ilişkin davalar taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Diğer bir anlatımla soybağına ilişkin davalarda yetkili mahkeme taraflardan birinin veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir. Görevli mahkeme ise Asliye Hukuk Mahkemesidir (Demiralp, 2003: 51).

Evlilik birliğinde, evlilik sürerken doğan çocuğun babası koca olan eş'tir. Bunun gibi evliliğin sona ermesi (boşanma, evlilik iptali vs.) gününden 300 gün içinde doğan çocuğun babası yine koca olan eş'tir. Bu babalık karinesidir (Özkan ve Ataç, 2004: 229).

Koca olan eş, soybağının reddi davası açmak suretiyle babalık karinesini çürütebilecektir. Dava doğuran eş (ana) ve doğan çocuk hakkında açılacaktır. Çocuk da dava açabilir. Çocuğun açacağı davada davalı doğuran ana ve kocası olacaktır (Özkan ve Ataç, 2004: 229).

Mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuk, baba hanesindeki kaydına açıklama yapılarak nüfus kaydı kapatılır ve anasının bekârlık hanesine anasının bekârlık soyadı ile taşınır.

Soybağı reddedilen çocuğun anasının bekârlık hanesinin tespit edilememesi halinde; kayıtlı bulunduğu hanedeki nüfus kaydı kapatılır ve kayıtlı bulunduğu idari birimin sonuna yeni bir aile sıra numarası altında anasının soyadı ile kaydı taşınır. Soybağı reddedilen ergin ise, kendisinin bildireceği ve mülki idare amirinin uygun göreceği soyadına göre soyadı alanı tamamlanır. Çocuk ergin değilse, çocuğun vesayet altına alınabilmesi için, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 404 üncü maddesi -Velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır- gereğince durum yetkili vesayet makamına bildirilir. Çocuğun soyadındaki eksiklik vesayet makamınca bildirilen ve mülki idare amirince onaylanan soyadına göre tamamlanır. Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili tüm menfaatlerini korumak ve hukuki işlerde onu temsil etmekle yükümlüdür. Kayyım ise, belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek için atanır (TMK.403).

Soybağı reddedilen çocuğun anasının yabancı uyruklu olduğunun mahkeme kararında belirtilmesi veya anasının yabancı uyruklu olması nedeniyle aile kütüklerinde kayıtlı olmaması ya da ana ve babasının yabancı uyruklu olduğunun belirlenmesi halinde; soybağı reddedilen çocuğun çıkartılacak aile nüfus kayıt örneği ile mahkeme kararının tasdikli bir sureti vatandaşlık incelemesi yapılmak üzere Bakanlığa gönderilir, Bakanlıkça verilecek karara göre işlem yapılır.

Çocuk anasının bekârlık hanesine tescil edilmiş ve babası ile arasında soybağı kurulmuş ise, soybağının reddine ilişkin açıklamalar çocuğun ve babasının kaydına yapılarak daha önce kurulmuş olan soybağı kaldırılır.

1.3.6.5 Evlat Edinme

Evlat edinme; evlatlık ile evlat edinen arasında, mahkeme kararıyla soybağı kurulmasını sağlayan bir olaydır. Evlat edinme kararını vermeye yer itibari ile yetkili ve görevli mahkeme evlat edinenin oturma yeri Asliye hukuk mahkemesidir (Demiralp, 2003: 24). Evlat edinme kararı mahkeme

tarafından on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir (NHK.29/1). Kararın hüküm ifade etmesi için kesinleşmesi şarttır.

Eşler ancak birlikte evlat edinebilirler, evli olmayanlar birlikte evlat edinemezler. Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir (TMK.306).

Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilir (TMK.307).

Evlat edinilenin, evlat edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlat edinilemez (TMK.308).

Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz. Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana, baba adı olarak evlat edinen eşlerin adı yazılır.

Kocası ölen kadının evlat edinmesi halinde; evlatlık, evlat edinen/edinenlerin soyadını almak istediği takdirde mahkeme kararında belirtilen evlat edinen/edinenlerin soyadıyla, istemediği takdirde kendi soyadıyla evlat edinen/edinenlerin hanesine taşınır.

Evli erkeklerin evlat edinilmesi halinde; evlat edinen/edinenlerin soyadını almak istediği takdirde, mahkeme kararında belirtilen evlat edinen/edinenlerin soyadıyla, aksi takdirde kendi soyadıyla eşi ve varsa ergin olmayan çocuklarıyla birlikte evlat edinen/edinenlerin hanesine taşınır.

Evli kadınların evlat edinilmesi halinde; kadının koca hanesindeki kaydı ile evlat edinen/edinenlerin kayıtları arasında bağ kurulur. Eğer evli kadın mahkeme kararında belirtilmek suretiyle evlat edinen/edinenlerin soyadını almak ve koca soyadının önünde evlat edinen/edinenlerin soyadını taşımak istediği takdirde, koca hanesindeki kaydında, koca soyadının önünde evlat edinen/edinenlerin soyadı yazılmak suretiyle evlat edinen/edinenlerin kayıtları arasında bağ kurulur.

Yabancı uyruklu kişilerin evlat edinilmesi halinde; evlat edinen/edinenlerin kaydına evlat edindikleri kişinin uyruğu ve kimlik bilgileri belirtilmek suretiyle evlat edinme olayı işlenir.

1.3.6.6 Tanıma

Tanıma; Soybağı düzgün olmayan bir çocuğun babasının belirlenmesine ilişkin bir olaydır (Özkan ve Ataç, 2004: 244). Babanın, nüfus memuruna, mahkemeye, notere veya konsolosluga yazılı başvurarak düzenlenen resmi senette ya da vasiyetnamede belirtilen çocuğun kendisinden olduğunu beyan etmesidir.

Tanıma beyanında bulunan kimse küçük veya kısıtlı ise veli veya vasisinin de rızası gerekir. Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz. Bu çocuklar için tanıma senedi düzenlenemez (TMK.295).

Beyanda bulunan nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluklarına bildirir.

Çocuk ile tanıyan arasında tanıma nedeniyle kurulan soybağı mahkeme tarafından kaldırılabilir.

1.3.7 Yer Değiştirme

Asli ikamet yerinin değiştirilmesi halinde yeni yerine varış tarihinden başlayarak iki ay içinde aile kaydının yeni ikametgâh ittihaz edilen yere getirilmesinin ilgili tarafından istenmesi zorunludur. Bu beyan ve istek üzerine kayıtlı bulunduğu yerden nüfus kaydı getirtilmek suretiyle yer değiştirme işlemi yapılır. Halk dilinde bu işleme “nüfus nakli” denirdi.

21.10.2003 tarihinde kabul edilen ve 24.10.2003 tarihinde 25269 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 4992 sayılı kanun ile, 1587

sayılı Nüfus Kanununun 28 nci maddesinin kaldırılması nedeniyle yer değiştirme işlemi yapılmamaktadır.

1.3.8 Değerli Kâğıtlar

Değerli kâğıtlar kapsamı içerisinde yer alan cüzdanlar; nüfus cüzdanı ve uluslararası aile cüzdanı olmak üzere iki çeşittir.

Nüfus ve uluslararası aile cüzdanları, Bakanlıkça tespit edilen şekil, ebat ve örneğine uygun olarak Maliye Bakanlığınca bastırılır ve nüfus müdürlüklerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere muhasebe yetkililerine, dış temsilciliklerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere de Dışişleri Bakanlığına gönderilir (NHK.41/2).

Nüfus ve uluslararası aile cüzdanlarının satış bedeli, 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununa göre Maliye Bakanlığınca belirlenir. Değerli kâğıt olması ve makbuz yerine geçmesi nedeniyle alınan bedel karşılığında herhangi bir makbuz verilmez. Maliye Bakanlığınca 31.12.2009 tarih ve 27449 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/3 numaralı “Değerli Kâğıtlar Kanunu Genel Tebliği” uyarınca 2010 yılı için nüfus cüzdanı bedeli 4,60 TL, uluslararası aile cüzdanı bedeli de 46 TL olarak belirlenmiştir.

Maliye yetkilisinden nüfus ve uluslararası aile cüzdanı almaya, mülki idare amiri tarafından görevlendirilen nüfus müdürü veya nüfus müdürünün görevlendireceği memur yetkilidir. Cüzdanlar, nüfus müdürlüğüne ait çelik kasada, kasa bulunmadığı takdirde kilitli dolapta muhafaza edilir.

Değerli kâğıtlar defterinin elektronik ortamda tutulması esastır. Yılsonu iş gününün bitiminde değerli kâğıt defterinin kontrolleri yapıp eldeki cüzdanların tür ve adetleri tespit edilerek bir tutanak ile maliye yetkilisine iade edilmesi sağlanır.

Nüfus cüzdanı taleplerinde nüfus cüzdanı talep belgesi, uluslararası aile cüzdanı taleplerinde ise uluslararası aile cüzdanı talep belgesi kullanılır. Nüfus cüzdanı müracaatlarında her kişi için ayrı bir nüfus cüzdanı talep

belgesi istenir. Cüzdan isteminde bulunan kişiler talep belgesi ile birlikte cüzdana yapıştırılmak üzere birer adet fotoğrafla yurt içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise dış temsilciliklere müracaat ederler. Nüfus ve aile cüzdanı talep belgeleri yerleşim yeri muhtarlığından alınır.

1.3.8.1 Nüfus Cüzdanı

Nüfus cüzdanı, renk itibarı ile kadın ve erkek olmak üzere ikiye ayrılır. Erkek nüfus cüzdanı mavi renkli, kadın nüfus cüzdanı ise pembe renklidir.

Nüfus cüzdanının kapsamı, şekli, ebadı ile yürürlük, değiştirme ve geçerlilik tarihlerini belirlemeye, taklit, tahrif ve sahtecilikten korumak maksadıyla nüfus cüzdanı üzerine konulacak güvenlik unsurlarını, basım ve vatandaşa teslimat aşamasında uygulanacak sistem ve teknolojiyi, nüfus cüzdanının kaybı ve değiştirilmesi halinde yapılacak işlemleri tespit etmeye İçişleri Bakanlığı yetkilidir (NHK.41/1).

Cüzdanlara yapıştırılacak fotoğrafların, renkli ve ön cepheden başı açık, inkılâp ilkelerine uygun sivil giysilerle çekilmiş olması ve kişinin son halini göstermesi bakımından son altı ay içerisinde çekilmiş olması gerekir. Kadınların alın, çene ve yüzleri açık olmak şartıyla başörtülü fotoğrafları da kabul edilir. Fotokopi veya bilgisayarda çoğaltılan fotoğraflar zamanla niteliklerini kaybettikleri için kabul edilip işleme alınmaz.

Nüfus cüzdanı; doğum, kayıp, yeniden kayıt, yenileme veya değiştirme nedeniyle düzenlenir. Düzenleme ve onaylama işlemlerinden sonra nüfus cüzdanı plastikte kaplanır. Düzenlenen nüfus cüzdanının; ergin olanların kendilerine veya resmi vekiline, ergin olmayanların ise ana veya baba ya da vasileri ile çocuğu aile kütüklerine tescil ettirmek için bildirimde bulunma yetkisi olan kişiye verilmesi esastır.

Nüfus müdürlüklerine nüfus cüzdanı talebi için başvuruda bulunan kişiye,-nüfus cüzdanını düzenleyen memura nüfus cüzdanı talep belgesini

teslim etmesinden itibaren herhangi bir eksiklik yok ise-, 3 dakika içerisinde nüfus cüzdanı tanzim edilerek teslim edilmektedir⁹.

Nüfus cüzdanı örneği, talep eden resmi kurum veya noter tarafından aslına uygun olarak düzenlenir ve onaylanır. Nüfus cüzdanı örneği düzenleme yetkileri bulunmakla birlikte, nüfus müdürlükleri örnek düzenlemekle yükümlü değildir.

Tablo 5. 2006–2008 Yılları Arasında Verilen Nüfus Cüzdanları

CİNSİYETİ	YILI	DEĞİŞTİRME	DOĞUM	KAYIP	YENİDEN	YENİLEME	TOPLAM	
ERKEK	2006	886.665	741.384	851.437	4.959	2.757.789	5.242.234	TOPLAM
KADIN	2006	1.001.097	716.751	570.394	8.907	2.607.349	4.904.498	10.146.732
ERKEK	2007	989.529	738.387	904.183	3.859	2.903.342	5.539.300	TOPLAM
KADIN	2007	1.156.599	710.068	613.427	7.938	2.933.140	5.421.172	10.960.472
ERKEK	2008	932.329	738.990	913.825	5.293	2.159.566	4.750.003	TOPLAM
KADIN	2008	1.022.028	706.209	588.388	9.039	1.889.717	4.215.381	8.965.384

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

⁹ Çankaya İlçe Nüfus Müdürü Mustafa Güngörlü'nün bilgi notu.

Şekil 1. Kadın ve Erkek Nüfus Cüzdanları

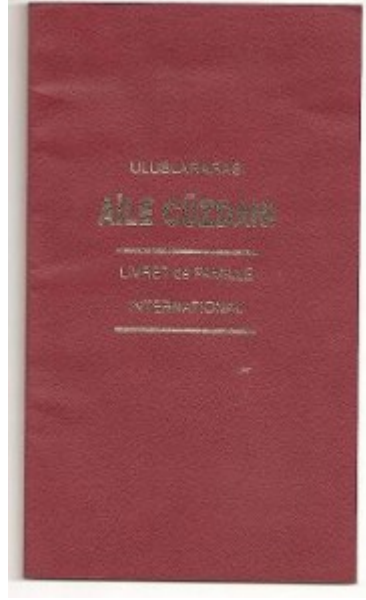
1.3.8.2 Uluslararası Aile Cüzdanı

Kişinin, evliliğini ve nüfus kayıtları ile ilgili kişisel bilgilerini, bu evlilikten dünyaya gelen çocukların kişisel durumlarını gösteren Uluslararası Kişi Halleri Komisyonu tarafından çok dilde düzenlenmiş resmi belgelerdir. Bu cüzdanın en büyük özelliği, uluslararası ve ulusal değere sahip olmasıdır. Bu tip cüzdanın da, tıpkı nüfus cüzdanında olduğu gibi üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamaz. Ancak onaylı bir sureti alınabilir (Özkan ve Ataç, 2004: 654).

Uluslararası aile cüzdanı evlendirme memurunca düzenlenerek tören sırasında evlenen çiftlere verilir. Evlendirmeyi yapan memurun uluslararası aile cüzdanı düzenleyememesi durumunda uluslararası aile cüzdanı nüfus müdürlüklerince düzenlenir (NHK.41/5).

Uluslararası aile cüzdanının alınmasından sonra eşlerin veya çocuklarının kimliğine ilişkin bilgilerde değişiklik olması ve bu bilgilerin eklenmesi talebiyle müracaat edilmesi halinde, Uluslararası aile cüzdanında

gerekli değişiklikler veya eklemeler yapılarak açıklamalar bölümünde bu husus belirtilir.

Şekil 2. Uluslararası Aile Cüzdanı

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ TEŞKİLAT VE ÖRGÜT YAPISI

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri teşkilatı merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı olmak üzere iki kısımda örgütlenmiştir. Merkez teşkilatı genel müdürlük bünyesinde faaliyet gösterirken taşra teşkilatı valilikler bünyesinde faaliyet göstermektedir.

2.1 MERKEZ ÖRGÜTÜ

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, bir genel müdürün yönetiminde üç genel müdür yardımcısı, sekiz daire başkanı, yirmi dokuz şube müdürü, döner sermaye işletme müdürü ile bunlara bağlı şefliklerden oluşur

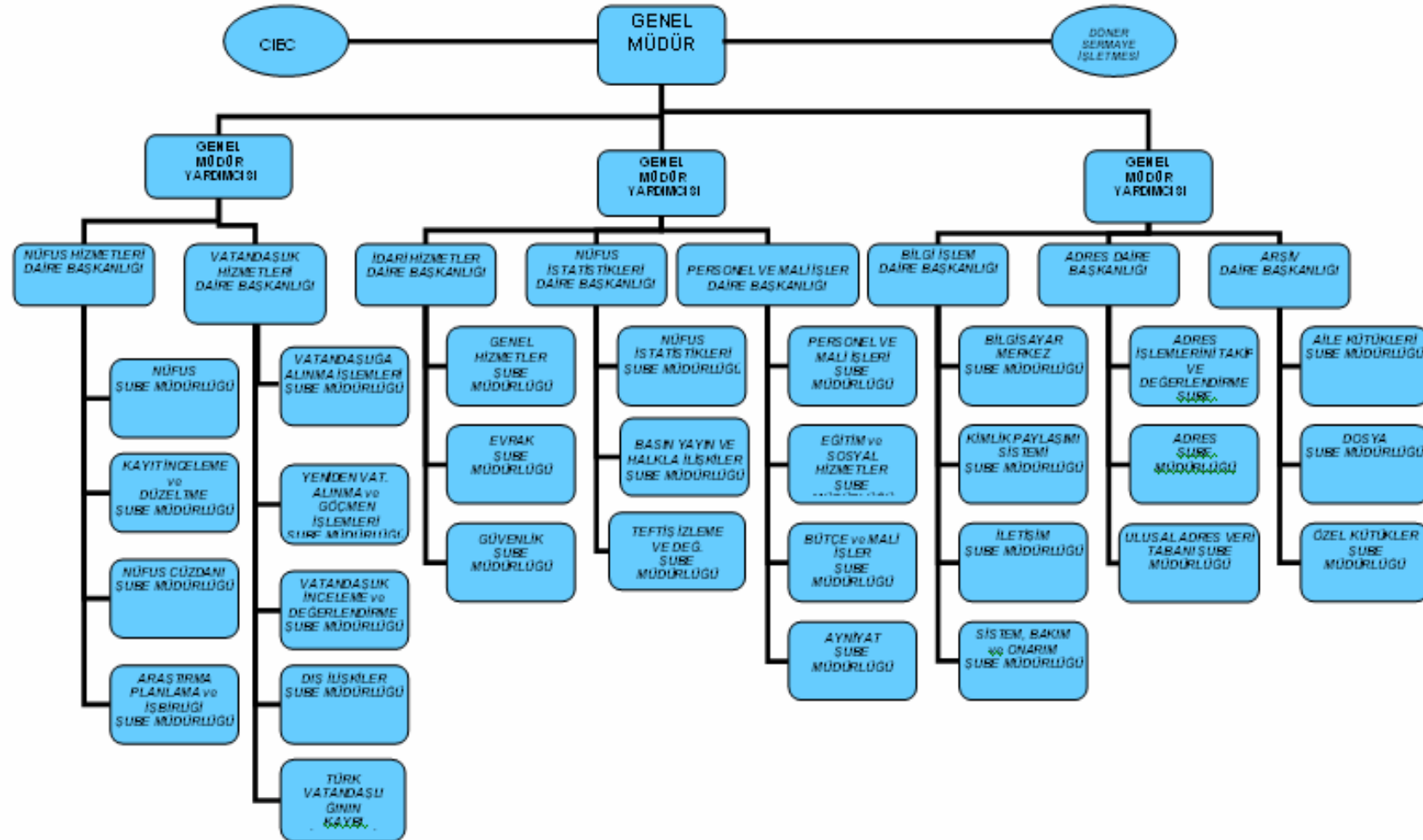
Genel Müdürlüğün görevleri aşağıda belirtilmiştir (NVİKGÇY.7):

- a) Ülke nüfusunun yapısı, nitelikleri, nüfus hareketleri ve bunlardaki gelişmelere göre takip edilecek politikaların tespitine dair çalışmaları ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde yapmak, belirlenecek esasların yürütülmesini sağlamak,
- b) Nüfus hareketlerini takip etmek ve değerlendirmek, merkezde bir nüfus bilgi bankası kurmak, aile ve hayat istatistiklerine ait verileri toplamak, ilgili kuruluşlarla işbirliği içerisinde yayımlamak,
- c) Nüfus Hizmetlerini düzenlemek, yürütmek, takip etmek, denetlemek ve değerlendirmek, usulüne göre, tesis edilmemiş kayıtların silinmesini karara bağlamak, maddi hataları düzeltmek, aile kayıtlarını birleştirmek, mükerrer kayıtları birbirine göre tamamlamak ve diğerlerini silmek, nüfus hizmetleri ile ilgili olarak diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak,

- d) Vatandaşlığın kazanılması, kaybı ve göçmen olarak kabule dair işlemleri yürütmek ve vatandaşlıkla ilgili kanunları uygulamak, vatandaşlık anlaşmazlıklarını karara bağlamak ve vatandaşlık incelemelerini yapmak,
- e) Nüfus Cüzdanlarının yürürlük, değiştirme ve geçerlilik tarihlerini belirlemek ve nüfus cüzdanlarının üretiminde, uygulanacak sistem ve teknolojiyi tespit etmek.
- f) Özel Kanunlarla ve Bakanlıkça verilen diğer görevleri yürütmek.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün merkez örgütü:

- Genel Müdür
- Genel Müdür Yardımcıları (3 adet)
- Planlama İşbirliği ve Teşkilat Daire Başkanlığı
- Bilgi İşlem Daire Başkanlığı
- Türk Vatandaşlığının Kaybı İşlemleri Daire Başkanlığı
- Türk Vatandaşlığını Kazanma İşlemleri Daire Başkanlığı
- Nüfus Hizmetleri Daire Başkanlığı
- Nüfus İstatistikleri Daire Başkanlığı
- İdari Hizmetler Daire Başkanlığı
- Adres Daire Başkanlığı'ndan oluşmaktadır.

Şekil 3. Nüfus Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

2.1.1 Genel Müdürlük

Genel Müdürün görevleri aşağıda belirtilmiştir (NVİKGÇY.8/1):

- a) Genel müdürlüğün belirtilen görevlerinin yapılmasını sağılamak.
- b) Hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi, geliştirilmesi ve ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi için gerekli tedbirleri almak, yetkisini açan konularda Bakanlığı teklifte bulunmak.
- c) Merkez ve taşra kuruluşlarının çalışmalarını izlemek, denetlemek ve değıerlendirmek,
- d) Genel müdür yardımcıları ve daire başkanları arasında görev ve iş bölümü yapmak, şube müdürlerinin görevlendirilecekleri şubeleri saptamak,
- e) Bakanlık adına nüfus ve vatandaşlıkla ilgili olarak yurt içinde veya yurt dışında yapılacak toplantılara katılmak,
- f) Kanun ve yönetmeliklerle belirlenen esaslar çerçevesinde sicil amiri olarak Genel Müdürlük personelinin sicilini düzenlemek,
- g) Nüfus ve vatandaşlık hizmetlerine ilişkin konularda Bakanın danışmanlığııı yapmak.

Genel Müdür, birimine ilişkin görevlerin Bakanlığıın genel hizmet politikalarına ve yasalara uygun olarak zamanında, verimli ve etkin bir biçimde yürütülmesinden, geliştirilmesinden ve kuruluşundaki personelin çalışmalarından Bakana karşı sorumludur.

2.1.2 Genel Müdür Yardımcılığı

Genel Müdür Yardımcısının görevleri aşağıda belirtilmiştir (NVİKGÇY.9/1):

- a) Kendisine bağılı birimlerin çalışma esaslarını ve programlarını hazırlayıp Genel Müdürün onayına sunmak, uygulanmalarını

sağlamak, izlemek, denetlemek ve sonuçlarını değerlendirmek. Gerektiğinde etkinlik ve verimliliğin artırılması amacıyla Genel Müdüre tekliflerde bulunmak, diğer genel müdür yardımcıları ile işbirliği yaparak bütün dairelerin uyum içinde çalışmasını sağlamak

- b) Genel Müdürlüğün merkez ve taşra kuruluşlarındaki personelin eğitilmesi ve yetiştirilmesine ilişkin konularda Genel Müdüre teklifte bulunmak.
- c) Genel Müdürlük bünyesindeki kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge, plan ve program hazırlık çalışmalarını yürütmek.
- d) Kendisine bağlı birimlerdeki personele takdirname veya disiplin cezası verilmesi için Genel Müdüre teklifte bulunmak.
- e) Genel Müdür tarafından verilen diğer işleri yapmak.

Genel Müdür Yardımcısı, kendisine verilen görevlerin mevzuata, Bakanlığın genel hizmet politikalarına, Genel Müdürlüğün amaçlarına ve Genel Müdürün emirlerine uygun olarak verimli ve etkin bir biçimde yürütülmesinden, kendisine bağlı personelin çalışmasından Genel Müdüre karşı sorumludur.

2.1.3 Daire Başkanlığı

Daire Başkanının görevleri aşağıda belirtilmiştir (NVİKGÇY.10/1):

- a) Dairesine ait görevlerin mevzuata uygun olarak zamanında ve eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak. Görev alanına giren konularla ilgili gerekli genelgelerin hazırlanmasını sağlamak.
- b) Şubelerin uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlamak.
- c) Personelin izin işlerini planlamak ve zamanında kullanılmasını sağlamak.
- d) Bakanlık ana icra planında yer alan dairesi ile ilgili işlerin zamanında bitirilmesini sağlamak.

- e) Personelin iş tutumu ve davranışlarını takip edip değerlendirmesini yapmak, takdirname veya taltif verilmesi için teklifte bulunmak. Gerekli hallerde yetkisi içinde disiplin cezası vermek, daha ağır cezalar ile takdir ve takdirname verilmesi için teklifte bulunmak,
- f) Dairenin görevleri ile ilgili toplantılara katılmak.
- g) Amirlerince verilen diğer görevleri yapmak.

Daire Başkanı kendisine verilen görevlerin düzenli, verimli, süratli ve etkin bir şekilde yerine getirilmesinden bağlı bulunduğu Genel Müdür Yardımcısına ve Genel Müdüre karşı sorumludur.

2.1.4 Şube Müdürlüğü

Şube Müdürünün görevleri aşağıda belirtilmiştir (NVİKGÇY:11/1):

- a) Genel Müdürlük çalışma programının şubesine ait bölümünü hazırlamak.
- b) Şubesinin çalışmalarını mevzuata ve Bakanlığın genel hizmet politikasına, daire başkanının emirlerine ve birimin çalışma plan ve programına göre yürütmek.
- c) Şube personelinin disiplin ve işbirliği içinde çalışmalarını sağlamak, aralarında görev dağıtımı yapmak, çalışmalarını izleyip denetlemek.
- d) Şubeye iletilen konuların incelenip sonuca bağlanmasını ve gereken işlemlerin yapılmasını sağlamak.
- e) Şubeye gelen yasa, tüzük, yönetmelik taslaklarını incelemek ve görüş bildirmek.
- f) Hizmetlerin geliştirilmesi yönünde uygulamada karşılaşılan sorunları ortadan kaldıracak tekliflerde bulunmak.
- g) Personelin eğitimini ve yetiştirilmesini sağlamak.
- h) Şube personeline gerekli gördüğü hallerde yetkisi içerisinde disiplin cezası vermek, taltif ve takdirname için teklifte bulunmak.

i) Daire Başkanı tarafından verilen diğer işleri yapmak.

Şube Müdürü, şubesine ilişkin görev ve hizmetlerin Bakanlığın genel politikasına, Genel Müdürlüğün amaç ve ilkelerine ve Daire Başkanının emirlerine uygun olarak verimli ve etkin bir biçimde yürütülmesinden ve denetlenmesinden, personelinin çalışmalarından bağlı bulunduğu Daire Başkanına karşı sorumludur.

2.2.TAŞRA ÖRGÜTÜ

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü taşra örgütü İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlükleri ile İlçe Nüfus Müdürlüklerinden oluşur.

2.2.1. İl Nüfus Ve Vatandaşlık Müdürlüğü

İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürünün yönetiminde nüfus müdürü, yeteri kadar şef ve memurdan oluşur.

2.2.1.1. İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Görev ve Yetkileri

- a. İl içinde nüfus ve vatandaşlık işlemlerini mevzuata uygun ve düzgün bir biçimde yürütülmesini ve nüfus kütüklerinin eksiksiz, düzenli ve güncel bir şekilde tutulmasını sağlamak amacıyla gereken tedbirleri almak ve uygulamak,
- b. İl düzeyinde kişisel durum olaylarına ait istatistikleri temin etmek,
- c. Valiliğin; Bakanlık, ilçeler ve diğer kuruluşlarla nüfus ve vatandaşlık hizmetlerine ilişkin haberleşmelerini yapmak,
- d. İl içerisinde nüfus ve vatandaşlık işlerine ait ödeneklerin harcanmasına ilişkin tahakkuk, mutemetlik, ayniyat ve diğer işleri yapmak,
- e. İldeki tüm personelin özlük işlerini yürütmek,

- f. Nüfus hizmetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için halkla ilişkileri düzenlemek ve halkın bu hizmetlere katkısını sağlamak amacıyla gerekli işleri yapmak,

2.2.1.2. İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu

- a. Nüfus, vatandaşlık ve evlenme hizmetlerinin mevzuat çerçevesinde yürütülmesi için gerekli tedbirleri almak, kendisine bağlı il ve ilçe kuruluşlarını denetlemek, nüfus müdürlüklerinin denetimlerine ait raporları değerlendirmek ve gereğini yapmak,
- b. Yetkisi içindeki disiplin cezasını vermek, daha ağır cezalar ile taltif ve takdirname verilmesi için tekliflerde bulunmak,
- c. Nüfus personelinin atama, yer değiştirme ve yükselmelerine ilişkin Valiye teklifte bulunmak,
- d. Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetlerinde Vali'nin danışmanlığını yapmak.

İl İdare Şube Başkanı olan İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü nüfus hizmetlerinin zamanında etkin ve yasalara uygun şekilde yürütülmesinden, memurların çalışmalarının izlenip denetlenmesinden Valiye karşı sorumludur (NVİKGÇY.74).

2.2.2 İlçe Nüfus Müdürlüğü

İlçe Nüfus Müdürlüğü, İlçe Nüfus Müdürünün yönetiminde yeteri kadar şef ve memurdan oluşur.

2.2.2.1. İlçe Nüfus Müdürlüğünün Görevleri

- a. Görev çevresi içerisinde nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini mevzuat çerçevesinde düzgün bir biçimde yürütmek,
- b. Nüfus olaylarına ilişkin tutanakların düzenlenmesi, yasalara uygun şekilde aile kütüklerine işlenmesi ve her yılsonunda özel kütük

haline getirilmesini sağlayarak muhafaza edilmesine ilişkin iş ve işlemleri yapmak,

- c. Görev çevresindeki nüfus olaylarını izleyip kütüklere geçirilmesini sağlayıcı tedbirleri almak,
- d. Nüfus olaylarına ait istatistikleri tutmak ve belirlenecek sürelerde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğüne ve ilgili diğer kuruluşlara vermek,
- e. Cezai kovuşturmayı gerektiren halleri ve mutlak butlanla malul olan ya da kanuni şekillere uyulmaksızın yapılmış evlilikleri o yer Cumhuriyet Savcılığına bildirmek,
- f. Kayıt örnekleri veya bilgi vermek
- g. Devletimizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri uygulamak,
- h. İlçe nüfus müdürlüğünün denetimine ilişkin raporları değerlendirerek gerekli işlemleri mevzuata uygun biçimde zamanında yapmak,
- i. Nüfus hizmetlerinin daha etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için halkla ilişkileri düzenlemek ve halkın bu hizmetlere katkısını sağlamak amacıyla gerekli işleri yapmak,
- j. Nüfus cüzdanı ve Uluslararası Aile Cüzdanı düzenleyip vermek,
- k. Yasalarla verilen diğer görevleri yapmak.

2.2.2.2. İlçe Nüfus Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu

- a. Hizmetlerin yasalara uygun olarak yürütülmesini sağlamak,
- b. Aile kütüklerinin düzgün bir şekilde tutulmasını, güncelliğini ve muhafaza edilmesini sağlamak, tutanak ve dayanak belgelerini onaylamak,
- c. Nüfus Müdürlüğünü temsilen mahkemelerde bulunmak veya yerine bir memuru görevlendirmek, resmi kurullara katılmak,

- d. Askerlik yoklamalarında hazır bulunmak veya yerine bir memur görevlendirmek,
- e. Memurlar arasında işbölümü yapmak, çalışmalarını izlemek ve denetlemek,
- f. Denetim raporlarını değerlendirmek ve gereğini yapmak,
- g. Kendisine bağlı personelin atanma ve yükselmelerine ilişkin tekliflerde bulunmak,
- h. Yetkisi içindeki disiplin cezasını vermek, daha ağır cezalar ile taltif ve takdirname için teklifte bulunmak,
- i. Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetlerinde Kaymakamın danışmanlığını yapmak,
- j. Verilen diğer görevleri yapmak.

İlçelerde İlçe İdare Şube Başkanı olan İlçe Nüfus Müdürü, biriminin genel idaresinden ve denetlenmesinden, nüfus, vatandaşlık ve evlenme işlerinin mevzuata uygun olarak düzenli bir şekilde yürütülmesinden, haberleşmelerin ve kendisine verilen görevlerin zamanında, verimli ve etkin bir biçimde yerine getirilmesinden ve nüfus kütüklerinin düzgün bir şekilde tutulup muhafaza edilmesinden, nüfus memurlarının herhangi bir sebeple vazife yapamadıkları veya görevi başında olmadıkları zamanlarda bunlara ait işlerin yapılmasından merkez ilçelerde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürüne, diğer ilçelerde Kaymakama karşı sorumludur (NVİKGÇY.81).

2.2.3 Nüfus Şeflikleri

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 48 inci maddesi ile "Yerleşim yeri adresi ve diğer adreslere ait bilgilerin tutulmasına ilişkin politikanın oluşturulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, idari birimlere göre genel uygulamaya geçiş tarihlerinin tespit edilmesi, ulusal adres veri tabanı ile MERNİS veri tabanının ilişkilendirilmesi ve adres bilgilerinin paylaşılmasına ilişkin işlemlerin yürütülmesi" Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne

görev olarak verilmiş ve bu konudaki çalışmalara başlanmıştır. Adres Kayıt Sisteminde genel uygulamaya geçilmesi ile nüfus müdürlüklerindeki iş yoğunluğunun daha da artmıştır. Çünkü önceden mahalle muhtarlarının yaptığı yerleşim yeri kayıt işlemleri ve ikametgâh verme işlemleri artık nüfus müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.

Bu nedenle; nüfus hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve bireylerin daha hızlı hizmet alabilmeleri amacıyla, özellikle nüfus yoğunluğu fazla olan ilçelerde nüfus şeflikleri açılması ve adres kayıt işlemlerinin şeflikler yoluyla yürütülmesi planlanmıştır. Planlama doğrultusunda İstanbul'da beş adet - Büyükçekmece / Esenyurt, Ümraniye / Çekmeköy, Kartal / Samandıra, Küçükçekmece / Halkalı, Gaziosmanpaşa / Cebeci - nüfus şefliği bürosu açılarak hizmete başlamıştır. Ankara'da ise Çayyolu nüfus şefliği kurulmuştur.

2.3. PERSONEL DURUMU VE SORUNLARI

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü teşkilatı bünyesinde merkez teşkilatında 632, taşra teşkilatında da 8385 olmak üzere toplamda 9017 personel görev yapmaktadır. Buna ilaveten merkezde 172 adet taşrada ise 2877 adet olmak üzere toplamda 3049 adet kadro boş olarak durmaktadır.(İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, 2010)

Ülke nüfusunun 72.561.312 kişi olduğunu hesaba katılırsa ve kurumda çalışan personel sayısının 9017 kişi olduğunu düşünülürse, sonuçta kaba bir hesaplama bir personelin ortalama olarak 8048 vatandaşın doğumundan ölümüne kadar geçen sürede yaptığı bütün nüfus olayları ile ilgilenmek zorunda kaldığı ortaya çıkıyor. Özellikle taşra örgütünde personel sayısı yetersiz olup, sayı olarak olması gereken kadroların altında hizmet verilmektedir.

Ayrıca işe uygun kişiyi bulmada yaşanan sorunlar, kamu personelinin farklı statülerde çalıştırılmasından kaynaklanan ücret adaletsizlikleri, kamu

alışanlarının denetimine, eğitimlerine, örgütlenmelerine, emeklilik düzenlemelerine ve coğrafi dağılımlarına ilişkin yaşanılan sorunlar, diğer problem alanlarını oluşturmaktadır.

MERNİS gibi büyük bir projenin kurulumundan uygulamasına kadar her aşamada nüfus olayları ile ilgili her türlü işi yapan ve büyük bir özveriyle yapmaya devam eden nüfus personelinin ücretlerinin hiç değilse diğer kamu kurumların gerisinde kalmaması, bu hususta önlemler alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması personelin çalışma motivasyonu açısından faydalı olacaktır.

2.4. MİLLETLERARASI AHVALİ şAHSİYE KOMİSYONU VE ULUSLARARASI BELGELER

Devletler arasında ekonomik, siyasi, idari ve kültürel ilişkiler teknolojiadaki hızlı gelişmeler ile birlikte giderek yoğunlaşmış, bunun bir sonucu olarak da ülkeler arasındaki nüfus hareketleri hızlanmıştır. Kişisel hal kayıtları, bireylerin sosyal ve hukuki haklarını belirlerken, devletlerin saygınlığı açısından da önemlidir. Nüfus hizmetlerinin etkin ve güvenilir biçimde yürütülmesi de, hem bireylerin sosyal ve hukuki haklarının korunması hem de uluslararası arenada devletin saygınlığını koruması açısından belirleyici konumdadır.

Uluslararası alandaki bu gelişmeler, bireylerin vatandaşlık ve nüfus kayıtlarında meydana gelecek değişikliklerin izlenmesi ve karşılaşılacak sorunların üzülmesi amacıyla işbirliğini zorunlu hale getirmiş, bu amaçla; 25 Eylül 1950 yılında İsviçre'nin Bern şehrinde, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre arasında imzalanan bir protokol ile Milletlerarası Ahvali şahsiye Komisyonu kurulmuştur. Türkiye 24 Eylül 1953 tarihinde bu protokole katılarak sonradan ye olan ilk ülke olmuştur. Daha sonra Almanya 27 Eylül 1956, Yunanistan 3 Eylül 1958, İtalya 4 Eylül 1958, Avusturya 14 Eylül 1961, Portekiz 13 Eylül 1973, İspanya 13 Eylül 1974, Birleşik Krallık 11 Eylül 1996, Polonya 9 Eylül 1998, Hırvatistan 25 Mart 1999 ve Macaristan 15

Eylül 1999 tarihlerinde üye olmuşlardır. Vatikan, İsveç, Rusya, Litvanya, Slovenya ve Kıbrıs Rum Kesimi ise gözlemci statüsünde yer almaktadır (www.nvi.gov.tr).

2.4.1 Komisyonun Amacı ve Görevi

Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu'nu temel amacı, bireylerin kişisel hal olayları ile ilgili olarak Komisyon'a üye devletlerin hukukunu inceleyerek, kişisel hal olaylarına ilişkin yürürlükte bulunan hükümleri eşgüdümlemek, üye devletlerin nüfus çalışmalarında kullandığı teknik altyapıyı geliştirmektir.

2.4.2 Organları

2.4.2.1 Genel Kurul

Genel Kurul, her üye devletin 8 kişiyi aşmamak üzere tespit ettiği üyelerden oluşur. Türkiye, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürünün başkanlığında, Dışişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir heyet ile katılır. Ancak, Genel Kurulun yapıldığı ülke için herhangi bir sayı sınırlaması getirilmemiştir. Her yıl Mart ayında Strazburg'ta, Eylül ayında ise bir önceki yıl toplantısında kararlaştırılan yer ve tarihte toplanır, genelde üye ülkeler arasında sırayla düzenlenir. Genel Kurula, Büro tarafından davet edilen gözlemciler de katılabilirler.

Genel Kurul, gündemde yer alan konular ile üye ülke temsilcileri tarafından gündeme alınması istenen konular ve mali yönetmelik gereğince yetkisi içerisinde bulunan sorunları karara bağlar. Kararlar adi çoğunlukla alınır, çekimser oylar dikkate alınmaz. Her devletin bir oy hakkı vardır ve oyların eşitliği halinde teklif reddedilmiş sayılır. Toplantılar Genel Sekreterce bir tutanakla tespit edilir ve bir sonraki toplantıda Genel Kurulun onayına sunulur.

2.4.2.2 Büro

Üye devlet temsilcilerinin başkanlarından oluşur. Toplantılar Mart ve Eylül aylarında Genel kurul toplantıları ile birlikte yapılır. Üye devlet temsilcileri başkanının toplantıya katılmaması halinde temsilcilerden biri başkanı temsilen katılır.

Görevleri:

- a. Genel Kurul toplantısına hazırlık yapar, Genel Kurul kararlarının uygulanmasını gözetir,
- b. Gelecek Genel Kurul toplantısına kadar her türlü kararı alır,
- c. Komisyon başkanını, başkan yardımcısını ve genel sekreteri seçer,
- d. Genel Kurul tarafından belirlenmemişse genel kurulun gelecek toplantı yerini ve tarihini belirler,
- e. Genel Kurul toplantısının yapılacağı üye devletin temsilcilerinin de görüşünü alarak, gelecek genel kurulun gündemini hazırlar
- f. Mali yönetmelik esaslarına göre genel sekreterin hesaplarını ve bütçe tasarısını kabul eder.
- g. Komisyon çalışmaları ile ilgili milletlerarası kuruluşların temsilcilerini gözlemci olarak davet eder.

Büro toplantıları bir tutanakla tespit edilir ve büronun bir sonraki toplantısında Büro üyelerinin onayına sunulur.

2.4.2.3 Komisyon Başkanı

Komisyon başkan ve başkan yardımcıları, büro üyeleri arasından iki yıllık bir süre için seçilir. Başkanlık görevinin süresinden önce kesintiye uğraması halinde gelecek genel kurul sırasında yapılacak Büro toplantısında yeni bir başkan seçilinceye kadar başkan yardımcısı başkanlık görevini yürütür.

Görevleri:

- a. Komisyonun diğer makamlarla ilişkilerinde komisyonu temsil eder,
- b. Genel Kurul ve Büro toplantılarına başkanlık eder,
- c. Büro toplantılarının gündemini tespit eder.

2.4.2.4 Genel Sekreter

Genel sekreter ve genel sekreter yardımcısı, üye devlet temsilcilerinin arasından veya istisnai olarak Komisyon'un işlevi konusunda tecrübeli kişiler arasından üç yıl için seçilir.

Görevleri:

- a. Komisyon kararlarını uygular,
- b. Mali yönetmelikle kendisine verilen görevleri yerine getirir,
- c. Komisyon başkanının talimatı üzerine Genel kurul ve Büroyu toplantılara davet eder,
- d. Büro ve Genel Kurul toplantılarına görüş bildirmek üzere katılır, oy kullanmaz. Çalışmalara ve alınan kararlara ait tutanakları düzenler ve en geç iki ay içerisinde üye devletlerin temsilcilerine gönderir,
- e. Üye devlet temsilcilerinden gelen sözleşme tekliflerini ve yazılarını diğer üye devlet temsilcilerine dağıtır,
- f. Komisyon arşivlerinin ve kütüklerinin tutulmasını ve korunmasını sağlar, gerekli işlemleri yürütür,
- g. Komisyon tarafından görüşülen çeşitli sözleşmelerin kabulü ve imzasına ait tabloyu düzenler,
- h. Komisyon başkanı ile işbirliği içerisinde ilgili diğer milletlerarası kuruluşlarla ilişkileri düzenler.

2.4.2.5 Diğer Milletlerarası Kuruluşlarla İlişkileri

Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu:

- a. 28 Ekim 1955 tarihinde Avrupa Konseyi,
- b. 17 Ekim 1969 tarihinde La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı,
- c. 4 Mayıs 1981 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği,
- d. 14 Temmuz 1983 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile kişisel hal olaylarına ilişkin sorunların çözümünde karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmaktadır (www.nvi.gov.tr).

2.4.3 Uluslararası Belgeler

Nüfus hizmetleri açısından demokratikleşme ile temel hak ve hürriyetler konusunda Avrupa Birliği mevzuatına paralellik sağlama bakımından önemli adımlar atılmış, vatandaşlık ve yaşam belgesi verilmesi, kişi halleri konusunda milletlerarası karşılıklı işbirliği, kişisel hal belgelerinde yer alan bilgilerin toplanması ve kişisel hal cüzdanlarının tanınması ve güncelleştirilmesine ilişkin sözleşmeler 17.06.2003 tarihli ve 25141 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca yurt dışına çıkan Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları için, 10 dilde tercümesi bulunan ve diğer devletlerce de kabul edilen Uluslararası Doğum Kayıt Örneği (Form-A), Uluslararası Evlenme Kayıt Örneği (Form-B) ve Uluslararası Ölüm Kayıt Örneği (Form-C) 967 ilçe nüfus müdürlüğünce düzenlenebilmektedir. Bireyler gerekli olan uluslararası belgeyi, nüfusa kayıtlı oldukları il veya ilçeye gitmeden herhangi bir nüfus müdürlüğünden temin edebilmektedirler (www.nvi.gov.tr).

Nüfus idarelerinde düzenlenen çok dilli belgeler için ayrı ayrı özel kütüklerin açılması ve her yıl sıra numaralarının birden başlamak üzere verilmesi esastır.

- a. Bilgisayar ortamında yazılması esastır ve bilgisayar çıktısı olarak alınır. Bilgisayar ortamında yazılamayan durumlarda, orijinal belge üzerine daktilo ile doldurulur.
- b. Belgelere belgeyi düzenleyen nüfus idaresinin adı, İl adı ile yazılacaktır (Örneğin; AĞIN/ELAZIĞ gibi).
- c. Nüfus idarelerinde açılan dosyalardan sıra numarası verilecek ve verilen bu numaralar forum üstündeki ilgili alanda belirtilecektir (Örneğin 2010/2 gibi).
- d. Tarihleri ilgili bölümlere, karelere tek rakamlı olanların soluna, 0 konularak belirtilir (Örneğin; 01–01–2000, 23–05–2006).
- e. Doğum yeri, soyadı ve kayıtlı olduklar yer, doldurulan yer nüfus idaresi büyük harflerle doldurulacaktır (Örneğin; ÇANKAYA gibi).
- f. Cinsiyet bölümünde uluslararası harfler kullanılır. Bu harfler şunlardır; M-Erkek, F-Kadın, Div-Boşanma, A-İptal-Butlan, DM-Kocanın ölümü, Df-Karının ölümü, harfleri ile gösterilir.
- g. Yabancı ülke vatandaşlarına ait elde edilemeyen bilgileri ilgili bölümü “-” şeklinde işaretle iptal edilerek bilgilerin olmadığı gösterilecektir.
- h. Evlat edinme durumları açıklanmayacaktır.
- i. Formül B, yani çok dilli Evlenme Kayıt Örneği doldurulurken yabancı eşe ait, nüfusa kayıtlı olduğu yer bölümüne evlenme ehliyet belgesindeki bilgiler yazılacak kadın evlenerek Türk vatandaşı olsa dahi açıklanmayacaktır.
- j. Çift uyruklu kişiler için Formül B, yani çok dilli Evlenme Kayıt Örneği düzenlenirken uyruğu bulunduğu diğer ülkenin bilgileri yazılacak, Türkiye’deki nüfus kaydı bilinse dahi, bu kayıtla ilgili bir açıklanma yapılmayacaktır. (Örneğin; kişi aynı zamanda Alman vatandaşı ise, ilgili alana Bonn/Almanya gibi)

k. Çift uyruklu vatandaşlara ait form düzenlenirken, vatandaşlığa alınmasına ait hiçbir açıklama yapılmayacaktır.

l. Uluslararası Evlenme Ehliyet Belgeleri doldurulurken, aşağıda belirtilen esaslar göz önüne alınacaktır.

a. İki Türk vatandaşı yurt dışında evleneceklerse, Evlenme Ehliyet Belgesi evleneceklerin nüfus kayıtlarına göre, yukarıda açıklanan Uluslararası formların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslara göre düzenlenir.

b. Bir Türk vatandaşı yurt dışında yabancı uyruklu bir kişiyle evlenecekse, Türk vatandaşı olan kişinin bilgileri ise, Türk Konsoloslüğundan düzenlenmiş bir evlenme beyannamesi varsa bu beyannameye göre, Evlenme Ehliyet Belgesi; Kişi ve yakınlarının nüfus idaresine başvuruları halinde düzenlenecekse, ilgili kişiden evleneceği kişinin nüfus bilgilerini kapsayan bir belge istenir. Bu belgeye göre Uluslararası Evlenme Ehliyet Belgesi düzenlenir.

m. Belgedeki mühür ile onaylayan yetkilinin ismi ve unvanı okunaklı olacak, imza, mühür formda, belirtilen yere okunaklı bir şekilde basılacaktır.

Yabancı ülkelerde kullanılmak üzere nüfus idarelerinden verilecek formlarda, eğer kullanacağı yer yabancı ülke Lahey Devlet Özel Hukuk Konferansını onaylamış bir ülke ise, form usulüne göre doldurulduktan sonra mülki amir tarafından tasdik şerhi APOSTILLE yapılması sağlanacaktır. Apostille şerhleri illerde vali ve ilçelerde kaymakam tarafından yapılır.

Yabancı ülkelerde kullanılmak üzere, nüfus idaresinden verilecek formlar eğer Ahvali Şahsi Komisyonu üyesi ülke vatandaşı ise, bu durumda sadece, uluslararası çok dilli form tanzim edilecek, onaylanarak ilgisine verilecektir (Özkan ve Ataç, 2004: 638).

Uluslararası sözleşmelerin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanunlar ise şöyledir:

- a. 17.06.2003 gün ve 4886 sayılı Vatandaşlık Belgesi Verilmesine İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkındaki Kanun (Vatandaşlık Belgesi Verilmesine İlişkin 28 Numaralı Sözleşme).
- b. 17.06.2003 gün ve 4887 sayılı Kişi Halleri Konusunda Milletlerarası Karşılıklı Bilgi Verilmesine İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Kişi Halleri Konusunda Milletlerarası Karşılıklı Bilgi Verilmesine İlişkin 26 Numaralı Sözleşme).
- c. 17.06.2003 gün ve 4888 sayılı Ahvali Şahsiye Belgelerinde Yer Alan Bilgilerin Kodlanmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Ahvali Şahsiye Belgelerinde Yer Alan Bilgilerin Toplanmasına İlişkin 25 Numaralı Sözleşme).
- d. 17.06.2003 gün ve 4889 sayılı Yaşam Belgesi Verilmesine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Yaşam Belgesi Verilmesine Dair 27 Numaralı Sözleşme).
- e. 17.06.2003 gün ve 4890 sayılı Ahvali Şahsiye Cüzdanlarının Tanınmasına Ve Güncelleştirilmesine İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Ahvali Şahsiye Cüzdanlarının Tanınmasına Ve Güncelleştirilmesine İlişkin 24 Numaralı Sözleşme).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZİ NÜFUS İDARE SİSTEMİ PROJESİ

E-Devlet odaklı yeni kamu yönetimi yaklaşımı çerçevesinde devletler artık vatandaşlarına sürekli hizmet verme aşamasına gelmişlerdir. Bu hizmetleri vermek içinde devletler teknolojinin bütün nimetlerinden faydalanmaktadır. Bu yüzden devletler artık kamu hizmetlerini elektronik ortamda sunmaya başlamıştır. Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmaya başlanması ile birlikte e-Devlet projeleri ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de de bu süreçte e-devlet projeleri hayata geçirilmektedir. Bu projelerin temelinde ise kısa adı MERNİS olan Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi Projesi yer almaktadır. MERNİS Projesi Türkiye’nin ve Dünya’nın en büyük e-Devlet projelerinden biri olarak hayata geçirilmiştir.

3.1 TÜRKİYE’NİN E-DEVLET DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE NÜFUS HİZMETLERİ SİSTEMİ

Türkiye’nin e-Devletleşme sürecinin en önemli projesi olan MERNİS Projesi’nin hayata geçirilmesi süreci ve bu süreç devam ederken nüfus idaresinin dışındaki kamu idarelerinin de MERNİS Projesini örnek alarak hayata geçirmeye çalıştığı e-Devlet projeleriyle Türkiye bir e-Devlet dönüşüm sürecine girmiştir.

Türkiye’nin bu e-dönüşüm sürecinin ve e-Devletin ne olduğunu bu bölümde ele alacağız.

3.1.1 Elektronik Devlet Kavramı ve Dünyadaki E – Devlet Uygulamaları

3.1.1.1 Elektronik Devlet Kavramı

Hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri giderek artan bir oranda yaşamın tüm boyutlarını; çalışma, üretim, ticaret, iş yapma, eğlence ve yönetim biçimlerini köklü olarak değiştirmektedir. Bu değişim devletin yönetimini, ekonominin yapısını, ülkenin rekabet gücünü, insan gücü profilini ve mesleklerin yapısını değiştirmeye başladı ve e-Devlet kavramı ortaya çıktı.

Elektronik devlet kavramı, özellikle gelişmiş ülkelerde idarenin yeniden yapılandırılması çalışmaları ile önem kazanmıştır. Ortaya çıkışının üzerinden 15 yıl kadar bir zaman geçmesine rağmen elektronik devletin rolü her geçen gün artmaktadır.

e-Devlet en yalın biçimiyle;

"Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir." biçiminde tanımlanmaktadır¹⁰.

Burada vatandaşların olabilecek her türlü işlemini, devletin bürokratik yapısıyla uğraşmadan, kâğıtlara ve defter kayıtlarına boğulmadan, oturduğu yerden elektronik ortamda yapabilmesi kastedilmiştir.

Elektronik devlet için, kamu hizmetlerinin bilişim teknolojileri kullanılarak vatandaşa aktarılması da denilebilir.

Yine kamu hizmetlerinin 7/24 (Yedi gün, Yirmidört saat) esasına göre daha hızlı ve daha kolay bir biçimde vatandaşın yararına sunulmasını da e-Devlet kapsamında ele alabiliriz¹¹.

Aynı zamanda kamunun kendi birimleri arasındaki işlemlerde de bürokrasinin azaltılması e-Devlet kapsamında ele alınabilir.

10 Türkiye Bilişim Derneği, e-Devlet Yolunda Türkiye, Ankara, 2002, s.12

11 Türkiye Bilişim Derneği, e-Devlet Yolunda Türkiye, Ankara, 2002, s.36

E-Devlet; “Halkın demokrasi, katılımcı yönetim, daha iyi yönetebilme ve etkin hizmet alma taleplerinin karşılandığı bir sistem olarak da” tanımlanmaktadır¹².

Geleceğin devleti olarak da tanımlanan “ elektronik devlet “, temel olarak kamunun hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha şeffaf, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı olarak tanımlanır (İnce, 2001: 21).

E – Devlet, kamu idari ünitelerinin bilgi teknolojileri (örneğin geniş alan ağları, internet, mobil iletişim vb.)ni kullanarak vatandaşlar, işletmeler ve diğer devlet birimleri arasındaki ilişkilerini yeniden biçimlendirmesidir (Erdol, 2004: 9).

21. yüzyılda ideal anlamda e-Devlet (dijital devlet); Sistem entegrasyonu ve ölçeklenebilirliğin olanakları ve sınırlarını teknolojik, kurumsal ve politik olarak araştırarak, birbiriyle uyumlu çalışabilen güvenli sistemler geliştiren, internet teknolojileri, devlet bilgisine ulaşım, elektronik oy verme ve elektronik vergilendirme sistemini mümkün kılan, vatandaşların demokratik süreçlere katılması için yöntem ve ölçümler geliştiren ve kendini sürekli yenileyen, internet kullanımının kamu sektöründe ve halk arasında daha yaygın hale gelmesiyle yeni ve entegre hizmetler veren, devlet tarafından verilen hizmetlerin özel girişim ve STK ortaklıkları ile başka kuruluşlar tarafından verildiği, bilginin araştırılması, seçilmesi, analizi ve paylaşımı için geliştirilecek teknolojilerin kamu görevlilerinin karar verme süreçlerini derinden etkilediği, bu teknolojilerin kullanımıyla birlikte, halk katılımı ve açık devlet kavramlarının mümkün kılındığı, kamu sektöründe, elektronik arşivleme ve kayıt yönetiminin gündelik hayatın bir parçası haline geldiği, daha gelişmiş ve sürekli gelişmeleri takip eden bilgi teknolojileri yönetiminin var olduğu, araştırma kaynaklarının kullanılabilir bilgi sağladığı ve uygulanabilir yöntemler geliştirebildiği, devlette gerçekleştirilecek ileri

12 Ahmet Ulusoy, Birol Karakurt, “Türkiye’nin E-Devlete Geçiş Zorunluluğu”, Kocaeli Üniversitesi 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli, 10-11 Mayıs 2002, , s.135

düzeydeki tüm BT uygulamalarının, politikalar, süreçler, bilgi ve teknoloji ile bütünleştirildiği, devlettir¹³.

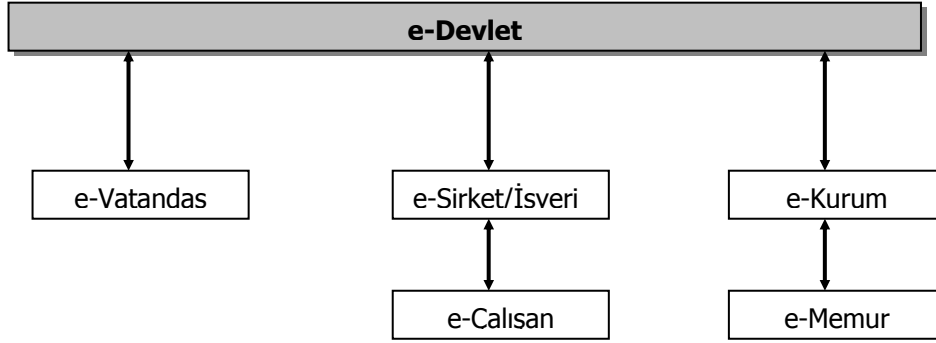
Buradaki tanımlardan yola çıkılarak elektronik devleti su başlıklar halinde sıralayabiliriz.

Devletten – Vatandaşa (D - V) (Government to Citizen - G2C)

Devletten – İş yaşamına (D - İ) (Government to Business - G2B)

Devletten – Devlete (D - D) (Government to Government - G2G)

E-Devlet modelinin akış sistemi aşağıdaki şema sayesinde daha iyi anlaşılabilir.

Şekil 4. E-Devlet Yapısı

Kaynak: Türkiye Bilişim Şurası e-Devlet Çalışma Grubu Raporu, 10–12 Mayıs 2002, Ankara

a) Devletten Vatandaşa (Government to Citizen-G2C)

Vatandaşın doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan ilişkilerinin mümkün olduğunca e-Devlet yoluyla çözüme kavuşturulması denilebilir

E-Devlet modelinin temelinde devletin kendi işlerini kolaylaştırıp maliyetleri azaltmanın düşüncesinin yanında vatandaşının da her türlü sorununu çözmek bulunmaktadır. Buradan hareketle, nüfus kağıdı alırken, çocuklukta, eğitim çağında, askerlik çağında, vergi verirken, su parası

¹³ Uğur BÜYÜKBALKAN, “E-DEVLET”,
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/55MaliCozum/02%20-%2055%20UĞUR%20BÜYÜKBALKAN.doc> (05.02.2010)

yatırırken, elektrik borcu öderken, trafik cezası yatırmak gerektiğinde, emlak alım satımında, boşanma işlemlerinde, ölüm halinde cenaze işlemlerinde ve benzeri her türlü resmi belgelere erişilmesi gerektiği yerde devlette vatandaşın arasındaki elektronik ortamda kurulacak olan ilişkidir (Erdal, 2004: 4-5).

b) Devletten İş yaşamına (Government to Business-G2B)

İşletmeler açısından ön yatırım evresinde başvurulacak gerek devlete ve gerekse Sivil Toplum Kuruluşlarına ait kurumlar (DİE, DPT, Ticaret ve Sanayi Odaları, Bakanlıklar v.b.) ve bu kurumların ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin temini ve işlemlerinin hızlı ve güvenli yapılabilmesi için e-Devlet uygulamalarından yararlanılması ilkesine dayanır (Erdal, 2004: 5-6).

Vergi Ödemeleri, Bankacılık ve Finansmanla ilgili bilgiler, ihracat ve ithalat işlemleri, Gümrük işlemleri, Sigorta, Doğalgaz, Elektrik, Su ödemesi gibi tüm işlemlerde işletmelerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin e-Devlet ilkeleri doğrultusunda sağlanması denilebilir (Çakıroğlu, 2005: 15).

c) Devletten Devlete (Government to Government-G2G)

Bu modelde devlet daireleri arasında ve devlet düzeyleri arasındaki hizmet sunumu programlarının birleştirilmesi, elektronik bilgi paylaşımı ve entegrasyonunu gerektirir (Çakıroğlu, 2005: 14).

Devletin, şeffaf devlet vizyonuna ulaşabilmesi ve daha verimli çalışmasının yanı sıra, kamu kurum ve kuruluşları arasında bilgi bütünlüğünün sağlanması ve bu şekilde her türlü kötüye kullanımın önüne geçilmesi, e-Devlet'in uygulanmasıyla mümkündür (Erdal, 2004: 6).

d) e-Devletin Amaçları

Temelde e-Devletteki amaç işlemlerin elektronik ortamda ve bürokrasiyi azaltacak şekilde olsada, e-Devlet gelişmiş bir altyapı sayesinde daha hızlı ve güvenli çalışan bir kurumsallaşmayı da beraberinde getirecektir.

E-Devletin önemli amaçları arasında bazıları şöyle sıralanabilir¹⁴:

- a. Devletin şeffaflaşması, "halk için var olan devlet" anlayışının benimsenmesinin sağlanması,
- b. Devletin hızlı ve etkin bir şekilde işleyişinin sağlanması,
- c. Her düzeyde vatandaşın yönetime katılımının sağlanması,
- d. Kurumlar arası bilgi alışverişinin sağlanarak iş ve veri yinelenmesinin önlenmesi,
- e. Kamunun hizmet verdiği vatandaşların yaşamlarının kolaylaştırılması,
- f. Karar vericilerin bilgiye dayalı karar verme süreçlerinin geliştirilmesi ve hızlandırılması,
- g. 7 gün 24 saat hizmet verilmesi,
- h. Bürokrasinin azaltılmasıdır.

Her ne kadar elektronik devletten sağlanmak istenen amaç vatandaşın işlerini 7/24 esasına göre daha kolay ve daha hızlı bir biçimde halledebilmesi olsa da, e-Devletin bir sonucu olarak devletin kendi üzerindeki yükünün de hafifletilmesi sayesinde daha hızlı hareket edebilen, kolay kararlar alabilen, esnek bir devlete doğru gidişte amaçlanmaktadır.

¹⁴ Hilal Yıldırım, Elif Karakurt, E-Devlet ve Uygulamaları,
<http://www.isguc.org/?p=makale&id=205&cilt=6&sayi=1&yil=2004> (15.06.2010)

Tablo 6. Geleneksel Devlet - E-Devlet Karşılaştırması

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif/Müşteri/Yurttaş
Kâğıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey/Hiyerarşik Yapılanma	Yatay/Koordineli Ağ Yapılanması
Yönetimin Veri Yüklemesi	Yurttaşın Veri Yüklemesi
Eleman Yanıtı	Otomatik Sesli Posta, Çağrı Merkezi v.b.
Eleman Yardımı	Kendi Kendine Yardım/Uzman Yardımı
Eleman Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı/Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tek Tip Hizmet	Kişiselleştirilmiş/Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş/Kesintili Hizmet	Bütünsel/Sürekli/Farklılaştırılmış Hizmet
Yüksek İşlem Maliyetleri	Düşük işlem Maliyetleri
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Kaynak: Özgür Uçkan, E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikaları, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 47.

3.1.1.2 Dünyadaki E-Devlet Uygulamaları

a) Gelişmiş Ülkelerde E-Devlet Uygulamaları

Gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkelerinde pek çok elektronik devlet uygulamasına rastlamak mümkündür. Tüm dünya ülkeleri bilişim

teknolojilerinin getirdiği imkânlardan maksimum oranda faydalanarak halkına daha hızlı ve daha kolay işlemler yapma imkânı sağlamaya çalışmaktadır (Çakıroğlu, 2005: 17).

Dünya'yı e-Devlet uygulamalarının performansı açısından bölgelere ayıracak olursak, Kuzey Amerika başta gelmekte olup, bu bölgeyi, Asya, Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Orta Doğu, Güney Amerika, Orta Amerika, Pasifik Okyanusu Adaları, Rusya ve Orta Asya ve son olarak Afrika izlemektedir (Uçkan, 2003: 74).

Dünya'daki e-Devlet uygulamaları öncelikli olarak yerel yönetimlerdeki uygulamalarla başlatılmış olup, üniversitelerin verdikleri destekler ve araştırma geliştirme projeleri¹⁵ sayesinde hızla ilerlemektedir.

Dünya'daki e-Devlet uygulamalarındaki yaklaşımlar şu başlıklar halinde ele alınabilir¹⁶:

- a. e-Devlet hizmet önceliklerinin belirlenmesi,
- b. e-Devlet hizmetlerinin sunulmasında sivil toplum örgütlerinin rolünün daha belirgin olması
- c. Özel sektörün e-Devlet'teki hizmet rolünün yeniden tanımlanması,
- d. Sektörler arası güvenli ara yüzlerin kurulması,
- e. e-Devlet organizasyonu dışında kalan ya da kalmak isteyen bireylerin haklarının korunması

15 Türkiye Bilişim Derneği, e-Devlet Yolunda Türkiye, Ankara, 2002, s.51

16 Türkiye Bilişim Derneği, s.51

Aşağıdaki tablo G-7 diye ifade edilen gelişmiş ülkeler ve diğer bazı ülkelerde e-Devlet olma yolunda yapılan çalışmalara ilişkin veriler ve gerçekleştirmeleri içermektedir.

Tablo 7. G7 Ülkelerinin ve Diğer Ülkelerin e-Devlet Çalışmaları

ÜLKE	Elektronik Hizmetlerdeki Gerçekleşmeler
ABD	2003 yılında kamu hizmet ve dosyalarına kamu kurumlarının erişimi sağlanmıştır. Formların kamuya elektronik ortamda sunulması mümkün kılınmıştır
Almanya	Çok yüksek seviyede hedefler yok. Bazı birimlere ait tayin edilmiş hedefler mevcut.
Avustralya	2001 yılı sonunda Federal Hükümetin uygun tüm servisleri elektronik ortamda kullanıma açılmıştır.
Fransa	Yönetim kademesinin kamu hizmet ve dosyalarına ulaşmalarını mümkün kılmak.
Finlandiya	Formların ve taleplerin önemli bir kısmı 2001 yılı sonuna kadar elektronik ortamda gerçekleştirildi.
Hollanda	2002 yılı sonuna kadar kamu hizmetleri yüzde 25'i elektronik ortamda sunuldu.
İngiltere	2005 yılı sonuna kadar kamu hizmetlerinin tamamının elektronik ortamda yürütülmesi sağlandı.
İrlanda	2001 yılı sonunda en karmaşık ve iç içe geçmiş hizmetler elektronik ortamda yürütülmüştür.
İsveç	Yüksek seviyeli hedefler yok. Bazı birimlerin tayin edilmiş hedefleri mevcut.
İtalya	Yüksek seviyeli hedefler yok. Bazı birimlerin tayin edilmiş hedefleri mevcut.
Japonya	2003 yılı sonunda gerek kamu gerekse vatandaşlar tarafından yapılacak tüm başvuru, tescil ve diğer idari işlemler internet kullanılarak on-line şekilde yapıldı.
Kanada	2004 yılı sonunda temel kamu hizmetlerinin tümü on-line olarak sunulmuştur.

Kaynak: Hasan AYKIN, Yeni Ekonomide Devletin Yönü E-Devlet

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere birçok ülke 2003 yılı sonrasında bazı ülkeler 2004 yılında ve bazı ülkelerde en geç 2005 yılı sonuna kadar tüm kamu hizmetlerini elektronik ortamda verme hedeflerini gerçekleştirmişlerdir. Bu gerçekleştirmeler ile 2005 yılı sonunda dünyanın gelişmiş ülkelerinden birçoğunun e-Devlet'e geçmiş olduğu görülmektedir.

b) AB Ülkelerindeki Uygulamalar

“Mart 2000’de Lizbon’da yapılan Avrupa Birliği Konseyinde, Birliğin 2010 yılından itibaren dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline getirilmesi hedefi benimsenmiştir (Uçkan, 2003: 125). Söz konusu hedef doğrultusunda geliştirilen e-Avrupa anlayışı, temelde Avrupa vatandaşlarının yaşam standartlarını yükseltmek ülküsünden hareketle, günlük yaşamın pek çok alanında uygulamaya konmuş olan elektronik hizmetleri içermektedir. Bu bölümün amacı, e-Avrupa kavramı ve uygulamalarının önemli bir parçası olan e-Devlet konusunda Avrupa Birliği’nde ne gibi gelişmeler yaşandığını irdelemektir. Öncelikle, e-Avrupa 2002 Eylem Planında, e-Devlet ile ilgili ne gibi ilkelerin yer aldığı açıklanmakta ve bu ilkelere yönelik e-Devlet uygulamaları değerlendirilmektedir. Daha sonra, Avrupa Birliği’nde e-Devlet uygulamalarının geleceği konusunda fikir verebilmek amacıyla, e-Avrupa 2005 Eylem Planındaki e-Devlet hedefleri anlatılmaktadır. Böylece, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla, kamu hizmetlerinin Avrupa vatandaşlarına ve işletmelerine daha rahat erişilebilir bir ortamda, daha şeffaf, etkin, verimli ve ucuz bir şekilde sunulabilmesi için Avrupa Birliğinde hangi ilke ve uygulamalara yer verildiği incelenmektedir¹⁷.”

Avrupa Komisyonu, Aralık 1999 tarihli e-Europe Girişimi ile, Avrupa'nın dünyadaki en dinamik ve rekabet gücü en yüksek pazar haline getirilmesini amaçlamıştır. Buna yönelik olarak özellikle internet alanında yeni ekonomi için altyapı kurulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede üç temel amaç

17 Esra Çayhan, “Avrupa Birliğinde E-Devlet”, 2004,
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=216,

belirlenmiştir; daha ucuz, daha hızlı ve daha güvenli internet; insan kaynaklarına yatırım ve İnternet kullanımını özendirmek¹⁸.

e-Avrupa girişiminin getirecekleri aşağıda özetlenmektedir:

- a. İnternet erişimi bugün olduğundan çok daha hızlı hale gelecek, yurtdışından ve içinden web sitelerine erişim kolaylaşacak.
- b. Eğitim alanında İnternet kullanımı yaygınlaşacak, bütün öğrenciler İnternet kullanabilir hale gelecek. Öğretmen olmayan yerlerde İnternet üzerinden eğitim verilerek öğrencilerin eğitimlerinden geri kalmamaları sağlanacak.
- c. Nüfus cüzdanı yerine, kredi kartına benzer ama içinde pek çok kişisel bilgiyi değiştirilemez ve taklit edilemez biçimde barındıran akıllı kartlar kullanılacak, bu kartlarla kimlik ispat etmek için özel cihazlar kullanılarak sahtecilik önlenecek.
- d. İletişim altyapısının gelişimi ile evden çalışmak mümkün hale gelecek, işyerine bağlılık ortadan kalkacak. Vatandaşlar herhangi bir yerden ofisteki bilgisayarlarına ulaşarak işlerini yapabilecek.
- e. Bilgisayar, taşınabilir telefonlar ve ajandalar gibi araçların giderek birbirleriyle kaynaşması sonucunda tek bir cihazla hem çalışıp hem iletişim kurmak mümkün hale gelecek.
- f. Bu cihazlar bütün vatandaşların kullanımına uygun hale gelecek, engelli vatandaşların bugün karşılaştığı sorunlar ortadan kalkacak. Web siteleri de benzer değişimler geçirecek. Örneğin, görme engelli vatandaşlar için web sitelerini okuyan yazılımlar hazırlanacak.
- g. İnternet üzerinden alışveriş yapmak çok yaygınlaşacak. Pek çok satıcıyı sanal ortamda gezerek, fiyatları, malların özelliklerini karşılaştırmak, para yerine kredi kartı ile ödeme yapıp, aldıklarımızın evimize teslim edilmesini istemek mümkün olacak.

18 Yıldırım, par.27

- h. Kamu hizmeti alanlarında büyük değişimler yaşanacak. Yurdun her yerinde bulunacak telefon kulübesi ve benzeri mekânlarda, özel cihazlarla örneğın sabıka kaydının sorgulanması veya pasaport başvurusu mümkün hale gelecek.
- i. Kişisel sağıık bilgileri özel akıllı kartlarda istenilen her yere taşınabilecek. Bu sayede herhangi bir doktor daha önce geçirdiğimiz bütün hastalıklar konusunda kısa zamanda bilgi sahibi olabilecek. Doktor olmayan yerlerde, internet üzerinden tam teşekküllü sağıık kuruluşlarınca sağıık hizmeti verilebilecek.
- j. Evden çıkmadan, nerelerde trafik sıkışıklığı olduğunu internet üzerinden öğrenmek mümkün olacak. Yolların, elektronik olarak arabalara kaydedilmesi ile akıllı arabalar müdahale edilmeksizin istenilen yere gidecek.
- k. Çevrenin izlenmesi için ormanlara, göllere kurulacak istasyonlar, aldıkları bilgileri hızla Gözlem Merkezleri'ne taşıyacak, bu sayede orman yangınları, seller konusunda süratle önlem alıp hasarı ve can kaybını azaltmak mümkün olacak. (Şeyhanlıoğlu, 97–100)

Günlük hayatta büyük kolaylıklar sağlayacak bu arzular için, AB, adaylık sürecinde bulunan Orta ve Doğı Avrupa ülkelerinin de benzer hedeflere ulaşmasını sağlamak amacıyla e-Europe+ girişimini başlatmış ve bu kapsamda ülkemizin de katılımını istemiştir.

Lizbon'da alınan kararlar doğrultusunda her yurttaşı, okulu, evi, işyerini ve kamu idarelerini dijital çağı taşımak ve çevrimiçi ortamda buluşturmak, bilgisayar okuryazarlığına sahip bir Avrupa yaratarak sosyal katılımı güçlendiren ve tüketici güvenliğinin sağııldığı tüm toplumu içine alan bir sürecin yaratılması (Uçkan, 2003: 126) hedeflenmiştir.

e-Avrupa 2002 Eylem Planının amaçları şunlardır¹⁹:

1. Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması,
 - a. Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması,
 - b. Bilgi toplumu ile ilgili kazanılmış bilgilere (müktesebata) uyum ve uygulama.
2. Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli internet
 - a. Daha ucuz ve daha hızlı internet erişimi,
 - b. Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı İnternet,
 - c. Güvenli ağlar ve akıllı kartlar.
3. İnsan kaynağına yatırım
 - a. Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması,
 - b. Bilgi tabanlı ekonomide iş gücü,
 - c. Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı.
4. İnternet kullanımının canlandırılması
 - a. e-Ticaretin hızlandırılması,
 - b. Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim,
 - c. Çevrimiçi sağlık,
 - d. Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği,
 - e. Akıllı ulaşım sistemleri,
 - f. Çevrimiçi çevre

¹⁹ Türkiye Bilişim Derneği, s.87-88

e-Avrupa 2005 Eylem Planının temel hedefleri ise şunlardır²⁰:

- a. e-Devlet, e-Eğitim ve e-Sağlık başta olmak üzere modern çevrimiçi hizmetlerin sunumu
- b. Dinamik e-İş ortamının yaratılması
Ve bunları mümkün kılacak;
- c. Rekabetçi fiyatlarla yaygın geniş bant erişimi
- d. Güvenli bilgi alt yapısı

Toplam 28 eylemin hedeflere göre dağılımı şöyledir.

Tablo 8. e-Avrupa 2005 Eylem Planı Temel Hedeflerinin Dağılımı

BAŞLIK	Eylem Sayısı
e-Devlet	6
e-Eğitim	5
e-Sağlık	3
Dinamik e-İş ortamının yaratılması	6
Rekabetçi fiyatlarla yaygın geniş bant erişimi	5
Güvenli bilgi alt yapısı	3

Kaynak: Bilgi Toplumu Dairesi, “eAvrupa 2005”

Bu hedefler çerçevesinde, bir yandan talep kısmında kamu hizmetleri ve e-İş'i de içerecek şekilde hizmetler, uygulamalar ve içeriğin, diğer taraftan arz kısmında bu çalışmaların sunulacağı güvenli geniş bant iletişim alt yapısının geliştirmesi amaçlanmaktadır²¹.

²⁰ eEurope2005, Executive Summary, http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/news_library/documents/eeurope2005/execsuum_en.pdf (01.06.2010)

²¹ Bilgi Toplumu Dairesi, “eAvrupa2005”, <http://bilgitoplumu.gov.tr/Portal.aspx?value=UE9SVEFMSUQ9MyZQQUdFSUQ9ODImUEFHRRVZFUINJT049LTEmTU9ERT1QVUJMSVNIRURfVkVSU0lPTg==> (01.06.2010)

Lizbon Stratejisi sadece üretkenlik ve büyümeyi değil istihdam ve sosyal uyumu da içermektedir. Bu bağlamda; e-Avrupa 2005, katılımcılığın geliştirilmesi (e-Inclusion) ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını hedefleyerek insan kaynağına odaklanan bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yüzden, hizmetlerin farklı kanallardan sunumu bu yaklaşımın başarılmasında önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, e-Avrupa 2002'de internet bağlantısının artırılması hedefi ortaya konurken, e-Avrupa 2005'te bu altyapının ekonomik aktivitelere dönüşümü hedeflenmektedir. Bu nedenle katma değer yaratabilecek kamu politikaları ve iş âlemi için uygun ortam yaratılmasına özel bir önem verilmektedir²².

Şimdi çeşitli ülkelere ait devlet portallarından örnek verelim²³:

Amerika Birleşik Devletleri

<http://www.firstgov.gov>

ABD'de bu konudaki en somut çalışmalar eyalet portallarının kurulumu şeklinde görülmektedir. Örneğin California eyalet portalı, trafik vergisi, lisans yenileme gibi birçok çevrimiçi hizmetlerin sunulduğu kişiselleştirilebilir bir portal yapısındadır. North Carolina eyalet portalı ise bu hizmetlerin yanı sıra vatandaşlara, işyerlerine ve devlet çalışanlarına özel içerik ve çevrimiçi hizmetler sunan bir yapıda kurulmuş olup, 2000 yılı içinde American Government Technology tarafından en iyi eyalet portalı seçilmiştir.

Bilindiği gibi ABD'de vatandaş ve kurumların yerel idareye, eyalete ve federal devlete karşı vergi yükümlülükleri bulunmaktadır. Yerel idareler ve eyalet yönetimleri web portalları aracılığıyla vergi tahsilâtı işlemlerini çevrimiçi yapmaktadır. Vatandaşlar ve kurumlar siteye üye olarak banka hesapları ve kredi kartları aracılığıyla vergi ödemelerini yapabilmektedir. Federal devletin vergi sitesi (<http://www.irs.gov>) aracılığıyla federal vergiler ödenebilmektedir.

Elektronik Federal Vergi Ödeme Sistemi (EFTPS - Electronic Federal Tax Payment System) ile vergi hizmetleri kurumlara elektronik ortamda

²² Bilgi Toplumu Dairesi, "e-Avrupa2005",

²³ Türkiye Bilişim Derneği, s.53-55

verilmektedir. Yıllık vergi yükümlülüğü 200.000 USD'nin üzerinde olan kurumların bu sistemi kullanması yasal olarak zorunludur.

Los Angeles kenti yönetimi satın alma işlemlerinin %85 'ini sayısal ortamda gerçekleştirmekte, daha etkin satın alma sayesinde yılda 30 milyon USD tasarruf sağlamaktadır .

North Carolina eyaleti ise 58 milyon USD'lik e-Satın Alma Projesini başlatmıştır. Bu projenin 4 sene içerisinde kendisini finanse etmesi beklenmektedir.

ABD – Nüfus İdaresi Bilgilendirme Portalı

<http://factfinder.census.gov>

Amerikan toplumuyla ilgili güncel ve geçmiş yıllara dönük bilgileri kamuoyuna düşük maliyetle ve hızlı bir şekilde iletmenin yollarını arayan ABD Nüfus İdaresi bir portal oluşturmuştur. Kullanımı kolay bir ara yüzle sunulan bu portalda, ABD'nin farklı coğrafi bölgelerine göre ekonomik ve demografik istatistiksel bilgiler entegre ve dinamik bir şekilde sunulmaktadır. Böylece, halkın ekonomik ve demografik istatistiklere erişimi kolaylaşmış, hizmetin hızı ve kalitesi artmıştır.

ABD – Ticaret Bakanlığı

www.doc.gov

Küreselleşen ekonomik ortamda Amerikan KOBİ'lerinin büyümesine ve rekabet güçlerini artırmalarına destek olmak isteyen ABD Ticaret Bakanlığı, yaratıcı bir elektronik pazaryeri oluşturmuştur. Pazaryeri, Amerikan şirketlerine uluslararası pazarlarda iş yapmalarına destek olacak ekonomik, ticari, hukuki vb. konularda bilgi sunmayı, onları dünyanın dört bir yanındaki alıcılar ve satıcılarla buluşturmayı amaçlamaktadır. Siteden KOBİ bilgi kataloglarına erişim de mümkün bulunmaktadır.

Avustralya – Kuzey Bölgesi Ulaştırma Bakanlığı

www.nt.gov.au/dtw

Avustralya'nın merkezden uzak Kuzey bölgesinin ekonomik gelişimini hızlandırmak isteyen Avustralya Ulaştırma Bakanlığı öncelikle strateji geliştirdi. Daha sonra gerekli teknik ve organizasyonel altyapıyı oluşturdu. Avustralya'da e-Devlet uygulamalarına öncülük eden proje ile Kuzey Avustralyalılar; kamu ulaşım hizmetlerinin tarifeleri, karayoluyla ilgili yol koşulları, yol güvenlik önlemleri gibi bilgilere internet sayfasından erişebilmektedir.

Belçika – İçişleri Bakanlığı Seçim Sonuçları Takibi

<http://mibz.fgov.be>

Bakanlığın ve medyanın seçim sonuçlarına gerçek zamanlı olarak erişmesini mümkün kılmayı amaçlayan Belçika İçişleri Bakanlığı, sağladığı teknik altyapıyla, yeni bir hizmet sunmaktadır. Proje kapsamında seçimle ilgili bazı bilgiler yalnızca kamu kurum/kuruluşlarının erişimine açılırken, bazı bilgiler sadece medya kuruluşları tarafından erişilecek şekilde, bazılarıysa tüm Belçika kamuoyuna sunuluyor. Bilgi paylaşımının Belçika mevzuatıyla uyumlu olması sağlanmış bulunmaktadır.

Finlandiya:

<http://www.vn.fi/vm/kehittaminen/tietohallinto/portaali.htm>

<http://www.opas.vn.fi>

Aralık 1999'dan itibaren, ülkedeki vatandaşlar, akıllı bir kart olan ID kartı kullanmaya başlamıştır. Kartın üzerinde Finlandiya Nüfus idaresi tarafından verilen e-Kod bulunmaktadır. Kart, kişilere internet üzerinde sayısal imza olanağı da sağlamaktadır.

Buna ilaveten, gençlerin internet aracılığı ile parlamento ve belediye meclislerini izleyebilecekleri yapılar oluşturulmuştur

İngiltere

www.gov.uk

<http://www.ukonline.gov.uk/online/ukonline/home>

İngiltere hükümeti, “U.K. Government Gateway” projesini yürütmektedir. Projenin ilk fazı olan XML tabanlı portal şu anda çalışmaktadır. Bu portal, 1000’i aşkın devlet sitesine bağlantı sağlamaktadır. 15 hafta süren ilk aşamada mimari yapı oluşturulmuş ve ilk uygulamalar başlamıştır. Bu uygulamalar şu anda bilgilendirme ağırlıklıdır.

Hedef, 60 milyon vatandaş ve 3 milyon işyeri için 200 merkezi ve 482 yerel devlet kuruluşunu “one-stop shop” yaratmak üzere birleştirmektir.

İspanya Maliye Bakanlığı Vergi Portalı:

www.aeat.es

İspanya Maliye Bakanlığı, oluşturduğu vergi portalı ile vergilendirme konusundaki bilgilerin internet üzerinden halka sunulmasını, vatandaşların ve şirketlerin vergi beyannamelerini elektronik ortamda doldurarak iletmelerini, vergilerin ve iadelerin elektronik ortamda ödenmesini amaçlamaktadır. Proje İspanya’daki ilk e-Devlet projelerinden biri olarak çok başarılı olmuştur. 2000 yılında, 20.000 büyük firmanın tamamı, 30.000 KOBİ ve 120.000 bireysel vergi mükellefi bu sistemi kullanmıştır.

Singapur :

www.gov.sg

Singapur Hükümeti, “Ulusal Bilişim Teknolojileri Planı” nı 1981 yılında uygulamaya koymuştur. Planın Hükümet Bilgi Alt Yapısı projesi bugünkü e-Vatandaş (e-Citizen) ana kapısının temel desteği olmuştur. En gelişmiş ana kapısı olarak bilinen e-Vatandaş ana kapısı beşinci düzeye en yakın ana kapı olarak tanımlanmaktadır. e-Vatandaş 1997 yılında Singapur’da pilot çalışma olarak başlatılmış, bugün 45’i aşkın yaşam olayına ilişkin 150’den fazla servisi vatandaş ve özel sektöre sunar duruma gelmiştir. Siteye ilk girildiği anda daha önceden yapılan işlemlerin hatırlatılması yapılmaktadır. Site

kasabalar biçiminde bölümlenmiştir. Bazı kasaba örnekleri aşağıda verilmektedir.

Eğitim kasabası: Doğum belgesi verme, okul kayıt işlemleri, sınavlara giriş, burs başvuruları, yurt kayıtları vb.

Yerleştirme Kasabası: Ev kiralama ya da satın alma, telefon alma, adres değişikliklerinin iletilmesi vb.

Sağlık Kasabası: Doktor ya da hastaneden randevu alma, temel sağlık bilgilerini öğrenme, sağlıkla ilgili kitap ya da kaset satın alma, vb.

İş Kasabası: Şirketlerin patent başvurusu yapabilmeleri, araştırma ve eğitim bursları için başvurular vb.

İş Bulma Kasabası: İş arama başvuruları, emeklilik işlemleri, eğitim, vergi ödeme, sosyal güvenlik bilgilerini öğrenme.

Taşıma Kasabası: Pasaport işlemleri, yurt dışına çıkış başvuruları, taksi kiralama, ehliyet yenileme vb.

Sitede yapılan tüm parasal işlemlerde kredi kartı kullanımına olanak tanınmaktadır. Site, akıllı kart, elektronik posta ve hükümet intranet uygulamalarını içermektedir. Singapur hükümeti e-Vatandaş ana kapısını oluşturmak amacıyla teknoloji firmalarıyla, bir bakıma “alan ortaklığı” olarak nitelenebilecek bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma uyarınca, endüstri ile ortak yapılabilecek proje konuları araştırılmış, kamu-özel sektör ekiplerinden ortaklaşa oluşturulan proje ekipleri ile e-Vatandaş ana kapısının projeleri gerçekleştirilmiştir. Projeler, merkezi hükümet elemanları tarafından koordine edilmiş ve öncelikleri belirlenmiştir. Singapur hükümeti, bu proje kapsamında 30,000 yerleşim birimine ücretsiz bilgisayar ve eğitim sağlamıştır.

Tablo 9. Diğer Ülkeler

Almanya	http://www.bund.de http://www.baynet.de
Avusturya	http://www.help.gv.at http://www.bmf.gv.at http://www.austria.gv.at
Danimarka	http://www.danmark.dk http://www.indberetning.dk
Güney Afrika	http://www.gov.za http://www.publicservice.gov.za
Lüksemburg	http://www.eluxemburg.lu
İsviçre	http://e-govadmin.ch http://www.admin.ch
Hong Kong	http://www.esd.gov.hk/eng
Slovenya	http://www.gov.si/mid http://www.gov.si/cvi
Portekiz	http://www.infocid.pt
Finlandiya	http://www.vn.fi/vm/kehittaminen/tietohallinto/portaali.htm http://www.opas.vn.fi
İtalya	http://www.paforum.net www.lacartavenezia.it

Kaynak: Türkiye Bilişim Şurası e-Devlet Çalışma Grubu Raporu, 10–12 Mayıs 2002, Ankara.

3.1.2 Türkiye'nin E – Devlet Süreci ve Uygulamaları

Türkiye, aynı anda iki farklı değişim rüzgârının etkisi altında kalmıştır. Bunlardan biri, Sanayi Devrimini tamamlamak için gereken değişim rüzgârı, diğeri ise henüz Sanayi Devrimini tamamlamadan ortaya çıkan ve tüm dünyada hızla esen Dijital Devrimin getirdiği bilgi toplumu olma rüzgârıdır.

Şiddetli esen bu değişim rüzgârları altında, Türkiye'nin iki seçeneği vardır. Birincisi, değişim rüzgârlarının durulmasını beklemek ve bu arada bir sığınak bulup hayatta kalmaya çalışmak ikincisinde bir gemi inşa ederek bu değişim rüzgârlarıyla yelkenleri fora yapıp gelecekteki güzel günlere doğru yola çıkmaktır.

Türkiye, Dijital Devrim'i zamanında ve iyi bir şekilde kavrayıp gerekli atılımları yapabilirse bugüne kadar kaderimiz gibi görünen "az gelişmişlik yaftası" üzerimizden hızla atılabilir. Çünkü Dijital Devrim beraberinde fırsatları

da getirmektedir. Örneğin, e-Devlet kavramı, bu devrimin en önemli yapılanma fırsatlarından biridir. 21 inci yüzyılda, bilgi toplumunu yönetmek, geleneksel devlet anlayışıyla ve yapılanmasıyla mümkün olmayacak, bunun yerine e-Devlet yapısı gelecektir.

Türkiye – AB ilişkilerinde belirleyici özelliği olan ve ülkemiz açısından hedefleri ortaya koyan Ulusal Program'ın 17 nci bölümü olan “Bilim ve Araştırma” başlığı altında, “Hükümetimiz AB çerçevesinde başlatılan ve yürütülmekte olan e-Avrupa girişimini desteklemekte ve bu girişime katkıda bulunmak istemektedir. Türkiye’de Bilgi Toplumu oluşturmak amacıyla e-Türkiye girişimini başlatıp, yönlendirmeyi ve Avrupa Birliği’ndeki çalışmalarla eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapıyı, ilgili özel sektör, akademik çevreler, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde oluşturmayı hedeflemektedir.” denilerek, Türkiye’nin bu konudaki kararlılığı ifade edilmiştir (Şeyhanlıoğlu; 101).

Türkiye’de e-Devlet çalışmaları, 1998 yılında ulusal bilgi sisteminin kurulmasını hedefleyen Kamu-net projesi ile başlatılmıştır. Türkiye e-Devlet olma yolunda çeşitli girişimlerde bulunmuş ve bunlardan bazılarını başarıyla uygulayabilmiştir. Diğer girişimler ise henüz başlangıç aşamasındadır.

Türkiye’nin e-Devlet olma sürecine katkıda bulunmak üzere birçok kurul ve birim oluşturulmuştur. Bazı kurullar birkaç toplantıdan sonra kendiliğinden fesh olmuş, bazıları ise sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Bu süreçte önemli sayılabilecek bazı oluşumlar şöyle sıralanabilir:

- a. Dünya Bankası (1993): Türkiye, Bilişim ve Ekonomik Modernizasyon Projesi
- b. Ulaştırma Bakanlığı – TÜBİTAK (1999): TUENA, Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı
- c. DTM (1998 – 2002): E – Ticaret Koordinasyon Kurulu
- d. Başbakanlık (1998 – 2002): KAMU – NET
- e. Türkiye Bilişim Şurası (Mayıs 2002)

- f. Başbakanlık (2001 – 2003): E – Türkiye Girişimi
- g. DPT – BTĐ (2003): E – Dönüşüm Türkiye Projesi

Bu çalışmaların devam ettirilememesinin ve başarısızlığa uğramasının sebeplerini incelediğimizde, karşımıza aşağıdaki konularda yaşanan birtakım aksaklıklar çıkmaktadır:

- a. Uygulanabilirlik,
- b. Kamu politikalarına uygunluk,
- c. Dünyadaki gelişmelere ve ülke gerçeklerine uygunluk,
- d. Siyasi sahiplenme,
- e. Kamu yatırımı programı ile ilişkilendirmeyi sağlayacak koordinatör birim eksikliği.

Yapılan girişimlerden bazıları, uygulanamayacak kadar geniş tutulmuş, bazıları gerekli siyasi iradeyi arkasında bulamamış, bazıları ise kamu politikalarına uyum sağlayamamıştır. Ayrıca bütün bu projeler, birbirlerinden habersiz bir şekilde kendi başlarına uygulanmaya çalışılmıştır. Yani e–Devlet projelerinin toplam faydayı sağlayabilecek bir politikası ve uygulanma stratejisi oluşturulamamıştır. Bu da başarısızlığa neden olmuştur.

Yukarıda anlatılan hazırlıklar ve çalışmalar ışığında bu aşamada, Türkiye’de elektronik devlet uygulamaları açısından öncelikle yapılması gereken işlerin şunlar olduğu düşünülmektedir (İnce, 2001: 83 – 84):

- a. Mutlaka lider inisiyatifi ile harekete geçilmelidir. Genel bir politika oluşturulmalı, buna uygun stratejiler geliştirilmeli, uygulamaların belirlenen ilkelere ve standartlara uygun olmasına dikkat edilmelidir. BTYK türü yapılarda alınan kararlarda ısrarlı, teşvik edici ve ödüllendirici (en iyi uygulamaların ödüllendirilmesi gibi) olunmalıdır. Ancak uygulamanın koordinasyonu ve izlenmesi daha esnek ve dinamik çalışabilir bir yapı içerisinde sürdürülmelidir.

- b. MERNİS Projesi gibi kamu uygulamaları açısından temel teşkil edecek projeler süratle sonuçlandırılmalı ve güncellenmelidir.
- c. Mutlaka vatandaş merkezli uygulama yapılmalıdır. Bunun için, anketleri de içeren çalışmalara dönemsel olarak devam edilmeli, kamu bilgilerinin paylaşımı konusunda esnek olunmalı, yapılacak harcamalar konusunda vatandaş desteği mümkün olduğunca alınmalıdır.
- d. Mutlaka belirli bir finansal kaynak ayrılmalı, projeler, harcamalar ve gerçekleştirmeler belirli bir merkezden koordine edilmeli ve dikkatle izlenmelidir. Bu konudaki çalışmalar, bir kurumun bilgi işlem merkezi tarafından değil, bu konuda deneyimli bir kurum tarafından (Devlet Planlama Teşkilatı gibi) koordine ve takip edilmelidir.
- e. Her kurum, kendi bünyesinde ve kendi görev ve yetkileri çerçevesinde elektronik devlet uygulamalarına uygun olan alanları belirlemeli ve bu konuda çalışmaları başlatmalıdır.
- f. Mutlaka özel kesimden destek alınmalıdır. Kamu kaynakları yerine, özel sektör kaynaklarının harekete geçirilmesi ve uygulamaların kamu maliyesi üzerindeki yükünün hafifletilmesi hususu gözetilmelidir.

Ülkemizde 29 Kasım 2010 tarihi itibarıyla; kamu hizmeti sağlayan kurum ve kuruluşlara ait 22.762 internet sitesi bulunmaktadır. Bunların dağılımı ise genellikle merkezi idareye bağlı kamu kuruluşlarına ait “gov.tr” uzantılı 9.583, yerel yönetimlere ait “bel.tr” uzantılı 2.393, ilköğretim ve liselere ait “k12.tr” uzantılı 9.931, üniversitelere ve enstitülere ait “edu.tr” uzantılı 455, askeri hizmetlere ait “mil.tr” uzantılı 2 ve asayiş hizmetlerine ait “pol.tr” uzantılı 398 internet sitesi şeklindedir.

Türkiye’de bazı kamu kuruluşları tarafından bilgisayar donanım ve yazılım altyapısı geliştirilerek yapılması gerekli kamu hizmetlerinin otomasyonu, insani hatalardan arındırılması, bilgilere erişim kolaylığı ve çabukluğunu sağlamak amacıyla hizmet odaklı projeler yürütülmektedir.

Bunların başlıcaları İçişleri Bakanlığı Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS), Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık İstatistikleri Bilgi Sistemi, Gümrük Müsteşarlığı Gümrük Sistemleri Otomasyonu (GİMOP), Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Bilgisayar Otomasyonu (VEDOP), Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı (UYAP), İçişleri Bakanlığı İl Envanteri Modernizasyonu (İLEMOD), Polis Ağı Oluşturma (Pol-Net), Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Bilgi Sistemi (TAKBİS) projeleridir (Erdi, Durduran, Özkan, 2004: 5). Bunların içinden İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne ait olan MERNİS Projesi ana konumuz olduğu için daha detaylı bir biçimde makro seviyede ele alınacaktır.

Bu belirtilen projeler hakkında özet bilgiler Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 10.Türkiye’de E-Devlet Yönünde Yürütülen Başlıca Projeler

MERNİS PROJESİ	MERNİS Projesi, ilk defa 1974 yılında gündeme gelmiş ve 1976 yılında ihaleye açılmıştır. İhaleyi kazanan ODTÜ ile anlaşma yapılmış ve çalışmalara başlanmıştır. Çok uzun süren proje çalışmaları kimi zaman unutulmuş kimi zaman da pek çok tartışmaya konu olmuştur. MERNİS projesinde 1996 yılında ancak 600 ilçenin nüfus bilgileri bilgisayar ortamına aktarılabilmektedir. 2000 yılında ise 967 ilçenin yazılımı tamamlanmıştır. 2001 yılsonunda ise herkese vatandaşlık numarası verilmesi ve internet üzerinden bu numaraların öğrenilmesi aşaması gerçekleştirilmiştir. Diğer projelerin bilgi sistemlerinin, MERNİS Projesinin altyapısına bağlı olması nedeniyle bu proje, e-Türkiye bilgi sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.
GİMOP PROJESİ	Kurumun Dünya Bankası kredisiyle finanse edilen Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesiyle esas olarak tüm gümrük idarelerini modernize etmek ve daha etkin kılmak, yasal ticareti kolaylaştırmak ve yasadışı ticareti önlemek, tüm gümrük işlemlerini otomatik hale getirmek suretiyle gümrük işlemlerinde karşılaşılan sorunları gidermek amaçlanmıştır. Projenin hayata geçirilmesiyle her türlü gümrük işleminin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi sağlanmış, bu sayede evrak fazlalığı ortadan kalkmış, bürokratik işlemler azaldığından gümrük işlemlerinin takibi daha kolay hale gelmiş ve sürekli güncel dış ticaret istatistiklerine ulaşabilmek mümkün olmuştur. Proje ile somut olarak: • Ticaret çevresine daha iyi hizmet verilmesi, • Gümrük mevzuatının yeknesak uygulanması, • Daha etkin insan kaynakları yönetimi, • Dış Ticaret istatistiklerinin daha etkin ve hızlı üretilmesi, • Daha etkin vergi tahsilâtı, • Gümrük denetimlerinin seçici ancak daha etkin yapılması, • Gümrük işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amaçlanmıştır
VEDOP PROJESİ	Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP) ile iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar, destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. 22 il

	merkezinde 153 vergi dairesine yaygınlaştırılmıştır. 2002 yılında tam otomasyon projesinin tüm ülkeye yaygınlaşması Vedop-2 olarak adlandırılan proje ile gerçekleştirilecektir. Maliye Bakanlığı bu proje ile vergi mükellefini bir müşteri olarak görüp, müşteri tatminini sağlamayı hedeflemektedir. Projenin uygulanması ile vergi dairelerindeki işlemler hızlanmış, raporlama ve sorgulama işlemleri kolaylaşmıştır. Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Projesi (EBTİS) geliştirilerek bankalara yapılan vergi ödemelerinin bankalardan Gelirler Genel Müdürlüğü bilgi işlem merkezine manyetik ortamda gönderilmesi ve mükellef hesaplarına işlenmesi sağlanmıştır
UYAP PROJESİ	Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) ile bütün mahkemeler kendi aralarında ve yüksek mahkemelerle, ayrıca kamu kurum ve kuruluşları ile birbirine bağlanması amaçlanmıştır. Böylece yargı ile ilgili bilgi ve belge akışı hızlanacak, hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, Anayasaya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun biçimde gerçekleşecektir. 2000 yılında başlanılan projede 2004 yılının şubat ayından itibaren ikinci aşamaya geçilmiştir. İkinci aşama taşra birimlerinin otomasyonudur. UYAP, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile bütünleşecek şekilde hazırlanmaktadır. Bu sayede nüfus kaydının örneği birkaç dakika içinde mahkemeye getirtilebilecektir. Bu proje ile tüm yargı hizmetlerinin kalitesi de yükseltilmiş olacaktır.
İLEMOD PROJESİ	İl Envanteri Modernizasyonu (İLEMOD) projesine 1996 yılında başlanmış ve 2001 yılında il ve ilçe düzeyinde il Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri tarafından toplanmış ve envanter defterine kayıt edilmiş olan 15 yıla ait yaklaşık 100 milyon veri merkez sistemine aktarılmıştır. Bu proje ile il envanterlerinin ve kırsal altyapı hizmetlerinin uygulama ve izlenmesinde modernizasyon amaçlanmaktadır. Proje geliştirilen yeni yazılımlarla merkezi yönetimin, taşra mülki kademeleri ile veri alışverişini gerçekleştirebilmesi amacıyla sürdürülmektedir.
POL-NET PROJESİ	Polis Ağı Oluşturma (Pol-Net) 2000 projesi 1989 yılında başlamış ve 2002 yılından itibaren Emniyet Teşkilatının kullanımına açılmıştır. POLNET kapsamında 39 ana uygulama, 51 sorgu programı, 20 lokal uygulama ve çok sayıda istatistik programı şu anda hizmet vermektedir. Projenin amaçları ise; • Polisin, görevin gerekli kıldığı her türden bilgiye en hızlı, kolay ve güvenilir şekilde ulaşmasını sağlamak, • Ulusal ve uluslar arası bütün bilgi ağı ve bankaları üzerinde sorgulama yapılmasına olanak tanımak, • Delillerin daha hızlı toplanması ve değerlendirilmesi, • Birimler arası koordinasyonun daha çabuk sağlanması ve zaman-mekân sınırının kaldırılması, • Parmak izi, balistik karşılaştırmalar, DNA analizleri, kan ve doku tahlilleri gibi gelişmiş laboratuvar gerektiren hizmetlerin PolNet üzerinden polisin hizmetine sunulması, • Bürokrasiyi azaltmak, işlemlere hız kazandırmak, maliyetleri düşürmek, • Vatandaşa ihtiyaç duyduğu bilgilere her an ulaşma imkânı sağlamak, • Trafik ve genel denetimlerine hız kazandırmak, • Pasaport ve ruhsat benzeri işlemlerin çevrimiçi yapılabilmesidir. Proje ile somut olarak aşağıdaki faydalar sağlanmıştır: • Bilgiye hızlı ulaşım sayesinde gözaltı süreleri kısalmış ve gereksiz gözaltılar azaltılarak insan hakları konusunda gelişme sağlanmıştır. • Güvenlik soruşturmasında süre kısalmış ve yazışma oranı azaltılmıştır.

	• Artan is hacmine rağmen büro işlerinde çalışan personel sayısı azalmış, daha çok personel aktif görevlere kaydırılmıştır. • PolNet için yapılan yatırımlara rağmen, personel ve diğer giderlerden sağlanan azalmalarla genel anlamda tasarruf sağlamıştır. • Bazı yazışmalar, işlemler ve kontroller sistem tarafından otomatik olarak yapılmaktadır. Örneğin, Araç Tescil Bilgi Sistemi bünyesinde tescili yapılmak istenen aracın çalıntı olup olmadığı, üzerinde rehin, haciz vb. kısıtlamaların olup olmadığı otomatik kontrol edilmekte ve gerekiyor ise ilgili yazışma evrakları sistem tarafından üretilmektedir. PolNet'in diğer Bilgi Sistemlerinde de benzer uygulamalar mevcuttur. • Ortak bir veritabanına ulaşımın sağlanması ile birimler arası koordinasyon artmış, bilgiye ulaşmada zaman, mekan ve sınır kavramı ortadan kalkmıştır. • Personel arası iletişim elektronik ilan panoları, e-posta vb. tekniklerle iyileştirilmiştir. • internet ve mobil uygulamalarla yerinden hizmet çalışmaları başlamıştır. Vatandaşlar Emniyet birimlerinde yapacakları işlemlerle ilgili bilgiyi, internet kullanarak öğrenebilmekte, Pasaport ve Ehliyet işlemleri müracaatları internet üzerinden yapılabilmektedir. • Uluslar arası (İnterpol, Europol vb.) ve kurumlar arası bazı işlemler elektronik ortama taşınmıştır. • Hudut kapıları ve hava limanlarındaki kuyruklar azalmıştır. • Teşkilat içi evrak akışı elektronik ortama aktarılmış, evrak akışı hızlandırılmış yazı bekleme süresi azaltılmıştır. • Teşkilat mensuplarına intranet üzerinden eğitim olanakları sağlanmıştır.
TAKBİS PROJESİ	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Bilgi Sistemi (TAKBİS) projesine 2001 yılında başlanmıştır. Ülke genelinde tapu kadastro hizmetlerinin Coğrafi Bilgi Sistemi/Arazi Bilgi Sistemi felsefesi çerçevesinde analiz edilerek sorunlar ve çözüm yollarının bulunması, tapu kadastro hizmetlerinin bu yolla elektronik olarak yerine getirilmesi, yerel yönetimlerin ve ilgili kuruluşların teknik anlamda tapu ve kadastro ile ilişkilerinin belirlenmesi, yerel yönetimlere ve ilgili diğer kurumlara arazi bilgi sistemi mantığında doğru, güvenilir ve güncel bilgilerin sunulması hedeflenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde ülkemizdeki bütün tapu müdürlüklerinde bulunan tapu defterleri merkez sistemine aktarılmış olup artık hem vatandaşların tapu ile ilgili olan iş ve işlemleri hem de kamu kurumlarının tapu kadastro ile ilgili olan iş ve işlemleri artık çok hızlı bir şekilde yerine getirilmektedir.

Kaynak: Devlet Planlama Teskilatı, e-DEVLET PROJE VE UYGULAMALARI, Eylül, Ankara, 2005 ve Yüçetürk, 2002:151-52.

3.1.3 Türkiye’de Nüfus Hizmetlerinin Elektronik Hizmet Olarak Sunulması: MERNİS

1972 yılında yürürlüğe giren 1587 sayılı Nüfus Kanunu ile doğan ve tamamlanması yaklaşık 35 yıl süren “Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi – MERNİS Projesi” fikri Devlet Planlama Teşkilatı tarafından projelendirilerek uygulanması yolunda ilk adım atılmıştır. Kasım 2002 sonu itibariyle MERNİS veritabanı tam olarak kurulmuş ve MERNİS sisteminin tam olarak çalışması sağlanmıştır. Fakat proje tam olarak Ocak 2003 itibariyle tamamlanmıştır. MERNİS, nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamında tutulmasına, toplanan bilgilerin kamu hizmetleri ve vatandaş için çok yönlü değerlendirilmesine, nüfus hizmetlerinin bu esaslara göre yeniden düzenlenmesine yönelik bir projedir. MERNİS Projesi, tüm yurttaşların kimlik bilgilerinin ortak bir veri tabanında toplanarak, her bir yurttaşın verilecek kimlik numarası ile bu bilgilere erişimin yetkili kurumlarca sağlanması mantığına dayanmaktadır. MERNİS Projesi kapsamında hayatta olan olmayan 120 milyon kişiye kimlik numarası verilmiştir (Uçkan, 2003: 290).

3.2 MERNİS’in Tanımlanması

Kısaca MERNİS Projesi olarak adlandırılan Merkezi Nüfus İdare Sistemi Projesi tüm kişisel hal olaylarına ait bilgileri elektronik ortama aktaran, bu bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliğin yurdun 967 merkezinden güncellenmesini sağlayan ve bunu bir ağ üzerinde güvenle paylaştıran bir projedir. Proje, dünyada ilk e-Devlet projelerinden olup ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılacak olan projelere örnek olmuştur.

MERNİS veri tabanındaki kişi kayıtlarına Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası verilmiş, böylece bireyler değişmez tek bir numara ile tanımlanmıştır. Bugün yaşamın her alanında kullanılan Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası kişiyi tanımlar tek numara olmuştur. Böylece birçok numara -26 adet- kullanılması uygulamasına da son verilmiştir (NVİGM, MERNİS,

1998; 39). Kurumlar ve diğer tüzel kişiler artık işlemlerinde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasını kullanacaklardır.

Kamu ve özel kuruluşların, hizmet alan vatandaşları tanıyıp konumlandırması bu sayede daha kolay ve güvenilir olmuştur.

MERNİS içerdiği bilgiler itibariyle yurdumuz için önemli bir bilgi bankasıdır. Burada yer alan demografik bilgiler gerek devletin, gerekse bireylerin iş ve işlemlerinde kullanabileceği önemli bilgilerdir.

MERNİS devam eden bir hizmet sürecidir. Teknolojik imkânlar ve bu imkânlardan faydalanma arttıkça ana proje içerisinde alt projeler geliştirilerek sistemin içeriği genişletilmekte, sürekli güncelleme yapılmaktadır. Projenin ilk halinde bulunmayan ve başlangıçta teknolojik ve ekonomik açılardan mümkün görülmeyen bazı yeni açılımlar günümüzde sırasıyla hayata geçirilmekte, proje her geçen gün çağdaş yapısını daha da güçlendirmektedir (www.nvi.gov.tr).

Proje ile nüfus kütükleri üzerinde tam bir denetim kurmak ve nüfus kütüklerini güvenilir belgeler haline getirerek hizmette sürat ve verimliliği sağlamak, merkezde bir bilgi bankası oluşturarak bilgileri kamu hizmetleri açısından değerlendirmek ve nüfus istatistikleri elde etmek, isim benzerliği nedeniyle ortaya çıkan aksaklıkları gidermek ana hedefler olmuştur. Proje kapsamında nüfus kayıtları bilgi işlem ortamına aktarılarak merkezi nüfus veri tabanı oluşturulmuş, her bireye kimlik numarası verilerek isim benzerliği sorunu ortadan kaldırılmış, nüfus istatistikleri daha sağlıklı ve güvenilir olarak alınmaya başlanmıştır. Ayrıca uygulamaya geçmiş olan Kimlik Paylaşım Sistemi, Adres Kayıt Sistemi gibi alt projeler ile de kamu kurumları arasında hizmet akışı hızlandırılmaya ve doğru adres bilgisi tutulması sağlanmaya çalışılmaktadır.

3.3 MERNİS'in Kuruluş Süreci

Nüfus hizmetlerinin merkezi bir yapı içerisinde yürütülmesi fikri 1972 yılında çıkartılan 1587 sayılı Nüfus Kanununa dayanmaktadır. Bu fikir 1976

yılında proje haline getirilmiştir. MERNİS Projesi ile ilgili çalışmalar 1980 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesine devredilmiş, 1982 yılında proje uygulama çalışmaları başlamıştır. 1996 yılında Dünya Bankası projeyi Özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı (PİAL) kapsamına almış ve 1997 yılından itibaren proje hız kazanmıştır (NİGM, Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetlerinde e-Dönüşüm, 2007; 9–10).

20 Ocak 2003 tarihinde MERNİS uygulamaya geçirilerek nüfus müdürlükleri arasındaki iletişim çevrim içi (on-line) olarak sağlanmış, bireylerin nüfusa kayıtlı oldukları yere bakılmaksızın bulundukları yer nüfus müdürlüğünden anında hizmet almaları gerçekleştirilmiştir. Çevrim içi uygulama ile nüfus olaylarının tescili, nüfus kayıt örneği ve nüfus cüzdanı alımı kolaylaşmıştır.

Örnek olarak, Elazığ/Ağın nüfusuna kayıtlı Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı, Çankaya Nüfus Müdürlüğüne başvuruda bulunarak nüfus kayıt örneğini ve nüfus cüzdanını çok kısa sürede alabilmektedir

3.3.1 Sistem ve İletişim Altyapı Kuruluş Süreci

MERNİS Projesinin iletişim altyapısının kuruluş süreci Mart 2000 tarihinde kurulan bir komisyonun ön analiz çalışmaları ile başladı. Daha sonra:

- a. Konu ile ilgili teknolojik kaynak taraması yapılarak Türk Telekom'un alt yapısı incelendi,
- b. Sektör firmalarından çözüm önerileri alındı,
- c. Oluşturulan taslak ile MERNİS Projesinin iletişim mimarisi oluşturuldu,
- d. Projeye kaynak sağlamak amacıyla girişimlerde bulunuldu,
- e. Şubat-Haziran 2001 tarihlerinde teknik şartname imzalandı, ancak 2001 krizi nedeniyle-dolar kuruna bağlı olarak donanım fiyatları artmış bu nedenle 2001 yılı yatırım ödeneği olan 4,2 milyar TL

yetersiz kalmıştır- projede aksamalar oldu ve projenin bir yıl daha uzatılarak maliyetinin revize edilmesi gerekli hale geldi,

- f. 21 Ağustos 2001 tarihinde Türk Telekom A.Ş. ile protokol imzalandı,
- g. 13 Aralık 2001 tarihinde ihale gerçekleştirildi,
- h. 25 Aralık 2001 tarihinde konsorsiyum (Koç-Meteksan) ile sözleşme imzalanarak projeye başlandı,
- i. 1–30 Nisan 2002 tarihleri arasında Ankara ve Kırıkkale illerine bağlı ilçe nüfus müdürlükleri pilot bölge seçilerek çevrim içi bağlantı kuruldu ve işlemlere başlandı. (NVİGM, MERNİS, 1998)

3.3.2 Proje Süreci ve Yürütülen Faaliyetler

MERNİS Projesinin kuruluş sürecini etkileyen olayları ele alıp incelersek:

3.3.2.1 Dünya Bankası Kredisi

Dünya Bankası'ndan sağlanan kredi ile ülkemizde, vergi tahsilâtının etkin şekilde yürütülmesi ve sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesini amaçlayan Özelleştirme Uygulaması ve Sosyal Güvenlik Ağı (PIAL) projesi başlatılmıştır. MERNİS Projesi kapsamında her bireye bir kimlik numarası verilme uygulamasının bu projenin daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacağı düşüncesiyle, MERNİS Projesinin de PIAL kapsamına alınması Dünya Bankası'nca uygun görülmüş ve MERNİS Projesi fizibilite raporu hazırlanmıştır.

Dünya Bankası bu proje için 1997 yılında 5,5 milyon dolar kredi aktarmış, kredinin 3,5 milyon doları kullanılmıştır. İlçelerin bilgisayar donanımlarının bir kısmı alınmış ve sistem mühendisliği ihalesi yapılmıştır. Bu kredinin kullanılmasından sonra projenin yürütülmesi ve tamamlanması

Nüfus Hizmetleri Güçlendirme Vakfı tarafından “Nüfus Kayıt Örnekleri” için hizmet alan bireylerden alınan ücretler ile sağlanmıştır (www.nvi.gov.tr).

3.3.2.2 İlçe Bilgisayar Altyapısının Kurulması ve Bilgisayar Alımı

MERNİS fizibilite raporu gereğince, ilk olarak 1998 yılında ilçe bilgisayar sisteminin alt yapısının kurulması çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar ile bilgisayar bağlantı kabloları ve elektrik alt yapıları tamamlanmıştır (www.nvi.gov.tr).

İlçelerde sunucu-istemci (client-server) bilgisayar mimarisinin uygulanmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda sunucu, kişisel bilgisayar ve yazıcıların satın alınma işlemleri 1997 yılında tamamlanmış, MERNİS geçici yazılımı yüklenerek 923 ilçe nüfus müdürlüğüne gönderilmiştir. 1998 – 2000 yılları arasında da ilçe nüfus müdürlüklerinin taleplerine göre bilgisayar alımları devam etmiş, bazı nüfus hizmetleri bilgisayar aracılığıyla verilmeye başlanmıştır.

Tüm nüfus kayıtlarını kapsayacak olan veri tabanının kurulacağı ana bilgisayar sistemi Kasım 2000 tarihinde satın alınmış, Aralık ayı içerisinde kurulumu tamamlanarak kullanıma açılmıştır.

3.3.2.3 Personelin Eğitimi ve Veri Giriş Çalışmaları

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan 5 bilgisayar laboratuvarında 1998 – 2001 tarihleri arasında ve 280 dönemde 6200 personele bilgisayar eğitimi verilmiştir (www.nvi.gov.tr).

Eğitilen nüfus personelinin çalışmaları ile yazılı nüfus aile kütüklerindeki bilgilerin bilgisayar ortamına aktarma ve güncelleme işlemleri, 1999 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. 923 nüfus müdürlüğünde bulunan aile kütüklerindeki 122.145.860 milyon nüfus kaydı bilgisayar ortamına aktarılmıştır (www.nvi.gov.tr).

3.3.2.4 Yazılım Çalışmaları ve Ulusal Ağın Kurulması

Merkez ve ilçelerde kullanılacak olan MERNİS yazılımı 1998 yılı Haziran ayında ihale edilmiştir. Yüklenici firma yazılımı 1 Mart 2000 tarihinde teslim etmiş, 3 Nisan–27 Mayıs 2000 tarihleri arasında merkez ve 8 ilçede pilot uygulama yapılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda yazılımın uygulanmasına karar verilmiş, 1340 ilçe personeli eğitime tabi tutularak yazılım 3 Temmuz–21 Ekim 2000 tarihleri arasında ilçe bilgisayarlarına yüklenmiştir. 122.145.860 kaydın nüfus bilgilerini içeren uygulama programları yaygınlaştırılmış ve merkezde bilgi bankası oluşturulmuştur.

3.3.2.5 Mevzuat Çalışmaları

MERNİS Projesi kurulurken sistemin eksiksiz olarak çalışması için başta nüfus hizmetleri ile ilgili olmak üzere proje ile ilgili bir takım kanunlar değiştirilmiştir ve yeni yönetmelikler hazırlanmıştır. MERNİS Projesini çok yakından ilgilendirilen kanunlardaki değişimleri tek tek ele alırsak:

3.3.2.5.1 1587 Sayılı Nüfus Kanunu ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

Kamu düzeninin temel dayanağını oluşturan nüfus kayıtlarının tutulması ve sürekliliklerinin sağlanmasına ilişkin düzenlemeler Türk Medeni Kanunu ve Nüfus Kanununda yer almaktadır.

Türk toplumunun sosyal ve ekonomik hayatında meydana gelen çok hızlı değişme ve gelişmeler sebebi ile resmi işlemlerde uygulanan yöntemleri basitleştirmek ve uygulamada görülen formaliteleri kaldırmak zorunlu hale gelmiştir.

Soruna köklü ve kalıcı bir çözüm getirmek için nüfus hizmetlerinin modernize edilip sürat ve verimliliğin artırılması amaçlanmış, bu nedenle MERNİS projesi çalışmalarına başlanmıştır. Gerek bu çalışmalar sırasında elde edilen bulgular, gerekse 1587 sayılı Nüfus Kanununun 34 yıllık

uygulaması sonucu tespit edilen aksaklık ve boşlukları gidermek amacıyla, mevzuatta önemli değişikliklerin yapılması gerektiği anlaşılmış ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu yerine 24.04.2006 tarihinde 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu çıkartılmıştır.

Yine 743 sayılı Türk Kanuni Medenisi 22.11.2001 tarihinde değiştirilmiş ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 08.12.2001 tarihli 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikler ile:

- a. Yerleşim yeri (ikamet) adreslerinin nüfus hizmetlerinin bütünlüğü içerisinde güncel olarak tutulması öngörülmüştür,
- b. Kurumlardaki her türlü işlemde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası kullanılması esası getirilerek işlemlerde sürat ve etkinlik sağlanmaya başlanmıştır,
- c. Zihinsel özürlü olan bulunmuş onsekiz yaşından büyük kişilerin kayıtlarının kolaylıkla tescil edilmesi gerçekleştirilmiştir,
- d. Aile ve hayati istatistiklerin oluşturulmasında MERNİS veri tabanındaki bilgilerin kullanılmasına başlanarak bu alanda önemli ölçüde tasarruf sağlanmıştır,
- e. Türkiye’de herhangi bir amaçla en az altı ay süreli yabancılara ait ikamet tezkeresi alan yabancıların bağımsız bir kütüğe kayıt edilmesi ve yabancılar kimlik numarası uygulaması başlatılarak, yabancılarla ilgili iş ve işlemler kolaylaştırılacaktır.
- f. Tanınan çocukların babalarının hanesine, baba soyadı ile ve annelerinin kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgileri belirtilmek suretiyle tescil edilmeleri imkânı sağlanmış, bu konuda çıkan sorunlar giderilmiştir,
- g. Nüfus kütüklerinde rumi ve hicri tarihler miladi yıla çevrilerek uygulamada rastlanılan eksiklikler giderilmiştir,

h. Nüfus kütüklerinde doğum tarihleri ay ve gün eksikliği bulunan vatandaşlarımızın kayıtlarında bu eksiklik giderilerek, bürokratik işlem ortadan kaldırılmıştır.

3.3.2.5.2 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Türk Vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi 11.02.1964 tarih ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanun ile düzenlenmiştir. Hazırlandığı dönemin anlayış ve şartlarını taşıyan bu kanun da yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmüş ve bazı değişiklikler yapılmıştır.

Türk vatandaşlığından çıkma izni ile yeniden vatandaşlığa alınmayı Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlı kılan TVK'nun 20 nci maddesi son yıllarda artan ve sayıları yüz binleri bulan talepler düşünülmüş 12.06.2003 tarihinde değiştirilerek çıkma ve yeniden vatandaşlığa alma yetkisi İçişleri Bakanlığına verilmiştir ve bu işlemlerdeki süre kısaltılmıştır,

Türk vatandaşı erkek ile evlenerek vatandaşlığımızı evlenme anında kazanan yabancı kadın için 12.06.2003 tarihinde Türk Vatandaşlığı Kanununda yapılan değişiklik ile evlenme tarihinden itibaren 3 yıl bekleme şartı getirilmiştir. Böylece art niyetli kişilerce yapılan formalite evliliklerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Yine evlenme yoluyla Türk Vatandaşlığının kazanılması konusunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin giderilmesi amacıyla Türk Vatandaşı kadın ile evlenen yabancı erkeğe de Türk Vatandaşlığını kazanabilme hakkı getirilmiştir.

İllerde vatandaşlık başvuru inceleme komisyonları oluşturulmuştur, başvuru sonuçlarının internet aracılığı ile öğrenilmesi sağlanmıştır

3.3.2.5.3 Bürokratik İşlemlerin Azaltılması

Nüfus müdürlükleri bireylerin sıkça uğradığı, yurt genelinde yoğun şekilde hizmet veren birimlerden biridir. Nüfus işlemlerinin düzenli ve süratli

bir şekilde yürütülmesi, nüfus müdürlüklerinin mevzuat çerçevesinde kendilerine düşen görevleri yerine getirmeleri ile mümkündür. Bu amaçla, nüfus müdürlüklerinde yaşanan sorunların en kısa zamanda yerinde çözülmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Son yıllarda uygulamanın kolaylaştırılması amacıyla bazı değişiklikler yapılmıştır.

Din değiştirme; önceki uygulamada nüfus kayıtlarındaki din hanesinde değişiklik yapmak isteyen bireylerden mensup olduğu dini makamdan alınmış ihtida belgesi istenmekte, belge getirildiğinde de valilik aracılığıyla görüş sorulmakta işlem oldukça uzamakta idi. Ancak 24.12.2004 tarihinde yayınlanan 2004/47 sayılı genelge ile yapılan değişiklik sonrasında ilgilinin yazılı beyanı yeterli görülmekte ve gerekli düzeltme bu beyana göre yapılmaktadır.

Nüfus Cüzdanına Kan Grubu Yazımında; nüfus cüzdanı almak için müracaat eden bireyden resmi kan grubu belgesi isteniyor beyana itibar edilmiyordu. Yapılan değişiklik ile ilgilinin nüfus cüzdanı talep belgesinde belirtmiş olduğu beyana güvenilerek kan grubu nüfus cüzdanına yazılmaktadır.

İsim koyma; uzun yıllar tartışmalara neden olan, nüfus memuru ile hizmet alan bireyi karşı karşıya getiren sancılı bir konu iken, ilk olarak 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16 ncı maddesinin 4 ncü fıkrasında 19.07.2003 tarihinde yapılan değişiklik ile "kamuoyunu incitici bir yönünün bulunmaması ve Türk Alfabesine uygun olması şartıyla" istenilen ismin konulabilmesi sağlanmıştır. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda isim koyma ile ilgili herhangi bir açıklama bulunmadığından sorun kendiliğinden çözülmüştür.

Tablo 11. Türkiye’de En Çok Kullanılan İlk 5 Erkek ve Kadın Adı;

ERKEK ADI	KADIN ADI
Mehmet	Fatma
Mustafa	Ayşe
Ahmet	Emine
Ali	Hatice
Hüseyin	Zeynep

NVİGM İstatistik Daire Başkanlığı 2010

Nüfus Kayıt Örneği; almak için talep formunun doldurulduğu, 3-5 gün faks cevabının beklendiği uygulama sona erdirilerek kişinin şahsi veya birinci derece akrabalarının başvurusu halinde nüfus kayıt örneğinin düzenlenerek teslim edilmesi uygulaması getirilmiştir.

KPS Projesinin faaliyete geçmesiyle birlikte; kamu kurum ve kuruluşlarının ihtiyaç duydukları kişi bilgilerine elektronik ortamda hızlı bir biçimde erişim sağlanmıştır. Bu sayede MERNİS veri tabanındaki bilgilerin kurumlar tarafından tekrar edilmesi önlenerek, bu iş için harcanan mesai, teknik araç ve gereç ile iletişim giderlerinden tasarruf edilmektedir (NVİGM, Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetlerinde e-Dönüşüm, 2007; 26).

3.3.2.6. Merkezi Yazılım (Web Tabanlı) Uygulamasına Geçiş

MERNİS projesi uygulama yazılımı, merkeze çevrimiçi (on-line) olarak bağlı 967 nüfus müdürlüğünde veri tabanları üzerinden çalışmaktadır. Bu şekliyle MERNİS’in veri tabanı dağıtık yapıdadır. Web tabanlı uygulamaya geçiş ile birlikte:

- Dağıtık veri tabanı yapısından kaynaklanan bakım ve işletim maliyetleri düşecektir,
- Daha düşük maliyetle daha yüksek performans elde edilecektir,
- Dağıtık yapıdan kaynaklanan veri tutarsızlıklarının önüne geçilecektir,

- d. Veriler sadece merkezde tutulacağından nüfus müdürlüklerinde veri yedekleme ihtiyacı olmayacak, kartuş, disk gibi yedekleme üniteleri kullanılmayacaktır,
- e. Nüfus müdürlüklerinde sunucu (server) bulunmayacaktır ve arızalara dayalı sürekli bir kesinti olmayacaktır.

MERNİS merkezi yazılım projesi kapsamında geliştirilecek yazılım ve verilecek hizmetler ile dağıtık yapıda, istemci-sunucu mimarisinde çalışan MERNİS uygulama yazılımlarının, merkezi tek bir veri tabanı üzerinde ve merkezi yazılımlar ile gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda ilçe istemci bilgisayarlarının işletim sistemi, güvenlik ve kullanıcı sistemi yöntemlerinin merkezden yapılabilmesi sağlanacaktır. MERNİS merkezi yazılım projesi sayesinde dağıtık yapının getirdiği sunucu bakımları, işletim, sürüm yönetimi, yedekleme ve sistem yönetimi konusundaki zorluklar ortadan kalkmış olacaktır (www.nvi.gov.tr).

3.3.2.7 Çağrı Merkezi

Bilgi işlem ortamına aktarılan nüfus kütük kayıtlarının kontrol edilip güncel tutulmasının sağlanması ve çalışmalar sırasında bilgisayar sistem veya donanımlarında meydana gelen arızaların giderilmesi amacıyla Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur.

Bu merkezde çalışan personel bilgisayar sistemleri ve arızaları ile ilgili olarak eğitimden geçirilmiş 16.06.1998 tarihinden itibaren 10 telefon hattı ile ilçe nüfus müdürlüklerine hizmet vermeye başlamıştır (www.nvi.gov.tr).

3.3.3 MERNİS Projesinin Tarihçesi

MERNİS Projesinin tarihsel gelişim sürecini aşağıdaki gibi özet bir şekilde ele alabiliriz.

MERNİS Projesi fikri 5 Mayıs 1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu ile doğmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi bu Kanuna 3080 sayılı Kanunla eklenen ek 4 üncü maddesinde bilgi alışverişini kolaylaştıracak ve kayıtlar arasında bağ oluşturacak bir numara sistemi öngörülmüştür. 1976 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından projelendirilmiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde Ortadoğu Teknik Üniversite'sine (ODTÜ) ihale edilen projenin 1982 yılında uygulama çalışmaları başlamıştır. 1982–1996 yılları arasında da bu çalışmalara devam edilmiştir. 1990'ların sonlarına doğru Dünya Bankası MERNİS projesini Özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı (PIAL) kapsamına almış ve proje fizibilite çalışması yapılmıştır (1996).

30 Kasım 1997 tarihinde milletvekili dağılımının belirlenmesi ve projenin hayata geçirilmesi için gerekli bilgilerin derlenmesi amacıyla 4300 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan ödeneğin kullanılması ile MERNİS Projesi hız kazanmıştır. Yine aynı yıl içinde MERNİS Projesi yönetim şeması oluşturulmuş ve Dünya Bankası MERNİS Projesine kaynak aktarmıştır.

Gerekli kaynaklar sağlandıktan sonra 1997–1999 yılları arasında Genel Müdürlük ve 923 ilçe nüfus müdürlüğünün altyapısı tamamlanarak bilgisayar sistemleri ve Genel Müdürlük ile İlçe Nüfus Müdürlüklerinde bulunan Sunucu ve Kişisel Bilgisayarlara İşletim Sistemleri ve Veri Tabanı Yönetim Sistemleri kurulmuştur. Altyapılar ve sistemler tamamlandıktan sonra da bilgisayara aktarma işlemleri başlamış ve 1997–1999 yılları arasında nüfus kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

1998 yılında ilçe nüfus müdürlüklerine destek vermek amacıyla Acil Destek Merkezi (call center) kurulduktan sonra 1998–2000 yılları arasında MERNİS uygulama yazılımları gerçekleştirilmiştir.

MERNİS Projesini yürütecek personele yönelik olarak 1997–2002 tarihleri arasında 6500 personele bilgisayar teknolojileri konusunda eğitim verilmiştir. Eğitimin tamamlanmasını takiben mevcut nüfus personeli ile hazırlanan veri giriş programını kullanarak nüfus bilgilerinin bilgisayara aktarma çalışmalarına 1998 yılında başlanmıştır. Yoğun bir çalışmadan sonra 122.145.860 kişi kaydının girilmesi 1999 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. Kayıtlar girildikten sonra isim benzerliğinden kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılması, kimlik tespitinin hızlı bir şekilde yapılması, kişinin doğumundan itibaren tüm işlemlerinin ortak numara ile yürütülmesi, kamu kuruluşları arasında bilgi alışverişinin kolaylaştırılması, vatandaşa daha hızlı hizmet verilmesinin sağlanması amaçlarıyla, 28 Ekim 2000 tarihinde, her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına tek bir Kimlik Numarası verilmiş bulunmaktadır. T.C. Kimlik Numarası bilgi içermeyen 11 haneli bir sayıdan oluşmaktadır. Kimlik numarasının doğruluğunun sağlanması amacıyla son iki rakam sağlama alanı olarak kullanılmaktadır. Bugüne kadar 560 kamu kurum ve kuruluşuna kendi sistemlerinde kayıtlı kişilere ait T.C. Kimlik Numaraları transfer edilmiştir. Vatandaşların kimlik numaralarını kolayca öğrenebilmeleri amacıyla, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün internet sitesinde kimlik numarası öğrenme modülü bulunmaktadır (www.nvi.gov.tr).

Kimlik numaralarının verilmesinden sonra ulusal ağın kurulması çalışmaları başlatılmıştır. İlçe nüfus idarelerinin merkezle on-line çalışmalarına olanak vermek amacıyla, MERNİS iletişimi ağının kurulması çalışmalarına 2002 Ocak ayı itibariyle başlanılmıştır. Uygulama 18 Mart 2002 tarihinden itibaren öncelikle iki pilot ilde (Ankara, Kırıkkale) başlayarak daha sonra Türkiye genelinde yaygınlaştırılmıştır. 2002 yılı sonu itibariyle 967 İlçe Nüfus Müdürlüğü ve merkez on-line olarak çalışmaya başlamıştır.

MERNİS Projesinin uygulamaya geçmesi ile beraber projenin vatandaşlara ve kamu kuruluşlarına tanıtımı büyük önem kazanmıştır. Bu kapsamda gerek yazılı basında gerekse görsel medyada gerekli tanıtım programları yapılmış ve uygulamanın getireceği yararlar kamuoyuna anlatılmıştır. Genel Müdürlüğün tanıtılması ve yapılan faaliyetlerin anlatılması

ve TC Kimlik Numarasının kolayca öğrenilebilmesi amacıyla www.nvi.gov.tr adıyla bir internet sitesi faaliyete geçirilmiştir.

MERNİS Projesi çerçevesinde ilçe nüfus idarelerinin merkezle on-line çalışmasının sağlanmasından itibaren ilçe nüfus idarelerinin iş süreçlerinin yeniden tanımlanması zorunlu hale gelmiş ve bu konuda hazırlanan genelge ve yönetmelikler uygulamaya konulmuştur. Kimlik Paylaşım Sisteminin 2004 yılında uygulamaya konulması ile birlikte paylaşım ile ilgili yönetim ve güvenlik esasları da ayrıca belirtilmiştir. MERNİS Projesinin en önemli amaçlarından birisi de, merkezde oluşturulan veri tabanından kamu kuruluşlarına bilgi verilmesini amaçlayan Kimlik Paylaşım Sisteminin uygulamaya konulmasıdır. Bu kapsamda, merkezde veri tabanı oluşturulmuş bulunmaktadır. 2005 yılının Şubatında tamamlanarak uygulamaya konulan Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi ile birlikte tüm kamu kurum ve kuruluşlarına MERNİS veritabanı açılarak nüfus hizmetlerinde tekrar ve zaman kaybının önüne geçilmiştir (www.nvi.gov.tr).

2006 yılının Nisanında kabul edilen Nüfus Hizmetleri Kanunu ile kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medenî durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukukî olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesinin sağlanmasının amaçlanması MERNİS'in son aşaması olarak değerlendirilebilir. Söz konusu kanunun 48 inci maddesinde Yerleşim yeri adresi ve diğer adreslere ait bilgilerin tutulmasına ilişkin politikanın oluşturulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, idarî birimlere göre genel uygulamaya geçiş tarihlerinin tespit edilmesi, ulusal adres veritabanı ile MERNİS veri tabanının ilişkilendirilmesi ve adres bilgilerinin paylaşılmasına ilişkin işlemlerin kimler tarafından yürütüleceği belirtilmektedir (Eroğlu;88-92)

3.4 MERNİS'İN HEDEFLERİ VE SAĞLAYACAĞI KOLAYLIKLAR

MERNİS Projesinin hedeflerini genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (NVİGM, MERNİS, 1998; 25):

- a. Nüfus ve vatandaşlık işlerinin modernize edilmesi,
- b. Elektronik veri tabanının oluşturulması,
- c. Nüfus kayıtlarının elektronik ortamda tutulması,
- d. Vatandaşlık hizmetlerinin optimizasyonu,
- e. Kalıcı kimlik numaralarının verilmesi,
- f. İstatistik üretiminin otomasyonu,
- g. Diğer kuruluşlara verilen bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi,
- h. Ulusal ağın kurulması,
- i. Sayısallaştırma alt sisteminin oluşturulması,
- j. Kişisel kimlik numaralarının verilmesi,
- k. Sahtecilik ve dolandırıcılığı azaltan yeni nüfus cüzdanlarının hazırlanması,

3.4.1. Nüfus Müdürlükleri Yönünden

Nüfus müdürlükleri arasında çevrim içi sistemin devreye girmesiyle, nüfus olayları kişinin kayıtlı olduğu ilçe nüfus müdürlüğü yerine kişinin ikamet ettiği ilçe nüfus müdürlüğüne yürütülebilmekte ve böylece posta ve kırtasiye işlemleri için harcanan gider azalmaktadır. Ancak nüfusun yoğun olduğu büyük ilçelerde MERNİS'in ve MERNİS ile ilişkili AKS ve KPS gibi projelerin kullanılmaya başlanması ile birlikte iş yükü artmış bulunmaktadır.

Merkezi veri tabanının kurulması ile birlikte nüfus istatistiklerinin en son ve güncel hali alınabilmekte ve ilgili kurumlara gönderilebilmektedir.

Nüfus işlemlerinde yapılması gereken hukuki denetimler bilgi işlem ortamında kendiliğinden yapılmakta ve bilgi tutarsızlıkları önlenmektedir.

Yapılan tüm işlemler merkezden izlenmekte ve hatalı işlem yapıldığında ilçe nüfus müdürlükleri uyarılmaktadır.

3.4.2 Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Yönünden

Nüfus işlemlerinin bilgi işlem ortamında gerçekleştirilmesi nedeniyle zaman kaybı azaltılmış, yapılan işlemlerde oluşabilecek hata oranı sıfıra yaklaşmıştır.

Daha önce posta ile istenen ve bir ayda sonuç alınabilen -bazen de alınamayan- nüfus kayıt örneği, faksın kullanılmaya başlamasıyla birlikte bir haftada alınmaya başlanmış ancak bu sürede vatandaşların işlemlerini istedikleri zamanlarda yapmaları için yeterli olmamıştır. Nüfus kayıt örneğinin temini için haftaların hatta ayların konuşulduğu eski sistem, günümüzde yerini birkaç dakika içerisinde talep edilen belgenin düzenlenerek ilgisine teslim edildiği modern bir sistem haline gelmiştir²⁴.

Daha önce elle yazılan nüfus cüzdanlarının düzenlenmesinde bilgisayar yazıcıları kullanılmaya başlanmış, yazım yanlışları önlenmiştir.

Eski sistemde çok uzun sürelerde tamamlanabilen bir takım nüfus işlemleri kısa sürede tamamlanmaya başlamış, bugün git yarın gel anlayışı kaldırılmıştır.

Kimlik paylaşım sisteminin devreye girmesiyle diğer kamu ve özel sektör kuruluşlarından hizmet alan vatandaşların işlemleri nüfus müdürlüğünden getirmeleri gereken belgelere gerek kalmadan yapılabilmekte, ilgiliye ait bilgiler ortak paylaşım alanından alınarak kullanılabilir.

3.4.3 Yabancı Ülke Vatandaşları Yönünden

Türkiye'deki yerleşik yabancılara tek kimlik numarası verilmesi projesi doğrultusunda, Türkiye'de ikamet eden ve en az altı ay süreli yabancılara ait

²⁴ Çankaya İlçe Nüfus Müdürü Mustafa Güngörlü'nün bilgi notu.

ikamet tezkeresi alan yabancılara “Yabancı Kimlik Numarası” verilmesi işlemi sonuçlandırılmıştır.

Türkiye’de ikamet eden ve en az altı ay süreli yabancılara ait ikamet tezkeresi alan yabancılardan, kayıtlarının tutulması ile ilgili olarak hazırlanan “Türkiye’de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik” 20 Ekim 2006 tarihli 26325 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kayıtların tutulmasıyla ilgili genel uygulamaya 2007 yılı içerisinde başlanılmıştır.

3.4.4 Kamu Kuruluşları Yönünden

Kamu Kuruluşları kendilerinden hizmet talep eden vatandaşların iş ve işlemlerini en kısa zamanda ve en etkili şekilde tamamlayabileceklerdir. Bu kuruluşların Kimlik Paylaşım Sistemini (KPS) kullanmaları sonucunda (www.nvi.gov.tr);

Ekonomik ve mali; Vergi tahsilâtı ve denetimi kolaylaşmış, kayıt dışı ekonomi kontrol altına alınmaya başlanmıştır,

Noter, tapu, bankacılık vb. işlemlerde MERNİS veri tabanına erişilerek kişilerin nüfus kayıtlarının doğruluğu tespit edilip dolandırıcılık ve sahtecilik ortadan kaldırılmaya başlanmıştır.

Yatırım ve planlama; Yatırımcı her kuruluş MERNİS veri tabanındaki demografik bilgileri kullanarak elde ettiği bilgilere göre üretim ve planlama yapabilecek, batık kararlar alınması önlenecektir.

Güvenlik; Ülkemize giriş ve çıkışlar daha rahat denetlenerek, sabıkalı kişiler, suçlular, trafik suçu işleyenler vb. kanun dışı eylemlerde bulunanların izlenmesi ve yakalanması kolaylaşmıştır,

Suçların önlenmesi ve suçluların yakalanmasında güvenlik birimleri, aranan kişilerin bilgilerine veri tabanından ulaşım kimlik tespiti yapabilmekte, sahte kimlik kullanımı önleyerek sahte kimlikleri tespit edebilmektedir.

Askerlik; Askerlik çağına gelen bireylerin listeleri Askere Alma Daire Başkanlığı (ASAL) tarafından zamanında MERNİS veri tabanından alınarak askere alma ve asker kaçaklarının takibi daha kolay olmuştur,

Ayrıca yaş gruplarına göre erkek nüfus bilgilerinin kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gelecek yıllardaki asker ihtiyacını ve sayısını planlamasına yardımcı olmuştur.

Sağlık; Sağlık kuruluşlarında her birey için açılan dosyalarda kimlik numarası kullanıldığından, bilgilerin bir bütün halinde tutulması sağlanmış ve sağlık hizmetlerinden yararlanma standart işlemlere bağlı olmuştur,

Sağlık sektöründe yaşanan yolsuzluklar büyük ölçüde engellenmeye başlanmış, var olanlar da ortaya çıkarılmıştır,

Sağlık alanında yapılması düşünülen siyasalar-hastane ve sağlık ocağı ihtiyacı – bundan sonra veri tabanındaki bilgilere göre planlanacaktır.

Eğitim; Okul çağına gelen çocuklar tespit edilerek okula gitmeleri sağlanmıştır,

Eğitimle ilgili tüm istatistikler doğru ve güncel olarak alınacak, eğitim siyasalarının planlanmasında kullanılacaktır.

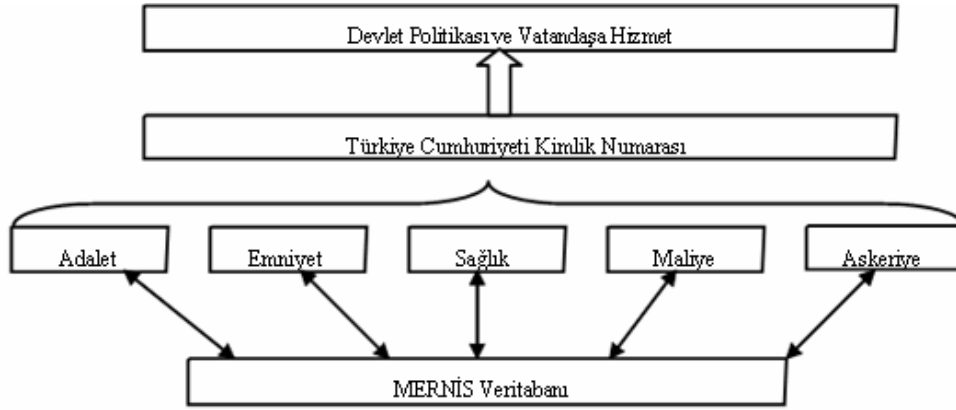
Sosyal Güvenlik; Sosyal Güvenlik Kurumları nüfus müdürlüklerinden istemiş oldukları nüfus kayıt örneğine bilgi işlem ortamında ulaşılabilmekte ve böylece kurumlar arası yazışma ortadan kalkarak işlemler daha hızlı bir şekilde yürütülebilmektedir,

Birden fazla sosyal güvenlik kurumuna üye olma, sahte kimlikle işlem yaptırma, ölen kişinin aylığını almaya devam etme gibi sosyal güvenlik alanında yapılan yolsuzluklar büyük ölçüde önlenmeye başlanmıştır.

Seçmen Kütükleri; Seçme ve seçilme yaşında olanların listeleri istendiğinde çıkartılabilmekte ve seçmen kütüklerinin oluşturulması kolaylaşmaktadır.

Adalet; Mahkemelerde davaların görülmesi sırasında kimlik tespiti yapılarak, bireyin verasete ilişkin tüm aile bireyleri belirlenmekte, nüfus kayıt

örneği alınabilmekte, böylece davaların daha hızlı şekilde görülmesi sağlanmaktadır.

Şekil 5. MERNİS Projesi ve Kamu Kurumları İle İlişkisi

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; www.nvi.gov.tr

Tablo 12. TUENA, KAMU-NET ve Çeşitli Kaynaklarından Derlenen e-Devlet Kapsamında Bulunan ve MERNİS projesinden doğrudan ve bilgi yönüyle yararlanabilecek bazı projeler.

Tarım Bakanlığı	
MIS (Management Information System) Projesi	B
TAP (Tarımsal Araştırma Projesi)	B
TUYAP (Tarımsal Uygulama, Araştırma ve Yayım Projesi)	B
Milli Eğitim Bakanlığı	
MEB-NET (MEB Yönetim Bilgi Sistemi)	B
MEB-SİS (İLSİS, OKULSİS, PERSİS Projeleri)	D, B
BİLDEMER (Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği Projesi)	D
DÖNERSİS Projesi	B
Etkileşimli Uzaktan Eğitim Kablo Yayıncılığı Uygulamaları Projesi	B
Açık Öğretim Lisesi Projesi	D, B
EMP (Eğitimde Modernizasyon Projesi)	B
Çalışma Bakanlığı	
SSK Projesi	D
Bağ-Kur Projesi	D, B
Orman Bakanlığı	
Coğrafi Bilgi Sistemleri Projesi	B
Maliye Bakanlığı	
Maliye Bakanlığı Projesi	D
GELNET Projesi (Gelirler Projesi)	D
VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon) Projesi	D
Saymanlık Projesi	D
Emekli Sandığı Projesi	D
Hukuk Bilişim Sistemi Projesi	D
TAKBİS (Tapu Kadastro Bilişim Sistemi) Projesi	D
Milli Emlak Projesi	D
Dış Ticaret Müsteşarlığı	
İHRACAT-NET Projesi (Dış Ticaretin İzlenmesi)	B
Hazine Müsteşarlığı	
HAZİNE-NET Projesi	B
TÜBİTAK-BİLTEN	
ETSOP (Elektronik Ticaret Stratejik Odak Noktası Projesi)	B
Gümrük Müsteşarlığı	
BİLGE-EDİ Projesi	D
GİBOS Projesi	D
T.C. Merkez Bankası	
EFT-I Projesi	D

EFT-II Projesi	D
EMKT (Elektronik Menkul Kıymet Sistemi Projesi)	D
Ulusal Veri Tabanları Projesi	D
TOBB	
Borsalar Arası Bilgi Ağı Projesi	D
Odalar Arası Bilgi Ağı Projesi	D
İGEME	B
GTP-NET Projesi (Küresel Ticaret Noktası Projesi)	B, D
Sağlık Bakanlığı	
Temel Sağlık İstatistikleri Modülü Projesi	D
Çekirdek Kaynak Yönetimi Sistemi Projesi	D
Hasta Takip Sistemi Projesi	D
İçişleri Bakanlığı	
İLEMOD Projesi (İl Envanterinin Modernizasyonu)	B
MERNİS Projesi	B,D
Emniyet Gn. Md.	
POL-NET 2000 Projesi	D
Mobil Bilgisayar Projesi	D
Adli Sicil Gn. Müd.	
Adli Sicil Projesi	D
Sanayi Bakanlığı	
Elektronik Ticaret Projesi	D
KOSBİLTOP (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Bilgi Toplama Projesi)	B
KOSGEB	
KOBİ-NET	D
Posta İşletmesi Gn. Md.	
Havale Çek Tahsilat Gişeciliği Projesi	B, D
OCR Projesi (Optik karakter Tanıma)	B
Elektronik Tartı ve Bilgisayar Projesi	B
İnternet Projesi	B, D
Karayolları Gn. Md.	
Yol Bilgi Ağı Projesi	B
Otomatik Geçiş Sistemi Projesi (OGS)	B
Trafik Yönetim Sistemi Projesi (TYS)	B
Acil Haberleşme Sistemi Projesi	B
Coğrafi Bilgi Sistemi Projesi	B
TCDD Gn. Md.	
Rezervasyon ve OMIS (Operasyonel Yönetim Bilişim Sistemi) Projesi	D
CTC (Merkezi Trafik Kontrol Projesi)	B
THY Gn. Md.	
Elektronik Bilet Projesi	D

Kültür ve Turizm Bakanlığı	
TURİZM-NET Projesi	B
TURSAB Projesi	B
Yurtdışı Bürolara Otomasyon Projesi	B
Devlet Malzeme Ofisi	B
Elektronik Satış Merkezi	D
Özürlüler İdaresi Başkanlığı	B
Özürlülere yönelik Bilgi Erişim sistemi	B
Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü	D
Sağlık Projesi	D,B

D: Doğrudan ulaşım olabilecek projeler

B: Bilgi alınabilecek projeler

Kaynak: Türkiye Bilişim Şurası e-Devlet Çalışma Grubu Raporu, 04-Mayıs 2002

3.5 MERNİS'İN EKSİKLİKLERİ VE MERNİS'İN UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

E-Devlet, e-Dönüşüm gibi adlar altında özellikle kamu sektöründe kamusal faaliyetlerin sürdürülmesinde bilişim sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu faaliyetler arasında kişisel verilerin işlenmesi önemli bir yer edinmektedir. MERNİS Projesi adı altında vatandaşlık numaralarının verilmesi ve nüfus bilgilerinin elektronik ortama kaydedilmesi, gibi yoğun olarak kişisel verilerin işlenmesine dayanan projeler her geçen gün artmaktadır.

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin faaliyetlerin artması ile bu alanda güvenlik sorunu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan “veri güvenliği sorunu” Türkiye’de de teorik olmaktan çok pratik bir sorun haline gelmiştir. Bu soruna ilişkin olarak çeşitli kurumlar kendi açılarından çözüm getirmeye ya da en azından özellikle internet üzerinden kişisel verilere erişime ilişkin olarak veri güvenliğinin sağlanmasına yönelik önlemler almaya çalışmaktadır. Kişisel verilerin işlenmesi ve bu bağlamda verilere erişim açısından buz dağının görünen kısmını oluşturan internet aracılığıyla erişilen

uygulamalardaki güvenlik politikaları Türkiye’de veri güvenliği politikası konusunda birçok soru ve sorunu gözler önüne sergiler niteliktedir²⁵.

En büyük sorun bilgilerin gizliliğidir. Gizlilik konusu iki farklı açıdan ele alınabilir. Birincisi kamu yönetiminin gizliliği, ikincisi ise vatandaşa ait bilgilerin gizliliğidir. İkinci gizlilik anlayışı kişiselleştirme ile de ifade edilebilir. Kamu yönetimindeki gizlilik anlayışı, kamu yönetimine ait bir takım bilgi ve belgelerin vatandaşın saklanmasıdır. Bu durum kamu kurumlarının web sayfalarına da yansımaktadır. Bu sayfalarda sadece tanıtıcı bilgiler yer almaktadır. Kamu sektöründe, internet servisleri kişiselleştirme için yapılan ciddi gayretler hala basit düzeydedir ve toplumun değil, bireyin seçimlerine bağlıdır. Kişiselleştirme on-line servisleri gizlilik hususunu akıllara getirirken, hükümetlerin dikkat etmesi gereken bir dizi konular vardır. Bunların arasında; tercih oluşumu, belli bir kesime mesaj pazarlama, teknik yetersizlik, koruyucu gizlilik standartları yer alır. Bu gibi faktörler, hükümetlerin kişiselleştirilmesi için bilgiyi kullanma, bilgiyi paylaşmasını zorlaştırır²⁶.

Sözgelimi, bireyleri tek bir numara ile her yerde izleyebilme, bilgilerini merkezileştirme ve eylemlerini bu bilgilerle eşlendirme yeteneğini kazanan devlet, herkesin gözetlenmesi ve sıkı denetim altına alınması için muazzam olanaklara sahip olacaktır. Ama yukarıda belirtilen sorunlarla ilgili gereken önlemler zamanında alınmazsa bu bilgiler kötü niyetli kişilerinde eline geçebilir ve istenilmeyen şeylerde de kullanılabilir.

MERNİS Projesinde yaşanan sorunları bir örnek ile alalım; İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün internet sayfası olan <http://www.nvi.gov.tr> adresinden T.C. kimlik numarası nasıl elde edilir.

Sorgu için gerekli bilgi(ler):

- a. Ortak zorunlu alan: İl, İlçe, Ad, Soyad
- b. Seçmeli Grup 1: Cilt No, Aile Sıra No, Birey Sıra No.

²⁵ Ketizmen, Ülküderner, “ E-Devlet Uygulamalarında Kişisel Verilerin Korun(ma)ması”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf12/bildiri/2.pdf> (01.02.2010)

²⁶ Şahin, Temizel, Temizel, “ Türkiye’de Demokrasiden E-Demokrasiye Geçiş Süreci Ve Karşılaşılan Sorunlar”, <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-02.pdf> (01.04.2010)

c. Seçmeli Grup 2: Baba Adı, Anne Adı, Doğum Yılı, Cinsiyet

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): T.C.Kimlik No, İl, İlçe, Ad, Soyad, Mahalle / Köy, Baba Adı, Anne Adı, Cilt No, Aile Sıra No, Doğum Yılı, Birey Sıra No, Cinsiyeti.

Kısacası bu internet sitesinden sonra bir vatandaşın nüfus cüzdanında yazan tüm bilgilere ulaşabilirsiniz. Bu da hemen her türlü başvuruda sorulan bilgilerdir.

Bu anlamda Türk Ceza Kanunun 135. maddesinde düzenlenen kişisel verileri hukuka aykırı olarak yayma suçunun oluştuğu kanaatindeyiz²⁷.

Sonuç olarak bu sorunların önüne geçmek için elektronik ortamdaki kamuya ait bilgi ve belgelerin kayıt, iletim, paylaşım, imha ve güvenlik açılarından tabi olacağı usul ve esaslar belirlenip, birbiriyle uyumlu işleyen ve etkin şekilde yönetilen bir kamu elektronik kayıt sistemi oluşturulmalıdır.

3.6. MERNİS KAPSAMINDAKİ DİĞER PROJELER

MERNİS Projesinin hayata geçirilmesi ile birlikte nüfus hizmetlerinde yeni bir yapılanma sürecide başlamış oldu. Bu yapılanma kapsamında e-Devlet odaklı yeni projelerde ortaya koyulmaya başlandı. Nüfus hizmetlerinde kullanılan bu projeleri aşağıda detaylı bir şekilde açıklayacağız.

3.6.1 Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası Projesi

Mernis Projesi kapsamında bütün vatandaşlara bir T.C. kimlik numarası vermek suretiyle isim benzerliğinden dolayı ortaya çıkan aksaklıkları gidermek ve kamu kuruluşları arasındaki bilgi alışverişini hızlandırmak amacıyla, T.C. kimlik numarası projesi MERNİS Projesi içerisinde bir alt proje olarak ele alınmaktadır (NVİGM, MERNİS, 1998: 38).

²⁷ Ketizmen, Ülküderner, “ E-Devlet Uygulamalarında Kişisel Verilerin Korun(ma)ması”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf12/bildiri/2.pdf> (01.02.2010)

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası 11 basamaklı bir sayı olup, görünüşü ile bir anlam ifade etmemektedir. Bir kimlik numarası doğum tarihine veya kişinin adı veya soyadına ya da doğum yerine göre anlamlı hale getirilebilir. Bunlar kodlanarak bir dizin halinde ardı ardına sıralandığında blok bir sayı elde edilebilir. Ancak, ülkemizde gerek sosyal ve ekonomik ve gerekse kültürel nedenlerle ad, soyad, doğum tarihi ve doğum yeri sıkça düzeltilmektedir. Verilecek anlamlı numaralar zamanla bu değişiklikler nedeniyle bozulacak ve anlamını yitirecektir. Anlamlı numara ile kişinin kaydı arasındaki farklılık işin güvenilirliğini zedeleyecektir. Bu nedenlerle Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasına anlam yüklenmemiş yetkisiz kimselerin de kimlik numarasını inceleyerek kişilerin özel durumları hakkında bilgi sahibi olmaları engellenmiştir. Kimlik numarasının son iki basamağı ise sağlama alanı olarak kullanılmakta böylece numaranın gerçek olup olmadığı sınanmaktadır.

Her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için yalnızca bir kimlik numarası verilmiş olup asla değişmeyecektir. Kişinin özel bilgilerini yansıtmayan kimlik numarası sadece bilgisayar tarafından verilmekte, numara seçimi yapılamamaktadır. Ancak Atatürk'ün numarası 100 milyon 1. Bunun ardından bir de kontrol etmek için kullanılan 46 rakamı geliyor. Tüm numaralar 100 milyondan başlıyor 900 milyonlu rakamlara kadar gidiyor²⁸.

Başbakanlığın 2002/22 sayılı genelgesi ile bütün kamu kurum ve kuruluşlarının kendi bilgisayar kayıtlarında yer alan nüfus bilgilerini Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numaralarını da içerecek hale getirmeleri ve ilk defa bilgisayara kaydedilecek vatandaşlardan diğer bilgilere ek olarak Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numaralarını da istemeleri gerekmektedir. Ayrıca 01.01.2003 tarihinden itibaren tüm kamu kuruluşları, faaliyet alanları çerçevesinde vatandaşlarla ilgili olarak ürettikleri kimlik kartları, beyanname ve diğer her türlü belge (Kurum kimlik kartı, pasaport, ehliyet, form, beyanname vb.) üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının yer almasını sağlayacaklar, bu numaranın yer almadığı kayıt

²⁸ http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=2641 (29.12.2009)

düzenlemeyeceklerdir. Bunun için gerektiği takdirde mevzuat değişikliklerinin süratle gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri alacaklardır denilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının kullanılması ile her bireyin nüfus, vergi, sağlık, askerlik, sosyal güvenlik vb. alanlarda tutulacak bilgilerine tek numara ile ulaşılabilmekte, bilgi tekrarı sonucu ortaya çıkabilecek karışıklıklar ve sahtecilik önlenilmekte, bilgilerin birleştirilmesi sağlanmakta, hatasız, hızlı ve güvenilir biçimde işlemler sonuçlandırılmaktadır.

3.6.2 Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi

Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS); Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tutulan nüfus bilgilerinin, elektronik ortamda güncel bir şekilde anlık paylaşımını sağlayan sistemdir. Uygulanmaya başlayan sistem sayesinde kurumlar nüfus kayıtlarına ilişkin bilgileri elektronik ortamdan sağlamaktadırlar (NİGM, e-Dönüşüm, 2007; 12). Ayrıca kurumlar KPS ile çevrimiçi sorgulama yapabilmekte, beyan edilen nüfus cüzdanının ve nüfus olay bilgilerinin doğruluğunu kontrol edebilmekte ve kişi bilgilerini formlara aktararak toplu veri girişi yapılabilmektedirler. KPS veri tabanı MERNİS veri tabanından ayrı olarak oluşturulmuş ve veri tabanına yetkisiz kurumların erişimi engellenmiştir.

MERNİS Veri Tabanı tarafından anlık güncellenen KPS Veri Tabanı, kamusal alanda çoklu numara uygulamalarına son vererek yeni bir çığır açan ve dünyadaki pek çok projeye örnek olarak ülkemizin en önemli e-Devlet projelerinden biri olma özelliği taşıyan MERNİS Projesinin vatandaş odaklı hizmet anlayışına adapte edilmesi ile sağlanmıştır. Elektronik ortamda yapılan tüm işlemlerde kimlik doğrulaması KPS üzerinden yapılabilmektedir

Başbakanlığın 2008/8 sayılı genelgesi ile kamu kurumları için KPS'nin kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Konu ile ilgili olarak, Genelgenin 2 nci maddesinde "Kırtasiyeciliğin ortadan kaldırılması Hükümetimizin öncelikli hedeflerindendir. Bu bağlamda, kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen iş ve

işlemlerde, nüfus müdürlüklerinden veya vatandaşlarımızdan yerleşim yeri ve diğer adres belgesi (ikametgâh ilmühaberi) ile nüfus kayıt örneği istenmeyecek, bu belgeler, ilgili kuruluş tarafından doğrudan KPS'den elde edilecektir.”denilmektedir. Aynı Genelgenin 1 inci maddesinde ise “... Henüz KPS’ ye bağlanmayan kamu kurum ve kuruluşları ise hazırlıklarını en kısa sürede tamamlayarak KPS’ ye bağlanacaklardır.” hükmüne yer verilmiştir.

Kimlik Paylaşımı Sistemi, kimlik ve nüfus olay bilgilerinin diğer kurum ve kuruluşlarla paylaşılmasına yönelik hazırlanmıştır. Hizmet alacak kullanıcılar sistemde tanımlanmakta ve alabilecekleri hizmetler belirlenmektedir. Aynı zamanda kullanıcıların her bir hizmet içerisinde verilen bilgilerden hangilerini almaya yetkili oldukları belirlenmektedir. Hizmet alanlar bu yetkiler doğrultusunda Kimlik Paylaşımı Sistemi’nden yararlanabilmektedirler.

Kimlik Paylaşımı Sistemi’nde yapılan işlemlerle ilgili rapor ve istatistikler alınmakta, hizmetler için gerekli ücretlendirmeler yapılabilmektedir.

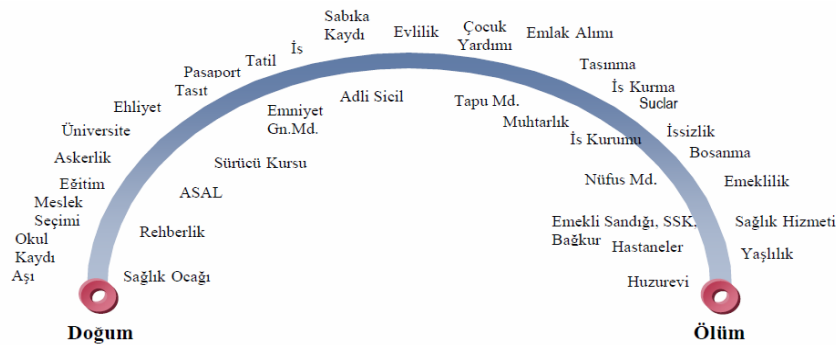
Kimlik Paylaşımı Sistemiyle kamu kurum ve kuruluşlarının sistemden alabilecekleri hizmetler protokol ile belirlenmektedir. Kimlik Paylaşımı Sistemine bağlanabilmenin esasları www.nvi.gov.tr adresinde görülebilmektedir.

Genel uygulamaya geçtikten sonra Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünde güncel olarak elektronik ortamda tutulan adres bilgileri de Kimlik Paylaşım Sistemi üzerinden kurumlarla paylaşılacaktır.

KPS’de erişim en hızlı şekilde sağlanmakta, sistem 7/24 prensibiyle çalışmaktadır. Sistem kurumlara ek yazılım ve donanım maliyeti getirmemekte, doğumdan ölüme kadar bireylerin faydalanacağı tüm kamu hizmetlerinde önemli bir işlev görmek ve kurumların işlevlerini kolaylaştırmaktadır. KPS’de sorgulama “Web sayfaları” ve “Web servisleri” şeklinde yapılabilmektedir. Günümüzde 70 kurum ücretsiz, 47 kurum ücretli olmak üzere toplam 117 kurum yapılan ikili anlaşmalar çerçevesinde KPS’den bilgi erişimine başlamıştır (www.nvi.gov.tr).

Kimlik Paylaşım Sistemi:

- a. Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının kişi ile ilgili olarak yapılacak tüm işlemlerde esas alınmasına,
- b. Kişiye ilişkin bilgilerin kurumlarca anlık ve güncel olarak görülebilmesi ve kullanılmasına,
- c. Kurumlar arasında bilgi alışverişinin elektronik ortamda yapılabilmesine,
- d. E-Konsolosluk çerçevesinde yabancı ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın kişisel durumlarına ilişkin iş ve işlemlerinin süratle bir şekilde yapılmasına,
- e. Her alanda hızlı ve verimli hizmet sunulmasına,
- f. Kurumlarda yapılan işlemlerde sahtecilikten kaynaklanan mali kayıpların önlenmesine,
- g. Planlama ve yatırımların gerçek bilgiler ışığında yapılmasına,
- h. Zamandan ve diğer giderlerden tasarruf sağlanmasına,
- i. Vatandaş memnuniyetinin kazanılmasına,
- j. Askerlik listelerinin alınabilmesine,
- k. Eğitim, sosyal güvenlik, adalet ve istatistik uygulamalarına katkısı vardır. (NVİGM, e-Dönüşüm, 2007; 14–15)

Şekil 6. MERNİS Doğumdan Ölüm Sosyal Hayatın Bütün Yönleriyle İç İç.

Kaynak: NVİGM yayınları, e-Dönüşüm, 2007

3.6.3 Adres Kayıt Sistemi Projesi

Bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılan 21 inci yüzyılda bütün alanlarda modernizasyon ve teknolojinin yaygın kullanımı gündeme gelmektedir. Adres ve yerleşim yerlerine ilişkin çağdaş veri bankalarının oluşturulması, hızlı, etkin ve ekonomik bilgi akışının sağlanmasında büyük önem taşımaktadır (NVİGM, e-Dönüşüm, 2007: 19).

Ülkemizde sağlıklı bir adres yapısının oluşturulmamasından dolayı yurt genelinde pek çok alanda verilen hizmetlerde ciddi verim düşüklüğü, zaman kaybı ve hizmet maliyetlerinde artışlar söz konusudur (NVİGM, e-Dönüşüm, 2007: 19). Adres bilgilerinin elektronik ortamda merkezi bir yapı içerisinde güncel olarak tutulması ve bu konudaki dağınıklığa son vermek amacıyla 25.04.2006 tarihinde 5490 sayılı Nüfus Kanunu çıkartılmış, bu kanunun 69 ncu maddesi uyarınca da, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından “Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik” hazırlanmıştır. Yönetmelik 31.07.2006 tarih ve 26245 sayılı resmi gazetede yayınlanmış, gerekli çalışmalara başlanmıştır.

Bu çalışma ile amaçlanan, ülkemizdeki tüm adres bilgilerinin kaydedildiği bir Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT) oluşturulması, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları ile ülkemizde ikamet eden yabancı uyruklu kişilerin ikamet adreslerinin tespit edilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için bu adreslerin T.C. Kimlik Numaraları yardımıyla MERNİS veri tabanındaki nüfus kütükleri ile eşleştirilmesidir. Böylece ülkemizdeki tüm yerleşim yerlerinde bulunan tüm yapıların güncel adresleri ve bu adreslerde ikamet eden kişiler hakkında bilgiye ulaşılması düşünülmektedir.

ADNKS ülke sınırları içinde yaşayan tüm kişileri²⁹:

- a. Hane halkı nüfusu: Hanelerde (Kurumsal yerler dışında) ikamet eden kişiler ve hanelerde sürekli olarak ikamet eden ancak,

²⁹ TÜİK, ADNKS El Kitabı, 2007

seyahat, iş gezisi, kısa süreli eğitim vb. nedenlerle geçici olarak yerleşim yeri dışında/yurtdışında bulunan kişileri,

b. Kurumsal Nüfus: Huzurevi/bakımevi, çocuk yuvası/yetiştirme yurdu, cezaevi, tutukevi, öğrenci yurdu, askeri birlik/kışla, vb. yerlerde kalan kişileri,

c. Göçebeler: Yılın hiçbir mevsiminde kalıcı ikametgâhları bulunmayan, mevsimlere ve hava koşullarına göre devamlı yer değiştiren veya işleri gereği devamlı hareket halinde olan kişileri,

d. Evsizler: Herhangi bir ikamet adresi olmayan, sokak, park vb. yerlerde kalan kişileri,

e. En az 6 ay süre ile Türkiye’de ikamet eden veya en az 6 ay süre ile Türkiye’de kalmak niyetiyle gelen yabancı uyruklu kişileri kapsamaktadır.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) oluşturma çalışmaları 6 aşamadan oluşmaktadır.

3.6.3.1 Numaralama Çalışması ve Ulusal Adres Veri Tabanının Oluşturulması

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde adres bileşenleri ile tanımlanmış tüm adreslerin tutulduğu merkezi veri tabanına Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT) denir.

Ülkemizin sosyal ve ekonomik yapısını belirlemeye yönelik olarak yapılan tüm sayım ve araştırmalarda olduğu gibi, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmaları ve yerel yönetimlerin yapacakları hizmetlerde, adreslerin ve adres sisteminin oluşturulması ve adres niteliklerinin güncel olarak takibi büyük önem taşımaktadır. Adres Kayıt Sisteminin değişkeni ise Ulusal Adres Veri Tabanıdır. Numaralama çalışmasının temel amacı, binaların numaralandırılması, numaralandırılan binalara ait adreslerin Ulusal Adres Veri Tabanına işlenmesidir.

Ulusal Adres Veri Tabanı, Türkiye’de ve yabancı ülkelerde yaşayan T.C. vatandaşı kişilerin T.C. kimlik numaraları ile yerleşim yeri adresinin ve diğer adreslerinin eşleştirilmiş ve Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu kişilerin adreslerinin eşleştirilmiş halini içerir.

Adres Kayıt Sisteminin başarılı olması için numaralama çalışmalarının tam ve eksiksiz yapılması gereklidir. Numaralama çalışması; alanda adreslerin numaralandırılması, levhaların asılması ve adreslerin Ulusal Adres Veri Tabanına işlenmesi süreçlerinin tümünü içermektedir. Bu süreçlerden herhangi birinde oluşacak aksama Adres Kayıt Sisteminde:

- a. Ulusal Adres Veri Tabanında kayıtlı olmayan adreslerde yaşayan kişilerin kayıt altına alınmaması dolayısı ile yerleşim yeri nüfusunun belirlenmesinde ve kamu hizmetlerinin sunumunda aksamaya,
- b. Ulusal Adres Veri Tabanında kayıt altına alınmış olmasına rağmen alanda adresleri bulmaya yarayan levhaların olmaması nedeni ile adrese ulaşılamaması dolayısıyla bu adreslerde yaşayan kişilerin kayıt altına alınamamasına,
- c. Ulusal Adres Veri Tabanında bulunmasına rağmen alanda olmayan hayali adresler sistemin kurulması aşamasında karmaşaya yol açacaktır.

Adres bileşenlerinin Ulusal Adres Veri Tabanında güncel olarak tutulmasından belediye ve özel idareleri sorumlu olup, kişiler adres bileşenlerinde meydana gelen değişiklikleri bildirmekle yükümlü değildir ³⁰.

Ulusal adres veri tabanının (UAVT) kaynağını oluşturan numaralama çalışması, belediyesi olan yerlerde belediyeler, belediyesi olmayan yerlerde ise İl Özel İdareleri tarafından, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün denetimiyle yapılmıştır. UAVT’nın altyapı çalışmaları, TÜİK Başkanlığı bünyesinde tamamlanarak veri tabanı oluşturulmuştur.

³⁰http://www.ankarabel.gov.tr/AbbSayfaları/hizmet_birimleri/fen_isleri_dairesi_baskanligi/numarataj_adres_kayit_sistemi/adres_kayit_sistemi_ulusal_adres_veritabani.doc (26.03.2010)

3.6.3.2 Ulusal Adres Veri Tabanı'nın Kontrolü

ADNKS bilgi formlarının alan uygulamasından önce, UAVT'ndaki tüm adreslerin alanda bire bir kontrol edilmesi, bu kontrollerde tespit edilen hatalı, ulaşılamayan ve UAVT'nda olmayan adresler, kayıt bürosunda görevli belediye personeline bildirilmiş, söz konusu sorunlar fiilen alanda giderilmiş ve UAVT'na işlenmiştir. Bu çalışmayla, UAVT ile alandaki adreslerin bire bir aynı olması sağlanmış ve ardından bilgi formlarının alan uygulamasına başlanmıştır. Bu aşamada yapılan çalışmalar devam etmektedir.

3.6.3.3 İkamet Adreslerinin Belirlenmesine Yönelik Alan Uygulaması

Numaralama çalışması tamamlanan yerlerde TÜİK ve İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü yetkilileri tarafından yapılan adres ve numaralama kontrolünden sonra, UAVT'ndaki adreslerde ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı veya yabancı ülke vatandaşlarının belirlenmesi amacıyla TÜİK tarafından alan uygulaması yapılmıştır.

Alan uygulaması TÜİK merkez ve bölge teşkilatları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca alan uygulamasının organizasyonunu gerçekleştirmek üzere,

İl Yürütme Komitesi; Vali başkanlığında, Belediye Başkanı, İl Özel İdare Genel Sekreteri, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü, İl Mahalli İdareler Genel Müdürü, TÜİK Bölge Sorumlusu, Vali tarafından belirlenecek diğer görevliler,

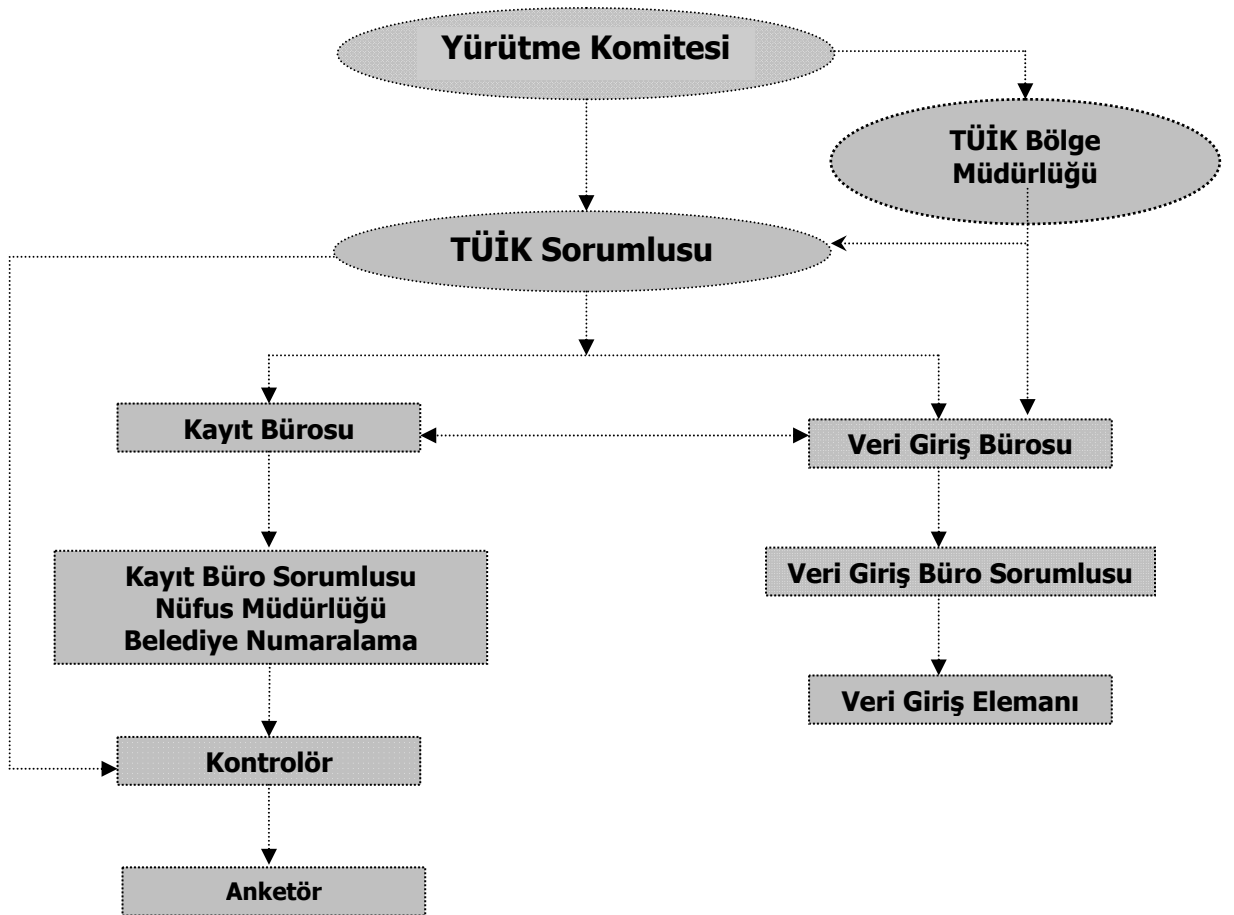
İlçe Yürütme Komitesi; Kaymakam başkanlığında, Belediye Başkanı, Özel İdare Müdürü, İlçe Nüfus Müdürü, TÜİK Sorumlusu, Kaymakam tarafından belirlenecek diğer görevliler

TÜİK Sorumlusuna bağlı,

Kayıt Büroları; Kayıt Büro Sorumlusu, Nüfus Müdürlüğü Personeli, Belediye Numaralama Elemanı, Kontrolör, Anketör

Veri Giriş Büroları; Veri Giriş Büro Sorumlusu, Veri Giriş Elemanı oluşturulmuştur.

Ayrıca ikamet adreslerinin belirlenmesine yönelik alan uygulaması 4 aşamadan oluşacaktır.

Şekil 7. Adres Kayıt Sisteminin Alanda Oluşturulma Süreci.

Kaynak: www.ankara-bld.gov.tr (26.03.2010)

3.6.3.3.1 Kayıt Bölgelerinin Oluşturulması

Belirli bir yerleşim yerinde, alan uygulaması süresince çalışmanın bitirilebilmesi için bir anketörün ziyaret edebileceği konut sayısı üzerinden oluşturulan, özel işyeri, kamu işyeri, arsa vb. adresleri de kapsayan çalışma alanına “Kayıt Bölgesi” denilmektedir. Kayıt bölgesi tanımlama kodu (yakınlık) esasına veya mahalle, köy veya küme bazında oluşturulmaktadır. Bir kayıt bölgesinde birden fazla mahalle, köy veya küme bulunmamaktadır. Öncelikle kayıt bölgesindeki konut sayısı belirlenmekte, bir bina birden fazla konuttan oluşsa da sadece bir kayıt bölgesinde yer almaktadır. Kayıt bölgesinde sıra numarası verilmesinde her ilçe (il merkezi dâhil) bağımsız olarak ele alınmakta, kayıt bölgelerine birden başlayarak son kayıt bölgesine kadar sıra ile ardışık numara verilmektedir.

3.6.3.3.2 Bilgi Formlarında Kullanılacak Etiketlerin Hazırlanması

Adres bilgileri, kayıt bölge numarası ve adres kodunun yer alacağı bilgi formlarında kullanılacak etiketler, UAVT’ndaki adreslerin alan kontrolü yapıldıktan sonra TÜİK Bölge Müdürlüğü tarafından basılmış ve anketörlere teslim edilmiştir.

3.6.3.3.3 Bilgi Formlarının Uygulanması

Bilgi formunun alan uygulaması yüz yüze görüşme ve form bırakma yöntemi ile yapılmıştır, anketör ilk hane ziyaretinde kimseyi bulamaz ise değişik zamanlarda haneyi tekrar ziyaret etmiştir. Anketör tarafından bırakılan formlar 3 gün içinde teslim alınmıştır.

3.6.3.3.4 Veri Giriş Süreci

Anketör; ziyaret ettiği konutlara ait etiketli, eksiksiz ve doğru bilgileri içeren bilgi formlarını kontrolöre teslim etmiş, eğer form hatalı ise kontrolör

tarafından anketöre düzeltilmesi sağlanmış, hatalı değil ise veri girişi ve eşleştirme işlemi için kayıt bürosu sorumlusuna teslim edilmiştir.

3.6.3.4 Adresler ile T.C. Kimlik Numaralarının Eşleştirilmesi

Uygulama sırasında UAVT'na dayalı olarak alanda tespit edilen ikamet adres bilgileri, MERNİS kayıtları ile T.C. Kimlik Numarası esasına göre TÜİK tarafından geliştirilen web tabanlı bir program aracılığı ile elektronik ortamda eşleştirilmiştir. Alan taraması sırasında tespit edilen ve Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile ilgili olarak pasaport numarası esasına göre ikamet edilen adres bilgilerini içeren ayrı bir veri tabanı oluşturulmuştur.

3.6.3.5 Muhtarlık Askı Süreci

Eşleştirme işlemi tamamlandıktan sonra ikamet adreslerine göre kişisel bilgileri içeren listeler, mahalle/köy muhtarlığı bazında, Türkiye genelinde eş zamanlı olarak askıya çıkartılmıştır. Çalışmanın tamamlandığı yerlerde, muhtarlıklarda adres listelerinin askıya çıkmasından önce haneler adres değişikliklerini muhtarlığa ve ilçe nüfus müdürlüklerine bildirmekle yükümlü olmuşlardır. Bu sayede sistemin sürekli güncel kalması düşünülmüştür.

3.6.3.6 Sistemin Güncelliğinin Sağlanması

ADNKS, TÜİK tarafından kurulduktan sonra, işletilmesi ve güncel tutulması için İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Sistem, adres kayıtları ve kişilerin ikamet bilgileri olmak üzere iki şekilde güncellenecektir.

3.6.3.6.1 Adres Kayıtlarının Güncellenmesi

- a. Belediyeler ve il özel idarelerince, adres bileşenlerindeki değişiklikler ile yeni oluşturulan adres bileşenlerini, takip eden 10 iş

günü içinde elektronik ortamda nüfus müdürlüğüne veya Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderir. Nüfus müdürlüğüne gönderilen bildirimler ise işlem yapılmak üzere elektronik ortamda Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilir. Genel Müdürlük bu adres bilgilerine ilişkin değişiklikleri Ulusal Adres Veri Tabanına işler.

- b. Yapımına başlanacak binalar için, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesine göre, belediye ve il özel idareleri tarafından verilen Yapı Ruhsatı Formlarının adres bileşenleri, Ulusal Adres Veri Tabanı esas alınarak oluşturulur. Ulusal Adres Veri Tabanında arsa olarak görülen bir adres için Yapı Ruhsatı Formu verilmesi durumunda, o adres için yapı ruhsatı formunun verilmesini takiben, adres bilgisi niteliği uygun halde işleme konur.
- c. Tamamen ve kısmen biten yapılar için, 3194 sayılı İmar Kanununun 30 uncu maddesine göre, yetkili idare tarafından verilen Yapı Kullanma İzin Belgesinin adres bileşenleri Ulusal Adres Veri Tabanı kullanılarak oluşturulur. Ulusal Adres Veri Tabanında inşaat olarak görülen bir adres için Yapı Kullanma İzin Belgesi verilmesi durumunda, o adres için hazırlanacak form Ulusal Adres Veri Tabanı esas alınarak işleme konur. Yapı Kullanma İzin Belgesinin onaylanmasını takiben adres bilgisi niteliği adresin kullanım amacına uygun olarak düzeltilir.
- d. Bir binanın yanması, yıkılması durumunda; Yanan-Yıkılan Yapılar Formu Ulusal Adres Veri Tabanı esas alınarak işleme konulur. Formun onaylanmasını takiben yanan yıkılan binalara ait Ulusal Adres Veri Tabanındaki adreslerin nitelik bilgisi, uygun niteliğe dönüştürülür.
- e. Yapı belgeleri, Ulusal Adres Veri Tabanına işlenip usulüne uygun onaylanmasını takiben, Ulusal Adres Veri Tabanından onay numarası alınır.

3.6.3.6.2 Kişilerin İkamet Bilgilerinin Güncellenmesi

Kişilerin ikamet adres bilgileri, nüfus müdürlükleri, muhtarlıklar ve yerleşim yeri ile ilgili hizmet alınan kamu kuruluşları tarafından ikamet değişikliklerinin sisteme girilmesi ile de güncel tutulması düşünülmektedir.

Adrese ilişkin bilgilerin MERNİS veri tabanında tutulmasıyla birlikte:

- a. Eve hapsolmadan nüfus sayımı ve tespitlerinde kesin sonuçlar her an ve ilave maliyet gerektirmeksizin alınacaktır,
- b. Tebligatlar zamanında ve hızlı bir şekilde yapılabilecek ve bundan dolayı uğranılan mali kayıplar önlenecektir,
- c. Okul, sağlık ocağı, hastane, spor tesisleri gibi yatırım ve planlamalar gerçek verilere göre yapılacaktır,
- d. Seçmen kütüklerinin güncellenmesi ve listelerin oluşturulması her an gerçekleştirilecektir,
- e. Ulusal adres veri tabanının oluşmasıyla birlikte ülkemizdeki bina, konut, işyeri sayıları elde edilmesi mümkün olacaktır,
- f. Kamusal denetim ve kent bilgi sistemleri dinamik bir yapıya kavuşacaktır,
- g. Aile hekimliği, koruyucu hekimlik ve acil servis hizmetleri hızlanacaktır,
- h. Posta ve kargo hizmetleri daha hızlı ve ekonomik olarak verilecektir,
- i. Bilgi akışı hızlanacaktır.

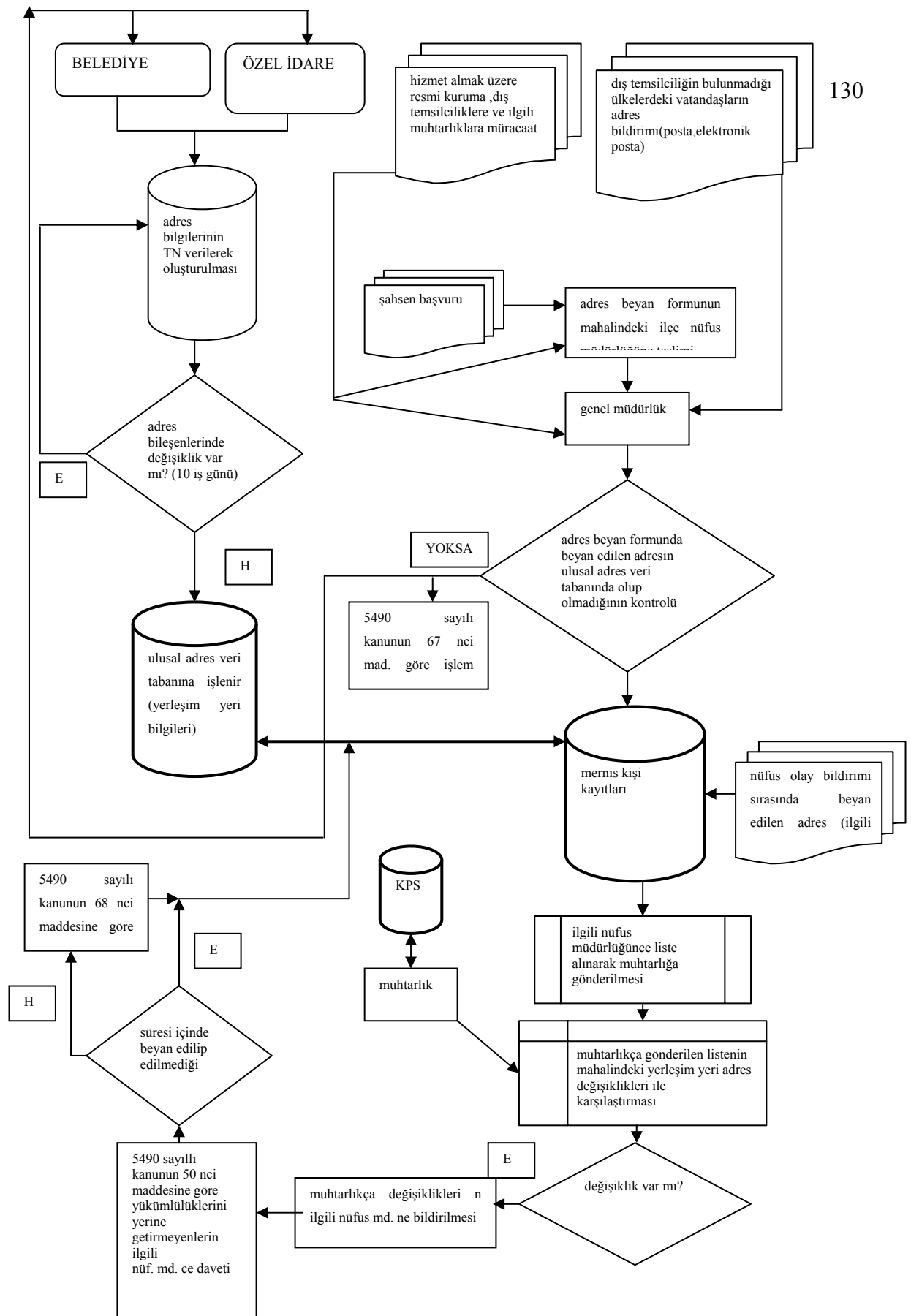
3.6.3.7 Temel İlkeler³¹

- a. Ulusal Adres Veri Tabanının güncel tutulmasındaki temel ilke Belediye ve İl Özel İdarenin on-line bağlanmasıdır.

³¹http://www.ankarabel.gov.tr/AbbSayfaları/hizmet_birimleri/fen_isleri_dairesi_baskanligi/numarataj_adres_kayit_sistemi/adres_kayit_sistemi_ulusal_adres_veritabani.doc (26.03.2010)

- b. Ulusal Adres Veri Tabanının güncellenmesinden belediyeler ve özel idareler sorumludur.
- c. Kişilerin bildirme zorunluluğunda oldukları yerleşim yeri adresi kanuni olarak bir adettir. Ancak kişilerin isteğe bağlı olarak diğer adreslerini de bildirme hakları vardır.
- d. Kişiler yerleşim yeri adreslerini bildirmekle yükümlüdür.
- e. Yerleşim yeri dışında kalan yazlık, kışlık, ikinci veya üçüncü konutlar diğer adres olarak tutulur.
- f. Kişinin diğer adresini bildirmemesi hizmet almasına engel teşkil etmez.
- g. Kişilerin adres bileşenleri değişikliklerini bildirme zorunlulukları yoktur.
- h. Adres beyanı ile yükümlü kişi ve kurumlar adres değişikliğini kanunda belirtilen süreler içerisinde bildirmek zorundadır.
- i. Sayısal imza sahipleri elektronik ortamda adres beyanında bulunabilirler.
- j. Adres değişikliğine ilişkin bildirimler kişilerce bizzat yirmi işgünü içinde nüfus müdürlüklerine, hizmet almak üzere müracaat edilen kurumlara (Belediye, Elektrik, Su İdareleri gibi) ve dış temsilciliklere yapılır.
- k. Kişinin yerleşim yeri adresi yeni bir yerleşim yerine taşınması durumunda değiştirilir. Yerleşim yerinin değiştirilmesi yenisinin edinilmesine bağlıdır.
- l. Kurumlar adres ve adres bileşenlerine ilişkin ellerindeki bilgileri Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile paylaşmak zorundadır.
- m. Adres beyan formundaki bilgiler aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir.

- n. Bakanlığın belirlediği standartlara uygun formlar dışında yapılmış olan bildirimler işleme alınmaz.
- o. Yerleşim yeri adresi beyan ve tescil edilmedikçe diğer adres tescil edilmez.
- p. Kimlik Paylaşımı Sistemine erişebilen kurumlar kişilerden yerleşim yeri ve diğer adres belgesi istemez (kimlik bilgilerini gösterir belgeyi ibraz etmek şartıyla).
- q. Yerleşim yeri ve diğer adres belgesi (ikametgâh ilmuhaberi), nüfus müdürlüğü, dış temsilcilik ve Kimlik Paylaşımı Sistemine bağlanabilen muhtarlıklardan verilir.
- r. Ulusal Adres Veri Tabanına bağlanabilen kurumların erişim yetkisi kendi sorumluluk alanlarıyla sınırlıdır.
- s. Adres bilgileri kurumlara Kimlik Paylaşımı Sistemi protokolü ile verilir.
- t. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın yerleşim yeri adresleri ülke ve şehir itibarıyla tutulur (Yurtdışı adresleri). Adres beyan formunda belirttikleri adresler diğer adres olarak dikkate alınır.
- u. Türkiye de yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yerleşim yeri adreslerine ilişkin değişikliklerini şahsen yerleşim yeri nüfus müdürlüğüne bildirebileceği gibi, herhangi bir nüfus müdürlüğüne de bildirebilir.
- v. Adres beyan formları beyanda bulunan tarafından imzalanır.

Şekil 8: Adres Kayıt Sisteminin Genel İşleyişi

Kaynak: www.ankara-bld.gov.tr (26.03.2010)

3.6.4 Olağanüstü Durum Yedekleme Projesi

Merkezi Nüfus Veri Tabanında (MNVT) saklanan kimlik bilgileri devletin işleri açısından son derece önemlidir. Olağanüstü Durum Yedekleme Sistemi (ODYS) MNVT ile ilgili hizmetlerin olağanüstü durumlarda yürütülmesini sağlayan bir sistemdir. Dolayısıyla MNVT'nın deprem, sel gibi doğal afetler, yangın, terör saldırısı gibi olağanüstü durumlarda oluşacak hasarlardan etkilenmemesini ya da hasarın etkisinin hissedilmemesi ve hizmetin kesintisiz işlenmesini sağlamak amacıyla Nisan 2006 tarihinde Konya'da hizmete girmiştir (NİGM, e-Dönüşüm, 2007; 17). Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdür Yardımcısı Ahmet Sarıcan 13 üncü Bilgi İşlem Yöneticileri seminerinde de bu konu hakkında şu açıklamayı yapmıştır: "Dağınık yapıdaki MERNİS'in hem yerel hem de merkezi yedekleme nedeniyle kendi içinde zaten yedeklemesi var. Ama buna ek olarak disaster center'ı Konya'da kurduk. Hazır ve aktif durumda bulunmaktadır. Böylece sistem sadece veri kurtarma anlamında değil, proje hiçbir şekilde aksamadan hizmetine devam edebilecek şekilde hazır. Yedekleme merkezi var." demiştir.(Bilişim Kültürü Dergisi, 2006 – 94: 26)."

ODYS sadece teknoloji bileşenlerinin (veriler, bilgisayarlar vb.) yedeklenmesi olarak düşünülmemiş, tüm temel hizmetlerin felaket durumunda yürütülmesini sağlayacak bir sistem olarak tasarlanmıştır. Bilgileri saklanmasının yanında olağanüstü durumlarda ana sistemin yerine geçebilecek şekilde güncel olarak tutulmaktadır.

3.6.5 Türkiye Cumhuriyeti Yeni Nüfus Cüzdanı Projesi

Bilişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler kamu sektöründe de hizmet sunumu açısından yeni bir anlayışı ortaya çıkarmıştır. Devletin sunduğu kamu hizmetlerinin yeniden yapılanması olarak tanımlanabilecek e-Devlet yapısı kapsamında vatandaşlar devlet daireleri arasında dolaşmak zorunda

kalmadan, gereksiz zaman ve işgücü kaybına neden olmadan kamu hizmetlerinden yararlanabilmektedirler.

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartının e-Devlet yapısını desteklemesi ve çok seviyeli kimlik doğrulamada tek araç olması hedeflenmiştir.

Kimlik kartı, bireyin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğunu ve bu nedenle de Türk nüfus kütüklerinde kayıtlı bulunduğunu kanıtlayan resmi bir belgedir. Bu işlevi nedeniyle kimlik kartı “devletle fert arasındaki vatandaşlık bağıını somut hale getiren ilk ve temel belge” olarak kabul edilmektedir.

Üzerinde saklanacak bilgiler sayesinde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı ile hizmetlerin alımı ve sunumu kolaylaşacaktır. Bu yönüyle de kimlik kartı bir hizmet kartı olarak da e-Devlet yapısının vazgeçilmez bir bileşeni olacaktır.

Teknolojideki gelişmeler ise günümüzde kimlik kartlarının geleneksel nüfus cüzdanlarından farklı olmasını, bir diğer deyişle “akıllı kart” olmasını zorunlu hale getirmiştir.

Günümüz ihtiyaçlarına bir yanıt olarak ortaya çıkan akıllı kimlik kartı, vatandaşa ait nüfus bilgilerinin kartın üzerindeki yongaya (chip) güvenli bir şekilde kaydedilmesi ve bu işlemlerden sonra yetkisiz kimseler tarafından yeniden üretilmesi ya da bilgilerin değiştirilmesini olanaksız hale getirecek şekilde tasarlanması esasına dayanmaktadır.

Teknolojinin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkan güvenlik gereksinimlerini karşılamak amacıyla üretilmiş olan akıllı kimlik kartı, geleneksel nüfus cüzdanlarından farklı olarak, bünyesinde biri görsel diğeri elektronik olmak üzere iki farklı bilgi ortamı barındıran bir karttır. Bu ortamlardan birincisi, kart sahibine ait fotoğrafın ve nüfus bilgilerinin (T.C. Kimlik Numarası, adı, soyadı, doğum yeri vb.) üzerinde basılı bulunduğu ve en az 10 yıl dayanıklılığa sahip malzemeden üretilmiş olan kart gövdesidir. Bu gövde, kartın kopyalanmasını ya da üzerinde değişiklik yapılmasını engellemek amacıyla ileri teknoloji baskı yöntemleri kullanılarak üretilmekte ve kişiselleştirilmektedir.

Kimlik karının bir diğeri bilgi saklama ortamı ise kartla bütünleşik olarak üretilen ve içinde kart sahibine ait nüfus bilgilerinin elektronik olarak tutulduğu yongadır. Bu yonga kişiye ait bilgileri güvenli bir şekilde tutmanın yanı sıra içinde tuttuğu özel kriptografik anahtarı ve bu anahtarlarla ilişkili olan sayısal sertifikaları sayesinde ataklara karşı dirençli bir belleği de içermektedir.

Hazırlanan Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planının 46 nolu eyleminde vatandaşların yaşamını kolaylaştıracak, kurum ve kuruluşlarda daha hızlı hizmet alınmasını sağlayacak, kolay taşınabilir, taklit edilemez, uluslararası standartlara uygun Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı'nın uygulamaya konulması İçişleri Bakanlığına görev olarak verilmiştir.

Eylem planında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü sorumlu; Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü ve TÜBİTAK (UEKAE) ilgili kuruluş olarak belirlenmiştir. Proje, Türkiye Araştırma Alanı (TARAL 1007) kapsamında TÜBİTAK (UEKAE) ve diğer ilgili kuruluşların katılımları ile gerçekleştirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı pilot çalışmalarına 4 Temmuz 2007 tarihli ve 26572 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/16 Nolu Başbakanlık Genelgesi uyarınca başlanılmıştır.

Pilot uygulaması üç aşamada yürütülen projenin birinci aşamasında TUBİTAK-UEKAE tarafından geliştirilen işletim sistemi uygulamaları ile Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı ve kart okuyucularının test çalışmaları yapılmıştır.

İkinci aşaması 01.09.2008–05.12.2008 tarihleri arasında Sosyal Güvenlik Kurumu ile Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen ve Bolu İli Merkez İlçesinde yerleşik 14.000 vatandaşıma kimlik kartı verilerek gerçekleştirilmiştir.

Bolu İlindeki vatandaşlarımızın tamamını kapsayacak pilot uygulamanın üçüncü ve son aşaması 31.08.2009 tarihinde başlatılmış olup Mayıs 2010'da tamamlanacaktır. Pilot uygulamada verilen kimlik kartları sadece Bolu İlindeki sağlık ve sosyal güvenlik kurumlarında kullanılmaktadır.

Pilot uygulamanın sonunda, İçişleri Bakanlığı ve ilgili kurumlarla birlikte yapılacak vatandaş memnuniyeti, ölçeklendirme, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik değerlendirmesi sonuçlarına göre tüm vatandaşlarımızı kapsayacak genel uygulama çalışmalarına başlanacaktır.

10 yıllık kullanım ömrüne sahip olan ve ileri baskı teknikleri ile kişiselleştirilen Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı'nda TÜBİTAK-UEKAE tarafından geliştirilen milli işletim sistemine sahip yonga (chip) bulunmaktadır. Kimlik kartı ile sağlanan hizmetlerde, hizmetin özelliğine göre görsel ve elektronik olmak üzere farklı güvenlik seviyelerinde kimlik doğrulama yöntemleri kullanılmaktadır.

Pilot uygulama kapsamında, değişik kart dağıtım yöntemleri (dağıtık, yarı-merkezi, gezici) denenmektedir. Ayrıca, kart dağıtım yöntemlerine bağlı olarak, mektupla davetiye, muhtarlık askı listesi gibi randevu metotlarıyla kişiler bilgilendirilerek kart kişiselleştirme merkezlerine davet edilmektedirler.

Proje Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sahip oldukları nüfus cüzdanlarının dünya standartlarına uygun, taklit, tahrifat ve sahteciliğe karşı üzerinde güvenlik unsurları taşıyan, üzerinde bulunan chip sayesinde kişiye ait bilgileri barındıran elektronik vatandaşlık kartları ile değiştirilmesini amaçlamaktadır. Proje üzerinde çalışmalar devam etmekte olup, yakın zamanda uygulamaya geçirilmesi planlanmaktadır.

tarafından verilen e-Kod bulunmaktadır. Kart, kişilere internet üzerinde dijital imza olanağı sağlamaktadır.

İtalya: Napoli’de gerçekleştirilen e-Devlet formunda İtalya’nın elektronik ID kartının tanıtımı yapılmıştır. Kartın üzerinde hem kişisel detaylar hem de kişilerin vergi numaraları bulunmaktadır. İtalya’da 5 yıl içerisinde 50 milyon kişinin yeni kartları kullanması hedeflenmektedir.

Portekiz: Vergi mükelleflerinin işlemlerini kolaylaştırmak ve kâğıt üzerindeki işlemleri azaltmak amacıyla mükelleflerin vergi ödemeleriyle ilgili bilgilerini öğrenebilecekleri ve ödeme yapabilecekleri smart kart sistemine geçildi. 100.000 kullanıcı ile pilot uygulamaya başlayan sistemde ödemeler smart kartlar kullanılarak ATM’lerden de yapılabilecek.

Dünya’da Diğer Smart Card Kullanım Örnekleri

Amerika: Amerikan ordusunda seçilen çeşitli pilot bölgelerde ordu mensuplarına smart kartlar dağıtıldı. Bu kartlar üzerine kişilere ait çeşitli bilgiler yüklendi. Ordu mensuplarının sağlık hizmetleri, bilgisayar ağlarını kullanmaları, güvenlik noktalarından geçişleri, askeri bölge içinde yaptıkları tüm harcamalar ve daha birçok işlem, üzerinde kullanıcının parmak izini de saklayan bu kartlarla sağlanıyor. Çok başarılı olan uygulama hızla yaygınlaştırılıyor.

İsveç: İsveç vergi otoriteleri, bilgisayar ağında güvenliği sağlamak amacıyla tüm personelin kullanımı için 20,000 smart kart siparişi verdi. Uygulama önümüzdeki günlerde devreye giriyor.

Arjantin: Arjantin’de 1995 yılında ehliyetlerin smart karta dönüştürülmesiyle başlayan uygulama sayesinde işlemler çok daha verimli yapılmakta ve trafik cezaları ve diğer yasal ödemelerde önemli artışlar sağlanmaktadır.

El Salvador: El Salvador’da sürücü ehliyeti, araç ruhsatları ve bunlarla ilgili vergilerin smart kart sistemine geçirilmesiyle gelirlerde önemli artış ve

işlemlerde verimlilik sağlanmıştır. 1999 yılında başlanan uygulama ile bugüne kadar 250.000 aracın kaydı dijital ortama aktarılmıştır (Büyükbalkan; 7-8).

3.6.6 Dijital Arşiv Projesi

Dijital Arşiv Projesi (DAP): İmha edilmesi yasal olarak mümkün olmayan nüfus kütükleri ve dayanak belgelerinin güvenli bir şekilde dijital ortamda arşivlenmesi amacıyla yapılan bir proje çalışmasıdır. Nüfus kütüklerine ait sayfalar ve dayanak belgeleri dijital ve analog (mikro grafik) şeklinde arşivlenmesi düşünülmektedir.

Dijital Arşiv Projesinin (DAP) amacı genel müdürlük ve il, ilçe nüfus müdürlüklerine değişik şekillerde ve standartlarda gelen nüfus dayanak belgelerini elektronik ortamda arşivlemek, kâğıt ortamında bulunan belgeleri elektronik belge haline dönüştürmek, dönüştürülen belgelerin ve mevcut belgelerin tanımlanan iş akışları ile dolaşımını yönetmek, bu belgeleri doküman ambarları içerisinde güvenli bir şekilde saklamak ve belge ve bilgi kaynaklarına hızlı ve etkin ulaşım sağlamaktır. Böylece Nüfus Tescil Belgelerinin aslının sistem içerisinde elektronik ortamda anlık görülmesini sağlanarak bilginin güvenliğini temin edilmektedir. Zaman içerisinde aşınan, zarar gören ya da yok olan belgelerin elektronik ortamda güvenliğini sağlamaktır. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü İstatistik Daire Başkanlığı Mikrofilm ve Arşiv Müdürlüğü bünyesinde takip edilen ve Genel Müdürlüğün hafızasını oluşturan, A4 boyutlarında yaklaşık 500.000.000 eski nüfus dayanak belgesi niteliğinde tek dokümanın elektronik arşivlemesinin (Dayanak belgesi; Evlenme, boşanma vb) ve 70.000.000 nüfus dayanak belgesi niteliğindeki tek dokümanın dijital ve analog (mikrografik) arşivlemesinin yapılmasıdır. Ayrıca, her yıl ilçelerden genel müdürlüğe gelen ortalama 4 000 000 (Dört milyon) nüfus dayanak belgesinin elektronik ortama aktarılmasıdır (www.nvi.gov.tr).

Nüfus kütükleri ile doğum, ölüm, evlenme gibi nüfus olaylarına ilişkin dayanak belgelerinin bir örneği nüfus müdürlüklerinde bir örneği de genel müdürlükte kâğıt ortamında muhafaza edilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MERNİS PROJESİNİN TÜRK KAMU YÖNETİMİNE ETKİLERİ

MERNİS Projesinin Türk Kamu Yönetimine etkileri tek bir yönden ele alınmamalıdır. MERNİS Projesinin etkileri incelenirken ilk olarak projenin asıl faaliyette olduğu alan olan nüfus işlerindeki etkisi ölçülmelidir. Daha sonra MERNİS Projesini doğrudan ya da dolaylı olarak kullanan diğer kamu kurum ve kuruluşlarına olan etkileri ölçülmelidir. Ve en son olarak da MERNİS Projesinin yeni kamu yönetimi yaklaşımı çerçevesinde Türkiye’de yapılan ve yapılmakta olan diğer e-Devlet projelerinin gelişim süreçlerine olan etkilerine baskınmalıdır.

4.1 NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİNE ETKİSİ

MERNİS’in Nüfus İşlerine olan etkilerini iki bölüm olarak ele almalıyız. Bu bölümler MERNİS’den önceki nüfus hizmetleri sistemi dönemi ve MERNİS kullanılmaya başlandıktan sonraki nüfus hizmetleri dönemi. Bu her iki dönemi de somut ölçüde faydaları ve sorunları ile ele alıp açıklamak zorundayız.

4.1.1.MERNİS’den Önceki Nüfus Hizmetleri Sisteminin Faydaları Ve Sorunları

MERNİS’den önceki nüfus hizmetleri sistemini iki ayrı dönem olarak inceleyeceğiz. Bu dönemler kuruluşundan fax sisteminin kullanılmaya başlandığı 1989 yılına kadar olan dönem ve 1989 yılından başlayıp MERNİS’in kullanılmaya başlandığı 2003 yılına kadar olan dönem. Şimdi bu dönemlerde nüfus hizmetlerinin nasıl işlediğini madde madde açıklayacağız.

Kuruluşundan 1989 yılına kadar olan dönemde nüfus hizmetleri sistemleri³²:

- a. Nüfus işlemleri çok yavaş yapılıyordu. Bir işlemin yapılması 1 ay ile 2 ay arasında değişen bir zamanı kapsıyordu.
- b. Nüfus işlemlerinin yapılması için vatandaşların kütüklerinin tutulduğu nüfus idarelerinden işlem yaptırmak istedikleri nüfus idarelerine nüfus kayıtlarının gelmesi gerekiyordu. Bu olayda ancak posta yolu ile olabiliyordu. İşlemi yapan nüfus idaresi işlem yaptırmak isteyen vatandaşın kütüklerinin tutulduğu nüfus idaresine mektup yazıyor ve ondan işlemini yapmak istediği vatandaşın bilgilerini gösteren nüfus kayıt örneğini istiyordu.
- c. Acele işi olan vatandaşlar ise memleketlerine gidip hızlı bir şekilde istenen nüfus kayıt örneklerini elden alıp getiriyordu. Ve işleminin yapılma hızını artırıyordu.
- d. Bu dönemde en basit işlem olan nüfus cüzdanı çıkarma işlemi bile bir aylık bir süre zarfında yapılıyordu.
- e. Tescili işlemi gerektiren diğer işlemler (doğum, evlenme, ölüm vb.) ise daha uzun bir zamanda yapılabilirdi.
- f. Bu dönemde zaman yönünden (işlemlerin geç yapılması gibi), maddiyat yönünden (vatandaşların memleketlerine gidip gelmeleri gibi) ve maneviyat yönünden (işlemi hemen yapılmayan vatandaşın sinirlenmesi gibi) çok büyük bir kayıp vardır.
- g. Bu dönemde kırtasiye, posta, pul vb. masraflar çok fazladır.

1989 – 2003 arasındaki dönemde nüfus hizmetleri sistemleri:

- a. Bu dönemde en büyük yenilik fax makinelerinin nüfus hizmetlerinde kullanılmaya başlanmasıdır.

³² Çankaya İlçe Nüfus Müdürü Mustafa Güngörlü'nün bilgi notu.

- b. Fax makinelerinin kullanılmasıyla beraber nüfus işlemlerini yapmak için kullanılan nüfus kayıt örneklerini fax yoluyla karşı taraftaki ilçelerden istenmeye başlanmıştır.
- c. Yani daha önceden posta yoluyla istenen ve uzun bir zamanda ulaşılan nüfus kayıt örneklerine artık daha kısa bir zamanda ulaşılmaya başlanmıştır. Nüfus kayıt örneklerine büyük ilçeler arasında iş yoğunluğundan dolayı iki üç günde küçük ilçelerden ise iş yoğunluğu daha az olduğu için aynı gün ulaşılmaktaydı.
- d. Böylece bir ay gibi bir zamanda çıkarılan nüfus cüzdanları artık en geç bir hafta içinde çıkarılmaktaydı.
- e. Tescili işlemi gerektiren diğer işlemler (doğum, evlenme, ölüm vb.) ise fax yoluyla yapılamadığı için posta yoluyla uzun bir zaman diliminde yapılmaktaydı.
- f. Bu her iki dönemde de hata yapma oranı MERNİS'in kullanılmaya başlandığı döneme göre daha fazlaydı. Çünkü personel nüfus kayıtlarını kütüklere bakarak oradan elle doldurduğu için yanlışlıkla bir üsttekinin veya bir alttakinin bilgilerini doldurabiliyordu. Bu yüzden baba adı, anne adı, doğum tarihi, doğum yeri vb. bilgiler yanlış giriliyordu.
- g. Evraklar ve belgeler elle doldurulduğu için personelin yazısı kötü olunca asıl yazanın dışında başka bir şey okunuyordu ve o yanlış okunana göre belge tanzim ediliyordu. Ve yanlış belgeler yapılıyordu.
- h. Bu dönemlerin faydaları da var tabi ki. Mesela bilgisayar ortamında veriler silinse bile bu dönemde veriler kütüklerde tutulduğu için kütüklerin başına bir şey gelmediği sürece normal şartlar altında bilgiler uzun bir zaman saklanabiliyor. Yüzlerce yıl öncesine dayanan Osmanlı İmparatorluğu zamanına ait kütükler hala arşivlerde saklanmaktadır.

- i. Bu dönemlerde ilçe nüfus müdürlüklerinin arşivleri daha rahattı. Çünkü işlemleri yapan ilçeler değil işlemleri tescil eden ilçeler evrakları arşivliyordu. Yani her ilçe kendi nüfusuna kayıtlı kişilerin yaptırmış olduğu işlemleri arşivliyordu.

4.1.2.MERNİS'in Faydaları Ve Sorunları

MERNİS'in nüfus hizmetlerine getirdiği faydaları ve sorunları somut olarak maddelersek:

- a. MERNİS'in kullanılmasıyla beraber nüfus olaylarında görülen hatalar daha aza indirgendi.
- b. İşlemler daha hızlı bir şekilde yapılmaya başlandı. Ve bu sayede hem zamandan hem de maddi yönden avantaj sağlandı.
- c. Bir nüfus cüzdanı çıkarma işlemi artık bir buçuk dakika sürüyor.
- d. Eskiden çok uzun bir zaman diliminde ulaşılabilinen nüfus kayıt örnekleri artık bütün ilçeler tarafından kendilerine ait bilgisayarlarla kişinin sistem bilgilerine girilip hemen görülebilmektedir.
- e. MERNİS sayesinde her Türk vatandaşına kalıcı bir kimlik numarası verilmiş ve bu numaraların kamudaki bütün işlemlerde kullanılması sağlanıp numara kirliliğinin önüne geçilmiştir.
- f. MERNİS sayesinde ülkemizde olan olaylar ile ilgili istatistikler daha rahat ve daha doğru bir şekilde tutulmaya başlanmıştır.
- g. MERNİS Projesi ile verilere artık rahat ulaşılmaktadır ve bütün veriler dağınık olmaktansa artık ortak bir havuzda toplu bir vaziyette bulunmaktadır.
- h. MERNİS Projesinin sorunları da olmuştur. Mesela ilk başlarda programsal sıkıntılar vardı. Evlenen kadınlar koca hanelerine gitmiyordu ve bu yüzden kimlik numaraları oluşturulurken mükerrer kimlik numaraları oluşturuldu. Bu mükerrer kimlik numaralarının sayısının 100 ila 130 bin arasında olduğu tahmin edilmekteydi. Ama

zamanla yapılan yeni programlarla ve eşleştirmelerle bu sayı 2 ile 3 bin arasında olmaktadır.

- i. MERNİS kapsamında ilçe nüfus müdürlükleri bilgisayar sistemine geçtiğinden dolayı eskiden hep elle ve daktilo ile çalışmış personelin MERNİS sistemini kullanması için gerekli olan bilgisayar eğitimi tam olarak verilemediğinden dolayı işlemler ilk başlarda biraz aksamıştır. Fakat daha sonradan 2006 yılından itibaren KPSS ile nüfus müdürlüklerine atanan personellerin gelmesi ve eski personellerinde bilgisayar kullanımında kendisini geliştirmesi ile bu aksaklıklar ortadan kaldırılmıştır.
- j. MERNİS'in yürürlüğe girmesi ile büyük ilçelerde bir arşiv ve personel yetersizliği sorunu ortaya çıkmıştır. Çünkü MERNİS ile birlikte her ilçe kendi tescil ettiği evrağını arşivlemek zorunda kalmıştır. Bu yüzden işlem sayısı çok fazla olan büyük ilçeler bu evrakları saklamak için çok fazla sayıda arşiv odasına ihtiyaç duymaktadır. Ayriyeten artan işlem yükü sebebiyle de büyük ilçelerde yeteri kadar personel olmadığından dolayı bir personel sıkıntısı baş göstermiştir.
- k. Fakat MERNİS'e geçilmiş olması eski sistemden komple vazgeçildiği anlamına gelmez. Çünkü hala bütün ilçeler "gün sonu" adı verilen bir işlem yapmaktadır. Bu işleme göre tüm Türkiye'deki nüfus dairelerinde yapılan işlemler sonucunda bütün ilçeler o gün kendi ilçelerine kayıtlı vatandaşların tüm Türkiye'deki nüfus dairelerinde yaptırdıkları işlemleri bilgisayardan alır ve o kendine kayıtlı vatandaşlara ait olan kütüklere işlerler.

4.2. KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA ETKİSİ

- a. Verilen hizmet kalitesinin artması
- b. Yapılan harcamalarda tasarrufun sağlanması
- c. Kırtasiye tüketiminin(evrak-fotokopi) azalması
- d. Vatandaşın devlete olan güveninin artması
- e. İş tekrarının önlenmesi
- f. Standardizasyonun belirlenmesi ve oluşması
- g. Etkin denetimin sağlanması
- h. Kamu hizmet entegrasyonunun sağlanması
- i. Hukukun etkinliğinin artması
- j. Bürokrasinin azaltılması
- k. Mükerrer yatırımların önlenmesi
- l. Hata oranlarının minimuma indirgenmesi
- m. Etkinlik ve verimliliğin artırılması

Yukarıda sayılan bu ve benzeri faydalara ulaşılabilmesi için Türkiye’de de önemli çalışmalar yapılmaktadır. Beklenen faydaların en kısa sürede ortaya çıkabilmesi için çalışmaların istikrarlı bir şekilde sürdürülmesinde büyük yarar bulunmaktadır.

4.3 TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN E – DÖNÜŞÜM SÜRECİNE ETKİSİ

Batıda Refah Devleti anlayışının gelişmesiyle devletin, yani kamu yönetimlerinin yapması gereken işler çoğalmıştır. Bir bakıma kamu yönetimi, devletin ne yapmaması değil ne yapması gerektiği anlayışına dayalı olarak şekillenmiş ve kamu yönetimi kamu hizmeti ile karakterize edilmiştir. Sosyo-ekonomik büyümenin bir sonucu olarak kamu hizmetlerinin sayısı artmış, toplumsal taleplerde farklılaşma meydana gelmiştir. Özellikle sanayileşme, kentleşme, sosyal maliyetlerin artması, devletin ekonomiyi kontrol etme isteği

ve bununla siyasal gücü artırma arzusu, nüfus yapısında meydana gelen değişimler, kişi başına düşen gelirin artmasıyla kaliteli hizmet talebi, gelirin yeniden paylaşımı, sanatsal etkinlikler, kamu hizmetlerinin ucuz olduğu inancı, seçimle gelen yöneticilere önemli imkânlar sunulması, kamu işletmelerindeki verimsizlik gibi birçok faktör, kamu yönetimi teşkilatını diğer bir ifade ile yapıyı büyütmüş, yönetimi teknokrasinin etkisine açık hale getirmiş, aşırı bir bürokrasi ortaya çıkmıştır. Bürokrasi de halkın katılımcılığını istemediğinden sivil toplum, özel sektör ve talep temelli bir hizmet sunma anlayışı gelişmemiştir. Nitekim kamu hizmetlerinde verimsizlik, harcamaların artması ve enflasyon gibi olumsuzluklar devletin büyümesinin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir³³.

Bu nedenlerden dolayı kamu yönetiminin daha etkin ve fonksiyonel bir hale getirilmesi için vatandaşlar ile devlet arasında ve aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşları arasında bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha fazla yararlanılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu konu son yıllarda “elektronik devlet” ya da “dijital devlet” adı altında gündemde bulunmaktadır ve pek çok ülke bu yönde hazırlık çalışmalarını sürdürmektedir ve uygulamalar devam etmektedir³⁴.

E-Devlet uygulamalarının giderek yaygınlaşmasıyla birlikte, münferit kurumsal yaklaşımlar yerine, e-Devlet hizmetleri bütünleşik bir yapıda sunulacaktır. Böylece, kamunun elektronik ortamda hizmet sunumunda mükerrerliklerin ve kaynak israfının önlenmesi, kurum içi ve kurumlar arasında bilgi ve belge paylaşımında birlikte çalışmaktan kaynaklanan sorunların giderilmesi ve gereksiz bürokratik işlemlerin azaltılması sağlanacaktır.

Kamu yönetiminde kullanılan kamu hizmetleri; iş süreçleri, vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlanarak ve bilgi ve iletişim teknolojilerinden en üst düzeyde faydalanılarak, etkin, şeffaf, sürekli,

³³ Yakup BULUT;(Devlet Yönetiminde Yeni Anlayış ve Yönetim Ahlakı)<http://www.workcube.com/devlet-yonetiminde-yeni-anlayis-ve-yonetim-ahlaki-> (01.04.2010)

³⁴ <http://www.canaktan.org/politika/e-devlet/kavram.htm> (29.03.2010)

güvenilir, tek kapıdan ve farklı platformlardan bütünleşik şekilde sunulmalıdır. Bunun içinde kamu hizmetlerinin sunumunda e-Devlet projeleri çok büyük önem arz etmektedir.

E-Devlet projelerinin teker teker hayata geçirilmesi ile birlikte, e-Devlet kamunun yeniden yapılandırılmasında etkin bir araç olarak kullanılacak, yerel yönetimler de dâhil olmak üzere, esnek, kaliteli, etkili, hızlı ve birlikte çalışabilir nitelikte hizmet sunabilen, iyi yönetim ilkelerinin benimsendiği kamu yönetimi yapısının oluşmasına destek olunacaktır. Bu kapsamda; mevcut kurumsal yapılar, e-Devlet oluşumuna uygunlukları bakımından değerlendirilecek ve güçlendirilecektir.

E-Devlet çalışmaları siyaset üstü görülmeli ve bunun bir bayrak yarışı olduğu bilinciyle hareket edilmelidir. E-Devlet projelerini planlarken esas hedefin elektronikleşmek değil, sunulan hizmetin daha iyi yapılması olduğu göz önünden kaçırılmamalıdır (Özcivelek, 8). Hükümetlerin veya yerel yönetimlerin değişmesi, bilişim projelerinde kesintiye yol açmamalı, uzun dönemli yerleşme ve gelişme açısından, kurumsal bilgi ve birikim ile e-Devlet kültürü erozyona uğratılmamalıdır.

MERNİS Projesi’de ülkemizin geliştirdiği elektronik devlet projelerinin en önde gelenidir ve diğer yapılan ve yapılacak olan bütün elektronik devlet projelerinin de temel dayanağını oluşturmaktadır.

MERNİS ile birlikte her bir vatandaşın kimlik bilgileri tek bir merkezde toplanmıştır. Her bir vatandaşa kimlik numarası verilmiş bundan sonraki işlemlerinde bu numaranın geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu numara ile birlikte bireylerin nüfusla ilgili bir işleminde tekrar tekrar kayıtları yapılmaksızın istenilen bilgilere ulaşılmaktadır. Böylece hem bireyler açısından hem de kurumlar açısından zaman ve kaynak tasarrufu sağlanmakta, kırtasiyecilik azaltılmakta, maliyetler düşürülmektedir. Böylece yeni kamu yönetimi anlayışıyla istenilen daha az bürokrasi, daha etkin, verimli, hızlı ve kaliteli hizmet anlayışı gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Sonuç olarak MERNİS Projesi ne kadar eleştirilse ve bu konuda söylenen çok şey olsa da sağladığı faydalar göz ardı edilemez. Önemli olan burada MERNİS'in, KPS'nin ve UAVT Projelerinin çok iyi anlatılması, bu projelere gereken zamanın tanınması ve bu projelere yöneltilen eleştirilere verilen cevapların iyi anlaşılmasıdır.

SONUÇ

Nüfus işleri, vatandaş ve devlet arasındaki ilişkilerde önemli bir belirleyicidir. Birey tüm hayatı boyunca eğitim, sağlık, askerlik, güvenlik gibi pek çok alanda devlet ile ilişki içerisinde. Bu alanlardaki işlemlerinde bireyin nüfus kayıtları önemlidir. Her kurumun kendisi ile ilgili olan işlemlerde bireyden nüfus kayıtları ile ilgili bilgiler istenmektedir. Bu da bireyin her işi için başvurduğu kurumda ayrı ayrı nüfus bilgilerini vermesi demektir ki hem maliyet hem de zaman bakımından bir israf söz konusu olmaktadır.

Açıklanan bu sebeplerden dolayı nüfus hizmetlerinin kalitesini yükseltmek, yapılan işlemlerde maliyetleri azaltmak, vatandaşın güvenliğini sağlamak ve demokrasiyi tabana yaymak için e-Devlet uygulamaları önem kazanmaktadır. Nüfus hizmetlerindeki e-Devlet uygulaması ise MERNİS'dir. MERNİS ülkemizdeki e-Devlet kapısının en önemli anahtarıdır.

Hızla gelişen teknoloji sayesinde e-Devlet kapısı; bilgi ve hizmetleri tek bir yerden verdiği ve devlet kurumlarının entegrasyonunu sağladığı için vatandaşın hayatını kolaylaştıracak, zaman tasarrufu sağlayacak, hizmetleri daha kısa sürede almasını temin edecek böylece hayat kalitesini yükseltecek, ayrıca toplumun verimlilik düzeyini artıracak ve kamu hizmetlerini dünya standartlarının üzerine çıkaracak çok önemli olan bir adımdır. Türkiye de dünya ülkelerinden geri kalmamak ve vatandaşlarının kamu hizmetlerinden sorunsuz bir şekilde daha fazla yararlanmalarını sağlamak için e-Devlet çalışmalarını arttırarak sürdürmelidir.

Dünyadaki elektronik dönüşüm sürecini sadece Türkiye olarak sınırlandırdığımız zaman önümüzde oldukça uzun ve zorlu bir süreç olduğu açıktır. Diğer "gelişmiş" ve örnek aldığımız Kıta Avrupa'sı ve Kuzey Amerika ülkelerine baktığımızda Türkiye'den çok daha önce bilgi toplumuna geçiş hazırlıklarına ve bunun bir parçası olan e-Devlet uygulamalarına yatırım yapmaya başladıklarını ve Türkiye'den daha fazla yol kat ettiklerini varolan uygulamalardan rahatlıkla görebilmekteyiz. Bu ülkelerin ortak özelliklerine

bakıldığında ise ekonomik yönden güçlü ve kendi teknolojilerini üreten ülkeler olmaları, onları dönüşüme yatırım yapan diğer ülkelerden ayıran en önemli özellikleridir. Bu kapsamda Türkiye'nin bu ülkeleri yakalayabilmesi ve ekonomik yönden rekabet edebilir duruma gelmesi için ilk şart; teknolojiyi dışarıdan alıp kullanan bir ülke olmak yerine teknoloji üreten bir ülke olabilmesidir. Bu konuda yine en önemli görev devlete düşmektedir. Devletin teknoloji üreten ve geliştiren üniversite, özel sektör ve hatta bu konu üzerinde çalışma gösteren devlet kuruluşlarına aktif destek sağlaması ve gerçekleştirilen çalışmaların uygulanmasını teşvik etmesi son derece önemlidir.

E-Devlet proje ve uygulamaları yaygınlaştıkça teknoloji maliyetleri de artmaktadır. Sürekli olarak dış alımlarla sağlanan donanım ve yazılım ürünlerine ödenen bedeller ülkemize ilave yükler getirmektedir. Teknoloji transferi ve dış alımlarla bir yere varılamayacağı açıktır. Türkiye içinde, bize ait çözümlerin üretilebilmesi için yeni yöntemler düşünülmeli, ulusal araştırma-geliştirme yeteneğinin geliştirilmesine yönelik projeler üretilmelidir. Teknoloji geliştirme merkezleri bu kapsamda orta ve uzun vadede çıkış yolu olarak görünmektedir. Yüksek öğretim kurumları ve nitelikli insan kaynakları bu yönde kullanılmalıdır. Teknoloji geliştirme merkezlerinde; üniversite-sanayi, kredi ve finans kurumları, yerel yönetimler, teknik-fiziki ve yasal altyapılarla entegre edilmelidir. Bu tür yenilikler ve ar-ge odaklı merkezler, e-Devlet altyapısının temel bileşenleri olan yazılım ve donanım ürünlerinin Türkiye'de geliştirilebilmesi açısından teşvik edilmelidir.

Avrupa'da İsviçre'de St. Gallen Üniversitesi'nde, komsumuz Yunanistan'da Atina Üniversitesi'nde benzerlerini gördüğümüz "Elektronik Devlet Araştırma Merkezleri ve Laboratuar" modelleri benzerlerini ülkemizde de görmek isteriz. Türkiye'nin e-Devlet alanında daha da ileri gitmesinde, sosyal bilimler (kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, hukuk ve işletme) ile mühendislik disiplininden gelen uzmanların bir arada çalışması sinerji

yaratacaktır. Kamu yönetimindeki e-Devlet uygulamaların sağlıklı bir yapıda ilerlemesi için bu tür bir yapılanmaların yararlı olacağı düşünülmelidir³⁵.

E-Devlet uygulamalarının gerçekleşmesi için devlet, devlet kurumları ve dolayısıyla kurumlarda çalışmaların teşvik edilmesi, bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve özendirilmesi de gerekmektedir. Eğer bunu başarabilirsek e-Devlet çalışmalarında çok önemli mesafeler kat edebiliriz. Aksi takdirde bunlar hep böyle tepeden inme, “Alın bunu, uygulayın. Artık e-Devlet olacağız” demekle bu iş olmaz. Dolayısıyla bunu önce uygulayıcıya özümsetmek lazım. Ondan sonra eğitimini vermek lazım. Sonra da onu kullanmaya özendirmemiz lazım. Aksi takdirde bunu bir yük olarak göreceklardır³⁶.

Kamu kuruluşlarının başarılı olması için göz önüne alması gereken konular hakkında şu önerilerde bulunabiliriz³⁷:

- a. Gereken teknik bilgilerin çalışanlara öğretilmesi,
- b. Kamu hizmetleriyle her fırsatta sistemlerin kullanılması ve kullanımın desteklenmesi,
- c. Dayanıklı bir Bilişim Teknolojileri altyapısı geliştirmek,
- d. E-Devlet'in yararları ve sağlayacağı olanaklarla ilgili, meclis üyeleri, yöneticiler, direktörler, profesyoneller ve kıdemli müdürler gibi anahtar kişileri bilgilendirmek ve eğitmek,
- e. E-Devlet projelerini başarılı kılmak için teknolojinin entegrasyonunu sağlayıp titizlikle yürütülen proje yönetimi metotları geliştirmek

³⁵ Murat Erdal, “E-Devlet ve E-Türkiye Üzerine Değerlendirmeler”, <http://pol.atilim.edu.tr/files/edevlet/E-Devlet%20ve%20ETurkiye%20uzerine%20Degerlendirmeler.pdf> (10.05.2010)

³⁶ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/> 29.12.2009

³⁷ Zorlu Şenyücel, “Türkiye’deki E-Devlet Anlayışı Üzerine”, http://www.e-demokrasi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=28:tuerkiyedeki-e-devlet-anlay-uezerine&catid=7:makaleler&Itemid=21 (01.05.2010)

KAYNAKÇA

- AKKAYA, Orhan, ARİFOĞLU Ali, “**Mernis Kazandırıyor**”, TBD Bilişim Dergisi, Sayı: 87, Eylül 2003, s. 24–26.
- ARİFOĞLU, Ali; **E-Dönüşüm: Yol Haritası, Türkiye, Dünya**, Sas Bilişim Yayınları, 2004.
- ARSLAN, Hüseyin; **Osmanlı’da Nüfus Hareketleri**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2001
- AYKIN, Hasan; “Yeni Ekonomide Devletin Yönü: E-Devlet”, Maliye Dergisi, sayı.141, 2002.
- BALCI, Asım, NOHUTÇU, Ahmet, ÖZTÜRK Namık Kemal, COŞKUN Bayram; **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Seçkin Yayıncılık, 2008.
- BİLGİN, Mehmet Hüseyin; **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Tartışmaları**, <http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/perskonfyyn/perskonfyyn4.doc> Erişim Tarihi: 05.04.2010
- BÜYÜKBALKAN, Uğur; “E-Devlet”, **Mali Çözüm Dergisi**, sayı.55, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/55MaliCozum/02%20-%2055%20UĞUR%20BÜYÜKBALKAN.doc> 05.02.2010
- ÇAKIROĞLU, Salih; E-DEVLET, Yüksek Lisans Tezi, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2005.
- ÇAYHAN, Esra; **Avrupa Birliğinde e-Devlet**, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=216, 15.06.2010
- ÇETİN, Hüseyin, AYDOĞAN, Okan, ERTUĞRUL, Zerrin; **E-Türkiye, Durum Analizi ve Çözüm Önerileri**, http://www.tk.gov.tr/doc/TELEKOMUNIKASYON_KURUMU_E_TURKIYE.doc 10.01.2010
- DEMİRALP, B. Tunç; **Uygulamada Nesep – Nüfus ve Kişisel Hukuk Davaları**, İstanbul, Alfa Kitapevi, 3. Baskı, 2003.

DEMİREL, Demokaan; “E-Devlet ve Dünya Örnekleri”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 61, 2006, s.83–118.

DEMİREL, Demokaan; “Kamusal Retorikte Moda Trend: Yeni Kamu Yönetimi”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 58, 2005, s.105–135.

Devlet Planlama Teşkilatı, **E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı Sonuç Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2005.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayınları, Ankara, 2000.

Devlet Planlama Teşkilatı, **e-Devlet Proje ve Uygulamaları**, Ankara, DPT Yayını, 2005.

ERDİ, Ali, DURDURAN, S.Savaş, ÖZKAN Gülgün; **Türkiye’de Coğrafi Bilgi Sistemi Çalışmalarında Kurumsal Politikalar Ve Bir Öneri**, 3.Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri

ERDAL, Murat; **Elektronik Devlet, E-Türkiye ve Kurumsal Dönüşüm**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2004.

ERDAL, Murat; **E-Devlet ve E-Türkiye Üzerine Değerlendirmeler**, <http://pol.atilim.edu.tr/files/edevlet/E-Devlet%20ve%20E-Turkiye%20uzerine%20Degerlendirmeler.pdf> 10.05.2010

EROĞLU, H. Tuğba; “E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde Mernis Projesi ve Beklentiler”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 62, 2006, s.83–106.

HOWARD, Mark **“E-Government Across the Globe: How Will ‘e’ Change Government?”** www.gfoa.org/services/gfr/archives/2001/08/gfr0801.pdf 10.04.2010

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Adres Kayıt Sistemi**; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2007.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2006.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Ceza Hukuku**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2005.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Devlet-i Aliye-i Osmaniyye Tezkiresinden Nüfus Cüzdanlarına**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara,

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Genelgeler (1975 – 2005)**; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2005.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **MERNİS**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 1998

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **MERNİS**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü El Broşürü.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **MERNİS Projesi ve Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası Uygulaması**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2003.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyon'u (C.I.E.C) ve Sözleşmeleri**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2005.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetlerinde e-Dönüşüm**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2007.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Nüfus Hizmetleriyle İlgili Kanun Tüzük Ve Yönetmelikler**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 1984.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Ulusal Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Kamu Araştırma Programı Ortak Akıl**

Platformu Raporu, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Kocaeli, 2006.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü; **Yargıtay Kararları**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gen. Müd. Yayını, Ankara, 2005.

İNALCIK, Halil; **Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, 1987.

İNAM, Şaban, AYBER, Hakan; **E-Devlet İçerisinde e-Kadastro ve e-Tapunun Yeri**, http://www.harita.selcuk.edu.tr/arsiv/semp_pdf/515_519.pdf
10.06.2010

İNCE, N.Murat; **Elektronik Devlet**, Ankara, DPT Yayını, 2001.

KARAL, Enver Ziya; **Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831**, Ankara, DİE. Yayınları, 2. Baskı, 1997.

KARPAT, Kemal; **“Osmanlı Modernleşmesi-Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus”**, çev. Akile Zorlu Durukan, Kaan Durukan, Ankara, İmge Kitapevi, 2002.

KAYALI, Cevdet A. , YERELİ Ayşe N. ; **“Türkiye’de Bilgi Toplumu Yarattılması ve E-Devlet Uygulamalarına Genel Bir Bakış”**, I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, Kocaeli Üniversitesi İİBF Yayını, 2002.

KETİZMEN Muammer, ÜLKÜDERNER Çağlar; **E-Devlet Uygulamalarında Kisisel Verilerin Korun(ma)ması**, <http://inet-tr.org.tr/inetconf12/bildiri/2.pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2010

KIRÇOVA, İbrahim; **E-Devlet Uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri**, İstanbul, İTO Yayınları, 2003

KIZILYEL, Serkan; **“E-Devlet Güvenliğinin Sağlanmasında İdari Sorumluluk Ve Yetki Paylaşımı”**, **Türk İdare Dergisi**, sayı.456, 2007, s.55–79

- KÖSECİK, Muhammet, KARKIN Naci; “E-Devlet: Amaçlar, Sorunlar ve Uygulamalar”, **Kamu Yönetimi** (Ed: Abdullah Yılmaz, Mustafa Ökmen), Ankara, Gazi Kitabevi, 2004.
- KURAN, N. Hüseyin; **Devlet Baba’dan E-Devlet’e Türkiye için E-Devlet Modeli, Analiz ve Model Önerisi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üni. Yayınları, 2005
- NOHUTÇU, Ahmet, DEMİREL, Demokaan; “**Türkiye’deki e-Devlet Uygulamaları**”, Türk İdare Dergisi, sayı 447, 2005, s.33–58.
- ODABAŞ, Çağlayan; “ Stratejik yönetim ve e-Devlet”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 55, 2004, s.83–94.
- ÖZCİVELEK, Rukiye; “**Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Devlet Tartışmaları: Kavram Üzerine Bir Sorgulama**”, http://www.uzay.tubitak.gov.tr/tubitakUzay/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_R_Ozcivelek.pdf Erişim Tarihi: 20.02.2010.
- ÖZKAN, Hasan, ATAÇ Kifayet; **Açıklamalı – İctihatlı Nüfus Davaları ve Nüfus İşlemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2004.
- ÖZER, M. Akif; “Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 59, 2005, s.3 – 46.
- ÖZER, M. Akif; “Kamu Yönetiminin Geleceğine Dair Düşünceler”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 57, 2005, s.55-80.
- ÖZKAN, Hasan, KARAPINAR M. Ayhan; **Açıklamalı İctihatlı Türk Nüfus Mevzuatı**, İstanbul, Çağlayan Yayınevi, 1.Baskı. 1994.
- SAĞSAN, Mustafa (2001), “E-Devlet Toplulukların Yeni Umut Işığı mı?” **Stratejik Analiz Dergisi**, ASAM Yayınları, Cilt: 2, Sayı: 19, 2001.
- ŞAHİN, Ali, ÖRSELLİ, Erhan; **E-Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye**, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2003/9/ALISAHIN-ERHANORSELLI.PDF Erişim Tarihi: 20.02.2010

ŞENYÜCEL, Zorlu; **Türkiye'deki E-Devlet Anlayışı Üzerine**, , http://www.e-demokrasi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=28:tuerkiyedeki-e-devlet-anlay-uezerine&catid=7:makaleler&Itemid=21
01.05.2010

TUTKUN, Ceren; **Devletin Kısa Yolu**, Türkiye'de İnternet Konferansı 2007.

Türkiye Bilişim Derneği; **Bilişim Mevzuatı El Kitabı**, Türkiye Bilişim Derneği Yayınları, 2006.

Türkiye Bilişim Derneği; **e-Devlet Yolunda Türkiye**, Der. Ali Arifoğlu, Türkiye Bilişim Derneği Yayınları, 2002.

Türkiye Bilişim Şurası; **e-Devlet Çalışma Grubu Raporu**, Ankara, Türkiye Bilişim Şurası Yayınları, 2002.

Türkiye İstatistik Kurumu; **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı**; Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği; **Bilişim Teknolojileri Haber Bülteni**.

UÇKAN, Özgür; **E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye**, İstanbul, Literatür Yayınları, 2003.

ULUSOY, Ahmet, KARAKURT, Birol; **Türkiye'nin E-Devlete Geçiş Zorunluluğu**, Kocaeli Üniversitesi 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, Kocaeli Üniversitesi İİBF Yayını, 2002,

YÜCETÜRK, Elif; **Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Uygulamaları ve Tabana yayılabilme Yeteneği Bakımından Bir Değerlendirme: Bolu Örneği**, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, Kocaeli Üniversitesi İİBF Yayını, 2002.

YILDIRIM, Hakan, KAPLAN, Volkan, ÇAKMAK Tuncay, ÜSTÜN Cem Cihangir; **Her Şeyi E-leştirdik**, Ankara, Macar Yayıncılık, 2003.

YILDIRIR, Hilal, KARAKURT, Elif; **e-Devlet Uygulamaları**,
<http://www.isguc.org/?p=makale&id=205&cilt=6&sayi=1&yil=2004>
15.06.2010

YILMAZ, Osman; **Kamu Yönetimi Reformu**, Ankara, DPT Yayınları, 2001.

KANUNLAR

210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu RG: 28.02.1963, 11343

403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu RG: 22.02.1964, 13161

743 sayılı Türk Kanuni Medenisi RG: 04.04.1926, 339

1543 sayılı Genel Nüfus Yazımı Kanunu RG: 09.03.1972, 141233

1587 sayılı Nüfus Kanunu RG: 16.05.1972, 14189

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu RG: 06.05.1930, 1489

1774 Sayılı Kimlik Bildirme Kanunu RG: 11.07.1973, 14591

2525 sayılı Soyadı Kanunu RG: 02.07.1934, 2741

2587 Sayılı Kemal Öz Adlı Cumhurreisimize Verilen Soyadı Hakkında Kanun
RG: 27.11.1934, 2865

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası RG: 09.11.1982, 17863

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu RG:
27.05.1983, 18059

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu RG: 08.12.2001, 24607

4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkında Kanun RG: 24.10.2003, 25269

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu RG: 23.01.2004, 25355

5490 sayılı Nüfus Hizmetlere Kanunu RG: 29.04.2006, 26153

5543 Sayılı İskân Kanunu RG: 26.09.2006, 26301

5682 sayılı Pasaport Kanunu RG: 24.07.1950, 7564

5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
RG: 24.07.1950, 7564

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu RG: 12.06.2009, 27256

YÖNETMELİK, YÖNERGE

Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik RG: 31.07.2006, 26245

Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik

RG: 23.11.2006, 26355

Türkiye’de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik RG:20.10.2006, 26325

Nüfus Kütüklerinin Yenilenmesine Dair Yönetmelik RG: 19.09.1975, 15361

Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği RG: 15.12.2006, 26377

Bilgi edinme Hakkı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik RG: 27.04.2004, 25445

Kimlik Paylaşım Sistemi Yönetmeliği RG: 08.12.2006, 26370

Nüfus Hizmetlerine Ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönergesi, 25.05.2006

Adres Kayıt Sistemi Uygulama Yönergesi, 15.08.2007

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası Verilmesi ve uygulanmasına İlişkin Yönerge,

İNTERNET KAYNAKLARI

http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/news_library/document/s/eeurope2005/execsum_en.pdf 01.06.2010

http://www.ankara-bld.gov.tr/.../adres_kayit_sistemi_ulusal_adres_veritabani.doc (26.03.2010)

<http://www.anses.net> (25.03.2009)

<http://www.canaktan.org> (15.02.2010)

<http://www.capital.com.tr> (29.12.2009)

<http://www.dpt.gov.tr>

<http://www.edevlet.com> (01.01.2010)

http://www.gulyali-bld.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=376&Itemid=222
(10.05.2010)

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/201091.asp?cp1=1>

<http://www.nvi.gov.tr>

<http://www.stratejikboyut.com> (29.12.2009)

<http://www.teknoturk.orgdockingyazilartt000087-yazi.htm> . (15.02.2010)

<http://www.tk.gov.tr> (10.01.2010)

<http://www.tuik.gov.tr> (15.03.2010)

http://www.turkpoint.com/e-yasam/turkiyede_e_devlet_uygulamalari.asp

<http://www.turksat.com.tr/e-devlet/> (01.02.2010)

<http://www.universite-toplum.org>

<http://www.weforum.org/pdf/gitr/2009/Rankings.pdf> (01.06.2010)

[http:// www.turkiye.gov.tr](http://www.turkiye.gov.tr) (05.04.2010)

[http:// www.usa.gov](http://www.usa.gov) (05.04.2010)

[http:// www.bundesregierung.de](http://www.bundesregierung.de) (05.04.2010)

[http:// www.australia.gov.au](http://www.australia.gov.au) (05.04.2010)

[http:// www.redegoverno.gov.br](http://www.redegoverno.gov.br) (05.04.2010)

[http:// www.servive-public.fr](http://www.servive-public.fr) (05.04.2010)

[http:// www.direct.gov.uk](http://www.direct.gov.uk) (05.04.2010)

[http:// www.irlgov.ie](http://www.irlgov.ie) (05.04.2010)

[http:// www.la-moncloa.es](http://www.la-moncloa.es) (05.04.2010)

[http:// canada.gc.ca](http://canada.gc.ca) (05.04.2010)

[http:// www.norge.no](http://www.norge.no) (05.04.2010)

[http:// www.portaldacidado.pt](http://www.portaldacidado.pt) (05.04.2010)

[http:// www.gov.sg](http://www.gov.sg) (05.04.2010)

[http:// nevezeland.govt.nz](http://nevezeland.govt.nz) (05.04.2010)

ÖZET

Nüfus hizmetleri, vatandaş ve devlet arasındaki ilişkilerde önemli bir belirleyicidir. Birey tüm hayatı boyunca eğitim, sağlık, askerlik, güvenlik gibi pek çok alanda devlet ile ilişki içerisinde. Bu alanlardaki işlemlerinde bireyin nüfus kayıtları önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde tapu tahrir defterleriyle beraber tutulan nüfus kayıtları ilerleyen yıllarda Cumhuriyetinde ilan edilmesiyle birlikte sistemli bir şekilde tutulmaya başlanmıştır. Nüfus kayıtları ve nüfus olayları günümüzde ise MERNİS projesinin hayata geçirilmesi ile birlikte elektronik ortamda tutulmaya başlanmıştır.

21.yüzyılda kamu yönetiminde reform çalışmaları ile bireye yönelik hizmet ve işlerde kolaylık, ucuzluk, hız ve kalite hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde de bilgi ve iletişim teknolojileri en önemli araçlardır. Gelişmiş ülkelerde vatandaş-devlet ilişkisinin önemli bir bölümü artık bilgisayar üzerinden sağlanmaktadır. Küreselleşme ile birlikte dünyada birçok ülke, kamu hizmetlerinin verildiği alanlarda bilgi ve teknolojiyi kullanarak akıllı devlet veya e-Devlet diye adlandırılan, vatandaşlarına daha hızlı, kolay ve kaliteli hizmet verebilmek için, hizmetlerini elektronik ortamdan sunabilecekleri değişik alternatifler oluşturmaktadırlar. Devlet hizmetlerinin elektronik dönüşümünü sağlamayı amaçlayan e-Devlet platformu da bu çalışmaların bir sonucudur. Bu e-dönüşüm; vatandaş, iş dünyası (tüzel kişiler) ve kamu çalışanları arasında iletişim ve etkileşimi sağlayacak potansiyeller içermektedir.

Ülkemizde e-Devlet çalışmalarına öncelikle internet sitelerinin kurulması ile başlanmış, daha sonra hazırlanan e-Devlet projeleri ile geliştirilmiştir. E-devlet projelerinin başında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) gelmektedir. Bu proje ile Türkiye'deki tüm vatandaşların nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamında saklanması amaçlanmaktadır.

Ayrıca bu proje ile kamu kurumları arasında ortak bir bağ kurulacak ve kamu kurumlarının kendileri ile ilgili olan işlemlerde bireylerin nüfus kayıtlarına ve adres bilgilerine daha rahat ulaşmalarını sağlanacaktır. Bu proje maliyet, zaman ve bürokratik engelleri azaltmayı hedeflemektedir.

Türk nüfus hizmetlerinin ve MERNİS projesinin anlatıldığı bu çalışmada, nüfus hizmetlerinin ve nüfus kayıtlarının geçmişten günümüze kadar olan süreçte nasıl geliştiği, günümüzde nüfus hizmetlerinin nasıl ve hangi şekilde ele alınmakta olduğuna, dünyadaki ve Türkiye'deki e-Devlet projelerine özellikle MERNİS projesine, bu projenin gelişim sürecine, diğer projelere olan etkilerine ve de kamu yönetimine ne veya neler sağlayacağına ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler:

1. MERNİS,
2. Nüfus Hizmetleri,
3. Elektronik Devlet (e-Devlet),
4. Kamu Yönetimi,
5. Vatandaş.

ABSTRACT

Public registration services are an important determiner in relations between citizens and the state. Throughout his life an individual has relations with the state in various areas such as education, health, military service and security. An individual's public registration is important in his transactions in these areas. Public registration which was kept together with those of title deed in the period of the Ottoman Empire began to be kept in a systematic way with the foundation of the Republic. And nowadays public registration and demographic events are kept in the electronic medium with the introduction of the Project MERNİS.

In the 21st century, with the reforms in public administration easiness, inexpensiveness, speed and quality are aimed in services and transactions concerning individuals. Information and communication technologies are crucial means in the realization of these objectives. A significant proportion of citizen-state transactions are now carried out through computer in developed countries. With globalization, many countries in the world are utilizing information technologies in areas of public services, creating different alternatives by which they can provide their services in electronic medium so that they could provide faster, easier and more qualified service by using smart government and e-Government. E-Government platform which aims at electronic transformation of governmental services is a result of such studies. This e-Transformation embodies potentials which will provide communication and interaction between citizens, business world and public servants.

In our country, e-Government studies started with the appearance of internet sites and then were improved with e-Government projects. One of the major e-Government projects is MERNİS, Central Public Registration System, which is run by the General Directorate of Population and Citizenship Transactions, the Ministry of Internal Affairs. This project makes

it possible to keep public registration of all citizens in Turkey in computer medium.

In addition, this project will create a connection point between public institutions and will enable them to reach public registration and address information of individuals concerning transactions of their institutions more conveniently. This project will also eliminate obstacles as to cost, time and bureaucracy.

This work, in which Turk public registration services and the MERNİS project are subjects of, covers how public registration and public registration services were carried from the past to nowadays, how and on which base public registration services are handled today, e-Government projects in the world and Turkey and the MERNİS project in particular, the progress of this project, its effects on other projects and how it will contribute to the public administration.

Key words:

1. MERNİS,
2. Public Registration Services,
3. Electronic Government (e-Government),
4. Public Administration,
5. Citizen.